

მ. ჯაში ქ. ჯაში

თარგმნის ტექნიკა

თბილისი 2003

არასამთავრობო ორგანიზაცია
ფონდი “ლინგვა პლუსი”

ბროშურა გამოიცა ფონდი
“ღია საზოგადოება-საქართველოს”
ფინანსური მხარდაჭერით

ეს წიგნი გამოადგება ყველას, ვისაც ინფორმაციის მოპოვება სურს უცხო ენებზე; ინფორმაცია ხომ ამა თუ იმ ცივილიზაციის დონის ანარეკლია, ხოლო თარგმანი მოგვცემს საშუალებას შეაღწიო მრავალ ცივილიზაციაში. ეს წიგნი გვასწავლის, როგორ უნდა მოახერხო საუკეთესო და უმოკლესი გზის ამორჩევა საუკეთესო შედეგის მისაღწევად.

პროფ. ია ფხაკაძე

განსაკუთრებული მადლობა სვეტა ნოზაძეს

© მ. ჯაში, ქ. ჯაში, თარგმნის ტექნიკა, 2003

ISBN 99940-722-0-X

წინასიტყვაობა

წინამდებარე შრომა ეძღვნება თარგმნის ტექნიკის საფუძვლებს. დღეს თარგმანს უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება. ამ წიგნში განხილულია ყველა ის თეორიული ასპექტი, რომლის ცოდნაც აუცილებელია უცხო ენის სპეციალისტებისათვის. ცალკეა განხილული თარგმნის თეორიული საკითხები, ყველა ტიპის ტრანსფორმაცია, რომლის არ ცოდნა ხშირად უხერხულობას ქმნის უცხო ენაზე თარგმნის დროს. ცალკე თავებადაა განხილული რეფერატული თარგმანი, თანმიმდევრული, სინქრონული, მანქანური თარგმანები. ჩვენ შევეცადეთ აგრეთვე გარკვეული რჩევები მიგვეცა უცხო ენის სპეციალისტებისათვის უცხო, თუ მშობლიური ენის უკეთ და სრულყოფილად ფლობისათვის. წიგნს ბოლოში თან ერთვის სხვადასხვა გამოჩენილ ადამიანთა მიერ ამა თუ იმ კონფერენციებსა თუ საერთაშორისო შეხვედრებზე გაკეთებული მოხსენებებიდან ნაწყვეტები. მათი საშუალებით ენის სპეციალისტს წარმოდგენა ექმნება თუ რა ტიპის სავარჯიშოები უნდა გააკეთოს მან, რომ უკეთ დაეუფლოს ზეპირი თუ წერიტი თარგმნის ტექნიკას.

თავი I. თარგმნის თეორიული ასპექტები

რა არის თარგმანი? თარგმანი არის ისეთი პროცესი, რომლის დროსაც შესაძლებელია დამყარდეს ეკვივალენტური დამოკიდებულება ორ სხვადასხვა ენაზე გამოხატულ ტექსტს შორის. თარგმანი გახლავთ მეტყველების რთული და მრავალწახნაგოვანი მოვლენა, რომლის სხვადასხვა ასპექტი იპყრობს ლიტერატორების, ფსიქოლოგების, ეთნოგრაფებისა და ლინგვისტების ყურადღებას.

თარგმანს დიდი ხნის ისტორია აქვს. ჯერ კიდევ ანტიკურ ხანაში ეწეოდნენ მთარგმნელობით მოღვაწეობას. ჩინეთში ბუდიზმის დამკვიდრებას ხელი შეუწყო სწორედ თარგმანმა. თარგმანის განვითარებას ხელს უწყობდნენ დიდგვაროვნებიც. მათ სურდათ ინფორმაცია მიეღოთ მეცნიერების სხვადასხვა სფეროში. ის მნიშვნელობა, რაც თარგმანს ჰქონდა ბაღდადში IX საუკუნეში და XII, XIII საუკუნეში ტოლელდოს სკოლაში, შეიძლება ჩაითვალოს ყველა საუკუნეში მისაბამ მაგალითად.

თარჯიმნის პროფესია უძველესია. მას დიდი მნიშვნელობა აქვს დღეს განსაკუთრებით საქართველოსათვის. თარჯიმანი დიდ როლს ასრულებს საერთაშორისო ურთიერთობების დროს, სამეცნიერო, ტექნიკური თუ კულტურული გაცვლების დროს. იგი ეხმარება სხვადასხვა ენაზე მოლაპარაკე ადამიანებს გადალახონ ენობრივი ბარიერი. მთარგმნელის ამოცანაა გადმოსცეს სხვა ენის მეშვეობით სრულად და ზუსტად ორიგინალის შინაარსი ისე, რომ არ დაირღვეს მისი სტილისტური და ექსპრესიული თავისებურებები. მან უნდა მოახდინოს არა ცალკეული გრამატიკული ან სინტაქსური კონსტრუქციების შეპირისპირება, არამედ სტრუქტურულ-სემანტიკური ჯგუფების შეპირისპირება, რომლებიც ერთ აზრობრივ მთლიანობას შეადგენენ. წერითი თარგმნის დროს შესაძლებელია ტექსტის წინასწარი წაკითხვა და ანალიზი, რომლითაც განისაზღვრება შინაარსის ხასიათი, მისი

სტილისტური თავისებურება. რა თქმა უნდა თარგმნისას ჩნდება ისეთი ერთეულები, რომელთათვისაც მთარგმნელი შესატყვისის ირჩევს ენის უმდიდრეს საშუალებათა არსენალიდან. ეს არჩევანი როდია თვითნებური. არ შეიძლება ორენოვანი ლექსიკონებით შემოფარგვლა, რადგან ვერც ერთი ლექსიკონი ვერ განსაზღვრავს კონტექსტუალურ მნიშვნელობათა მრავალფეროვნებას. ამიტომ თარგმნისას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სხვადასხვა ტიპის ლექსიკურ ტრანსფორმაციებს, რომლებიც ექვემდებარება ლოგიკურ-სემანტიკურ პრინციპს და ითვალისწინებს სტილისტურ და ექსპრესიულ ფაქტორებს.

თარგმნის პროცესში გამოიყოფა შესატყვისების სამი კატეგორია:

1. ეკვივალენტები;
2. ვარიანტული და კონტექსტუალური შესატყვისები;
3. მთარგმნელობითი ტრანსფორმაციები. პრინციპული ხასიათის განსხვავებაა პირველსა და ორ დანარჩენ კატეგორიას შორის. პირველი განეკუთვნება ენის სფეროს, დანარჩენი ორი კი მეტყველების სფეროს.

ეკვივალენტი შესიტყვებაა, რომელიც არაა დამოკიდებული კონტექსტზე. ეკვივალენტი თარგმნის პროცესში ერთგვარ კატალიზატორს წარმოადგენს. მას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს ზეპირი თარგმნის დროს. სწორედ მას გააჩნია მუდმივი შესატყვისები მშობლიურ ენაში. ის ეხმარება თარჯიმანს გაიგოს კონტექსტისა და მთელი გამონათქვამის მნიშვნელობა. რა თქმა უნდა ლექსიკონი არ იძლევა ყოველთვის სწორ მნიშვნელობას, მაგრამ იგი გვაძლევს ზუსტ წარმოდგენას იმ სიტყვათა და სიტყვათშეერთებების კატეგორიების შესახებ, რომელთაც მხოლოდ ერთი ეკვივალენტური შესატყვისი აქვთ მოცემულ ენაში.

ვარიანტული შესატყვისები მყარდება სიტყვებს შორის იმ შემთხვევაში, როდესაც უცხო ენის მოცემულ სიტყვას რამდენიმე მნიშვნელობა აქვს მშობლიურ ენაში.

კონტექსტუალური მნიშვნელობები ჩნდება მეტყველებაში სიტყვების გამოყენების პროცესში. სიტყვის მნიშვნელობა დამოკიდებული ზდება მის გარემომცველი სიტყვების მნიშვნელობებზე. მათი რეალიზება ზდება ექსტრალინგვისტური კონტექსტის უშუალო ზემოქმედების შედეგად. ანსხვავებენ უზუალურ (განმეორებით) და ოკაზიონალურ (შემთხვევით) მნიშვნელობებს. უზუალური მნიშვნელობები შეიძლება გადავიდეს ვარიანტული შესატყვისის კატეგორიაში. ოკაზიონალური კი ჩნდება და ქრება, როგორც ამა თუ იმ ავტორის მიერ სიტყვათა სუბიექტური გამოყენების გამოხატულება და იგი უფრო მეტად მხატვრულ ლიტერატურისათვისაა დამახასიათებელი.

თარგმანის განხორციელების სფერო ენა კი არა, არამედ მეტყველებაა. თარგმნის “მინიმალური ერთეული” წინადადებაა. უნდა ვერიდოთ სიტყვა-სიტყვით თარგმანს. ეს გახლავთ დამწყები მთარგმნელების “საყმაწვილო სენი”, რომელსაც გვერდს ვერ უვლიან თუკი ადგილი აქვს უცხო და მშობლიურ ენებში სიტყვების ფონეტიკურ მსგავსებას. მათ უწოდებენ “თარჯიმნის ცრუ მეგობრებს”. მაგალითად: ფრანგულში სიტყვა *côtellete* ნიშნავს ძელიან ხორცს და არა კატლეტს. ინგლისურში *compositor* ასოთამწყობია (ტიპოგრაფიაში), გერმანულში კი *Dramaturg* ნიშნავს რეჟისორს და არა დრამატურგს. მეორე უფრო უხეში და საშიში შეცდომაა, როდესაც მთარგმნელი იყენებს ყველაზე მეტად გავრცელებულ სიტყვას კონტექსტუალური მნიშვნელობის ნაცვლად ან კიდევ ფრაზეოლოგიური ერთეულის მნიშვნელობას თარგმნის მისი შემადგენელი სიტყვების მნიშვნელობების მიხედვით.

ცნობილია, რომ უცხო ენაში სიტყვები პოლისემანტურია ანუ მრავალმნიშვნელოვანი. ამა თუ იმ სიტყვის მნიშვნელობის დაკონკრეტება ზდება კონტექსტით. მხოლოდ ტექნიკური ტერმინებია მონოსემანტური ანუ ერთი მნიშვნელობის მქონე.

რა გვაძლევს იმის თქმის უფლებას, რომ თარგმანი შეესაბამება ორიგინალს, მაშინ როდესაც არც სიტყვები და

არც გრამატიკული სტრუქტურა არ ემთხვევა? უფრო ზუსტად რომ ვთქვათ, როდის შეიძლება ვთქვათ, რომ თარგმანი კარგია. გერმანელი მეცნიერი ვერნერ კოლერი გამოყოფს ეკვივალენტების ხუთ კატეგორიას:

- თარგმანმა უნდა გადმოსცეს ის ინფორმაცია, რაც მოცემულია ორიგინალში ექსტრალინგვისტური რეალობის შესახებ, მას კოლერი დენონატიურ ეკვივალენტს უწოდებს;
- თარგმანში შენარჩუნებული უნდა იყოს სტილი (კონოტაციური ეკვივალენტი);
- თარგმანი უნდა შეესაბამებოდეს თარგმნილი ტექსტის ხასიათს: არ შეიძლება ამა თუ იმ კერძის დამზადების რეცეპტი დაიწეროს სამართლებრივი ხელშეკრულების მსგავსად, ამ ეკვივალენტს ნორმის ეკვივალენტი ჰქვია;
- თარგმანი უნდა მიესადაგებოდეს მკითხველის ცოდნის დონეს, რათა მისი გაგება შესაძლებელი იყოს (პრაგმატული ეკვივალენტი);
- თარგმანმა იგივე ესთეტიური ზეგავლენა უნდა მოახდინოს, როგორც ორიგინალმა.

ზემოთ ჩამოთვლილი კრიტერიუმების გათვალისწინება და დაცვა უდაოდ აუცილებელია როდესაც ზდება თარგმანის შეფასება. არსებობს თარგმანში ლექსიკური ვაკუუმი, ანუ როდესაც სიტყვის თარგმნა შეუძლებელია, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ქმნის მთლიანობაში ტექსტის თარგმნის პრობლემას. საქმე ეხება ძირითადად ისეთ საგნებს და ჩვევებს რომლებიც უცხოა სხვა ქვეყნის კულტურისათვის. ესაა ძირითადად კერძების სახელწოდებანი, ადათ-წესები, მეცნიერული თუ ტექნიკური სიახლეები. ასეთ დროს დიდი მნიშვნელობა აქვს მთარგმნელის მიერ გაკეთებულ შენიშვნებს, რათა მკითხველისათვის გასაგები იყოს ესა თუ ის ცნება. მაგალითად: ჩურჩხელა, რომელიც ყველა ქართველისათვის გასაგებია, რომლის თარგმნა შეუძლებელია უცხო ენაზე,

გასაგები რომ იყოს უნდა მოხდეს მისი ლათინურად ჩაწერა და შემდეგ მისი ახსნა სქოლიოში ჩამოტანით.

მნიშვნელოვანი საკითხია აგრეთვე ისიც, რომ უნდა იყოს თუ არა მთარგმნელი სათარგმნი ტექსტის ერთგული? ამასთან დაკავშირებით ერთი საინტერესო ამბავი შეიძლება გავიხსენოთ. ცნობილი ფრანგი მსახიობი ქალის სიმონა სინიორეს მამა, ანდრე კამინკერი თანმიმდევრული თარგმნის დიდი ოსტატი გახლდათ. მას ერთხელ ერთმა ორატორმა უსაყვედურა იმის გამო, რომ არ გამოიჩინა ერთგულება მის მიერ წარმოთქმული სიტყვის მიმართ: მაშინ თარგმანმა მას ასე უპასუხა: “მე ის არ მითქვამს რაც თქვენ თქვით, მე ვთქვი ის, რაც თქვენ უნდა გეთქვას”. სინამდვილეში ერთგულება ავტორის ენის მიმართ არ ნიშნავს ერთგულებას ავტორის მიმართ. ლიტერატურული მთარგმნელის თავისუფლება ხორციელდება სათარგმნი ტექსტის ფორმასთან მიმართებაში, და არა იმ ზემოქმედებასთან მიმართებაში, რომელსაც ეს ფორმა ახდენს. ერთი რამ უნდა იქნას გათვალისწინებული, რომ მთარგმნელი თავისუფალია სიტყვების შერჩევაში, მაგრამ *მან მკაცრად უნდა დაიცვას სათარგმნი ტექსტის შინაარსი*. საკითხი გადაიჭრება იმ პრობლემით, თუ რა მიმართებაა ეკვივალენტებსა (სიტყვები, რომლებიც დაფიქსირებულია ლექსიკონებში) და ვარიანტულ (მნიშვნელობა კონტექსტის მიხედვით) შესიტყვებებს შორის.

ის მნიშვნელობები, რომლებსაც სიტყვა ღებულობს თარგმნის პროცესში კონტექსტის მიხედვით, რომელიც არ შეესაბამება ლექსიკონის მნიშვნელობას იწოდება ლექსიკურ ტრანსფორმაციებად. არსებობს ლექსიკური ტრანსფორმაციების 7 სახესხვაობა:

1. მნიშვნელობათა დიფერენცირება;
2. მნიშვნელობათა კონკრეტიზირება;
3. მნიშვნელობის განზოგადოება;
4. აზრის განვითარება;
5. ანტონიმური თარგმანი;

6. სრული გარდაქმნა;

7. თარგმნის დროს დანაკარგის კომპენსაცია.

ტრანსფორაციის ხერხები შემოქმედებითი ხასიათისაა, მაგრამ თუკი სიტყვის მნიშვნელობა ტრანსფორმაციის შედეგად აბსოლუტური ხდება, იგი შეიძლება დაფიქსირებულ იქნას ლექსიკონში, როგორც ეკვივალენტი. ეს უფრო ფრაზეოლოგიური ერთეულების თარგმნას ეხება.

მნიშვნელობათა დიფერენცირება. არც ერთი ორენოვანი ლექსიკონი არ გადმოსცემს სრულად მოცემული სიტყვის ყველა შესატყვისს, რომელიც შეიძლება მას ჰქონდეს კონტექსტში რეალიზაციის დროს.

მნიშვნელობის კონკრეტიზაცია. ქართული ლექსიკონისათვის დამახასიათებელია უფრო მეტი კონკრეტულობა, ვიდრე ფრანგული, ინგლისური თუ გერმანული ენებისათვის. მაგალითად სიტყვას meal აქვს მნიშვნელობები საკვების მიღება, ჭამა, წინადადებაში Have you had your meal? არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას ის ეკვივალენტები, რომლებიც ზემოთ იყო ნახსენები. დროის მიხედვით იგი შეიძლება ნიშნავდეს საუზმეს, სადილს ან ვახშამს. მსგავს მოვლენასთან გვაქვს საქმე როცა ვამბობთ ფრანგულად djeuner ან dîner ლექსიკონში დაფიქსირებული მნიშვნელობებიდან საუზმე და სადილი, იმის გათვალისწინებით თუ ფრანგები როდის საუზმობენ და რომელ საათზე სადილობენ, ქართული რეალობისათვის djeuner იქნება სადილი და dîner კი ვახშამი.

მნიშვნელობის განზოგადოება. ეს ხერხი მდგომარეობს კონკრეტული ცნების ზოგადით შეცვლაში. მოცემული ხერხი გამოიყენება იმ მიზნით, რომ არ მოხდეს თარგმნის დროს სიტყვის მნიშვნელობის დამახინჯება მისი ეკვივალენტით, რომელიც ლექსიკონშია დაფიქსირებული.

აზრის განვითარება. ეს ხერხი გულისხმობს სიტყვის ლექსიკონში დაფიქსირებული მნიშვნელობის შენაცვლებას კონტექსტუალური, ლოგიკურად მასთან დაკავშირებული მნიშვნელობით. ამის მაგალითია მეტაფორული და

მეტონომიური შენაცვლება. ძირითადი მეტყველების ნაწილები იყოფა სამ კატეგორიად: საგანი, პროცესი და თვისება. თარგმნის პროცესში შეიმჩნევა სხვადასხვა ტიპის შენაცვლება, როგორც თითოეული კატეგორიის შიგნით ასევე სხვადასხვა კატეგორიებს შორის. თარგმნის დროს არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს თუ სიტყვის რა ფორმით გადმოიცემა მისი შინაარსი. საგანი შეიძლება თვისებამ შეცვალოს, პროცესი საგანმა და თვისება საგანმა ან პროცესმა. პროცესში იგულისხმება, როგორც მოქმედება ისე მდგომარეობა.

ანტონიმური თარგმანი. ეს ხერხი მდგომარეობს ამა თუ იმ ცნების, რომელიც ორიგინალშია მოცემული, საპირისპირო მნიშვნელობით შენაცვლებაში ისე, რომ შენარჩუნებულ იქნას შინაარსის პლანი. უმეტეს შემთხვევაში ეს გახლავთ დადებითი წინადადების უარყოფითი წინადადებით შეცვლა ანდა უარყოფითის დადებითით.

სრული გარდაქმნის ხერხი. ეს ხერხი გახლავთ შინაარსობრივი განვითარების სახესხვაობა, რომელიც ანტონიმური თარგმნისაგან განსხვავებით, ხასიათდება უფრო მეტი დამოუკიდებლობით. იგი შეიძლება უფრო მარტივად განვსაზღვროთ როგორც მნიშვნელობის სინთეზი, ანალიზთან უშუალო კავშირის გარეშე. ხდება მეტყველების ჯაჭვში შიდა ფორმის გარდაქმნა. ცალკე სიტყვა გადადის სინტაგმაში და ზოგჯერ თვით წინადადებაშიც კი. ამ შემთხვევაში კავშირი საწყისი ენის ერთეულთა შიდა ფორმებსა და სათარგმნი ენის ერთეულთა ფორმებს შორის არ შეიმჩნევა. სრული გარდაქმნის მაგალითების მოყვანა შეიძლება სალაპარაკო ენაში უკვე დამკვიდრებული ფორმებიდან, რომელთაც ლექსიკონშიც კი დააფიქსირეს თავიანთი შესატყვისები. უფრო მეტად იგი გულისხმობს სალაპარაკო ენის თავისებურებებს. მაგალითად: How do you do, Welcome, Have done-გეყოფა; ფრანგულში: La belle histoire-დიდი ამბავი; Bien de choses chez vous - მოკითხვა თქვენებს; Ça te la coupe? - რა, არ ელოდი? გერმანულში კი Willkommen, Dicker Freund -

ახლო მეგობარი. სრული გარდაქმნა წარმოადგენს ლექსიკური ტრანსფორმაციის გავრცელებულ ფორმას.

თარგმნის კომპენსაციის ხერხი. ამ ხერხის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ თარგმნის პრაქტიკაში შეიძლება გვექონდეს ისეთი შემთხვევა, როდესაც ესა თუ ის სიტყვა არ იქნას თარგმნილი. ეს სიტყვა კი რაიმე მთელის შემადგენელი ნაწილი იყოს. რა თქმა უნდა, მთელი არსებობს არა როგორც აბსტრაქტული ცნება, ის შედგება კონკრეტული ელემენტებისაგან, რომელთაგან ყველა როდია მნიშვნელოვანი და თანაც მექანიკური ერთობლიობით კი არა, არამედ სისტემაშია მოცემული შეთანხმებით და ქმნის შინაარსის ერთიანობას. არსებობს სემანტიკური კომპენსაცია და სრული კომპენსაცია, რომლებიც უფრო მხატვრული თარგმანებისათვისაა დამახასიათებელი და ამიტომ ეს საკითხი ჩვენთვის ნაკლებად მნიშვნელოვანია.

ანაკოლუფი თარგმანში. იგი გახლავთ ერთ-ერთი სტილისტურ-სინტაქსური საშუალება, რომელიც გვხვდება სასაუბრო მეტყველებაში. წინადადების სტრუქტურის დარღვევა, როდესაც წინადადების ბოლო ნაწილი არ შეესაბამება მის დასაწყისს. ზეპირმეტყველებაში ეს ხშირად ხდება, როდესაც ორატორს სიტყვას აწყვეტინებენ სხვადასხვა მიზეზების გამო და მას ავიწყდება მის მიერ წარმოთქმული წინადადების დასაწყისი და მას ამთავრებს სრულიად სხვა სტრუქტურით. ეს აიხსნება უფრო მოსაუბრის ფსიქიკური მდგომარეობით მეტყველების მომენტში. ესაა ღელვა, დაბნეულობა, ორჭოფობა, სიჩქარე. თარგმნის პროცესში აუცილებელია მოვახდინოთ გრამატიკული ტრანსფორმაციები, რომელიც გულისხმობს წინადადების სტრუქტურის გარდაქმნას თარგმნის პროცესში სათარგმნი ენის ნორმების გათვალისწინებით. ტრანსფორმაცია შეიძლება იყოს მთლიანი და ნაწილობრივი. ამის მიხედვით იცვლება სრულიად ან ნაწილობრივ წინადადების სტრუქტურა. თუ იცვლება წინადადების მთავარი წევრები, ადგილი აქვს სრულ

ტრანსფორმაციას. თუკი მეორეხარისხოვანი წევრების ტრანსფორმაციას აქვს ადგილი, მაშინ ხდება ნაწილობრივი ტრანსფორმაცია. წინადადების წევრების შეცვლის გარდა შეიძლება თვით მეტყველების ნაწილებიც შეიცვალოს. უნდა გათვალისწინებულ იქნას ყველა ფაქტორი, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს გრამატიკული ტრანსფორმაცია. ესენია:

1. წინადადების სინტაქსური ფუნქცია;
2. მისი ლექსიკური მნიშვნელობა;
3. მისი სემანტიკური სტრუქტურა;
4. წინადადების კონტექსტი;
5. მისი ექსპრესიულ-სტილისტური ფუნქცია.

წერითი თარგმნის დროს დიდ დახმარებას გვიწევს ლექსიკონი. ლექსიკონი არ გვაძლევს სიტყვის კონტექსტუალურ მნიშვნელობას. განსაკუთრებით როდესაც სიტყვის ოკაზიონალური მნიშვნელობას ეხება საქმე. მისი კონტექსტუალური მნიშვნელობის გაგება შესაძლებელია, მხოლოდ სიტყვის სემანტიკური სტრუქტურიდან გამომდინარე. სიტყვის სემანტიკურ სტრუქტურაში იგულისხმება არა მარტო სიტყვის მნიშვნელობათა ერთობლიობა, არამედ ამ სიტყვის უახლოესი სინონიმები. რა გინდ სრულყოფილი არ უნდა იყოს ორენოვანი ლექსიკონი, მაინც შეუძლებელია მასში გათვალისწინებულ იქნას ენის ყველა ნიუანსი. ამ შემთხვევაში უმჯობესია მივმართოთ განმარტებით ლექსიკონებს, რომლებიც ამომწურავ პასუხს გასცემს ყველა კითხვას. დიდი სიფრთხილე გვმართებს ასევე ფრაზეოლოგიური ერთეულების თარგმნის დროს. ამ შემთხვევაში ყოველთვის სწორედ უნდა იქნას გაგებული და თარგმნილი ფრაზეოლოგიზმი არსებული ეკვივლენტის მეშვეობით. ფეოდოროვის სიტყვებით რომ ვთქვათ: სრულყოფილი თარგმანი ნიშნავს ორიგინალის სემანტიკური სტრუქტურის ამომწურავ გადმოცემას ისე, რომ თარგმანი სრულიად შეესაბამებოდეს ორიგინალს ფუნქციურად და სტილისტურად.

თავი II. თარგმნის სახეები

§1. რეფერატული თარგმანი

ანსხვავებენ თარგმნის შემდეგ სახეებს: წერითი, რეფერატული, თანმიმდევრული, სინქრონული და მანქანური. წერითი თარგმნის თავისებურებებზე ჩვენ უკვე ვისაუბრეთ. ახლა განვიხილოთ რეფერატული თარგმანი. XX საუკუნის ბოლო, განსაკუთრებით უკანასკნელი ათწლეული როგორც სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის წლები, ხასიათდება ინფორმაციის სულ უფრო მზარდი ნაკადით, მისი მრავალფეროვნებით, მისი მოცულობის ზრდით, მიწოდების სიჩქარით, მისი შენახვისა და გადაცემის საშუალებათა სრულყოფით. სამეცნიერო ინფორმაციის გადამუშავების ხერხებს შორის ძირითადი როლი უკავია რეფერირებას.

რეფერირება ხელს უწყობს უცხო ენაზე არსებული მასალის მოტივირებულ ათვისებას, ააქტიურებს კითხვის უნარს. თვით რეფერირების პროცესს გააჩნია მაღალი სასწავლო პოტენციალი. იგი ხელს უწყობს აზრობრივი ინფორმაციის საკმაოდ სწრაფ გადამუშავებას, რომელიც მოცემულია პირველწყაროში და ამასთან ავითარებს ანალიტურ აზროვნებას, მიუთითებს შესასწავლი ენის ფლობას განსაზღვრულ დონეზე.

ჩვენს დროში მეცნიერება განსაკუთრებით დიდ როლს თამაშობს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ობიექტური სამყაროს შემეცნებასა და ხალხთა მსოფლმხედველობის ფორმირებაში.

სამეცნიერო ცოდნის გადაცემის ძირითად საშუალებას წარმოადგენს ყველგან და ყოველთვის წერილობითი დოკუმენტები და მათში ჩადებული ინფორმაცია, აუცილებელია ამ ინფორმაციის მიღება რაც შეიძლება ჩქარა.

მეცნიერული შრომა იყოფა თეორიულად და ექსპერიმენტულად, მაგრამ არის კიდევ სამეცნიერო შრომის მესამე სახესხვაობა, სამეცნიერო-ინფორმაციული მოღვაწეობა.

მისი მოწყვეტა არ შეიძლება რეფერატული სამსახურისაგან. მეცნიერი, თვით პოლიგლოტიც კი, ვერ შეძლებს თვალი გაადევნოს მეცნიერების ცალკეული დარგის სამეცნიერო ლიტერატურას მთლიანობაში. თუ დავეყრდნობით იუნესკოს მონაცემებს, მაშინ დავრწმუნდებით, რომ ყოველწლიურად მსოფლიო წიგნის ბაზარზე გამოდის 350 ათასი წიგნი, ამასთან ფაქტიურად ციფრი უფრო მაღალი უნდა იყოს, რადგან წიგნების უმეტესი წილი მოდის ისეთ გამოცემებზე, როგორებიცაა საუნივერსიტეტო და სხვა დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა პუბლიკაციები, რომლებიც გაყიდვაში არ არის. წიგნის როგორც ინფორმაციის წყაროსა და სამეცნიერო მონაცემების გავრცელების საშუალების როლი შენელებულია ხშირად იმის გამო, რომ წიგნის დასაწერად და გამოსაცემად საჭიროა რამდენიმე წელი. ამ წიგნში მოცემული ინფორმაციის წასაკითხად და გადასამუშავებლად საჭიროა კიდევ გარკვეული დრო. თუკი წიგნი დაწერილია უცხო ენაზე, მაშინ ინფორმატიულობა კიდევ უფრო იგვიანებს. აქედან გამომდინარეობს, რომ ახალ ლიტერატურაზე მუშაობა საჭიროა მრავლსაფეხურიანი სისტემით: პირველი საფეხურია-სამეცნიერო ჟურნალების ახალი ნომრების გადათვალიერება და კითხვა; მეორე საფეხურია-სტატიათა ექსპრეს-მოთითებებზე მუშაობა; მესამე საფეხურია-სარეფერატო ჟურნალებზე მუშაობა. რასაკვირველია, ამ საფეხურთა გამოყოფა სამეცნიერო ინფორმაციის მოსამძებნად ასე თუ ისე პირობითია. რეალურ ცხოვრებაში ეს საფეხურები დაკავშირებულია სხვადასხვა კომბინაციებით უფრო რთულ სისტემებში.

სამეცნიერო ლიტერატურაზე მუშაობა, რეფერატების, ანოტაციების, ექსპრეს-ინფორმაციების თარგმანებზე მუშაობა შემოქმედებითი პროცესია, რომელიც მოითხოვს სპეციალურ ცოდნას, უნარ-ჩვევებს და შრომას. ყოველივე ამის მეგზურები არიან რეფერენტები ანუ ადამიანები, რომლებიც ახორციელებენ სამეცნიერო-ინფორმაციულ ძიებას და თარგმანს.

რეფერატული მოღვაწეობის ისტორიიდან. რეფერატი (ლათ. *refero*-მოვახსენებ, ვატყობინებ) - წერილობითი სახით ან საჯარო გამოსვლის ფორმით წიგნის, სამეცნიერო შრომის შინაარსის, სამეცნიერო პრობლემის შედეგების მოკლედ გადმოცემაა. ეს არის მოხსენება განსაზღვრულ თემაზე, რომელიც მოიცავს შესაბამისი ლიტერატურული და სხვა წყაროების განხილვას. როგორც წესი, რეფერატს აქვს სამეცნიერო-ინფორმაციული დანიშნულება. რეფერატმა, რომელსაც სამეცნიერო მოხსენებასაც უწოდებენ, ფართო გამოყენება ჰპოვა სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებში, უმაღლეს სკოლებში, პოლიტიკური განათლების სისტემაში, სახალხო უნივერსიტეტებში. 337 წლის განმავლობაში სარეფერატო სამსახურმა მიაღწია განვითარების უმაღლეს დონეს. სარეფერატო ჟურნალის სამშობლოდ შეიძლება მიჩნეულ იქნას საფრანგეთი. 1665 წელს გამოიცა იქ პირველი რეფერატული ჟურნალი. მას ეწოდებოდა “მეცნიერთა ჟურნალი” და თვეში ერთხელ გამოდიოდა. მასში მოცემული იყო მასალა ახალი წიგნების შესახებ, ცნობები ავტორისა და წიგნის პუბლიკაციის მნიშვნელობის შესახებ. მკითხველები იყვნენ არა მარტო საფრანგეთის, არამედ სხვა ქვეყნების ინტელექტუალური ცხოვრების კურსში. ამ ჟურნალმა იარსება 130 წელი. XVIII საუკუნეში საფრანგეთში გამოდიოდა უნივერსალური ჟურნალი, რომელიც ცნობილი იყო საფრანგეთის ფარგლებს გარეთაც. ის გამოდიოდა 2-ჯერ თვეში და აცნობდა მკითხველებს ევროპული კულტურის მიღწევებს. ამ ჟურნალს დიდ შეფასებას აძლევდა ვოლტერი. პირველი გერმანული რეფერატული ჟურნალი იყო *Monatsextrakte* (ყოველთვიური ამონაკრები), გამოდიოდა ლაიპციგში 1703 წლიდან. იგი აქვეყნებდა მიმოხილვებს პოლიტიკური ჟურნალებიდან.

რუსეთში პირველი ნაბიჯები რეფერირებაში გაკეთდა XVIII საუკუნის I მეოთხედში. პირველ სარეფერატო ცენტრად იქცა პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემია. რეფერატული

ჟურნალები იმ დროს იყო “მეცნიერებათა აკადემიის კომენტარების მოკლე აღწერა” და “მეცნიერულ მოსაზრებათა შინაარსი” 4 ტომად. დიდი წვლილი ამ საქმეში მიუძღვის მ.ლომონოსოვს. საქართველოში პირველი რეფერატული ჟურნალი გაჩნდა 1924 წელს, რომელსაც ეწოდა “მოამბე”.

რეფერატული მოღვაწეობა და რეფერენტის მოვალეობანი. XX საუკუნეს სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის საუკუნეს ინფორმაციის საუკუნესაც უწოდებდნენ. სამეცნიერო ლიტერატურის გადამუშავების ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს რეფერირება. რეფერენტი, რომელიც ადგენს რეფერატს არის პირი, რომელიც უზრუნველყოფს ახალი ცოდნის დანერგვას.

სარეფერატო მოღვაწეობის პროდუქტს დიდი სოციალური მოთხოვნები წაეყენება. ეს თავის მხრივ განაპირობებს პირთა გარკვეული წრის არსებობას, რომლებიც შეასრულებენ ამ მოთხოვნებს. რეფერენტებს სპეციალურად ამზადებს საზოგადოება და გააჩნიათ რეფერენტებისა და რეფერენტ-მთარგმნელებისათვის საჭირო სპეციალური ცოდნა და უნარ-ჩვევები. სამეცნიერო აღმოჩენებისა და გამოგონებათა დანერგვის ამოცანათა გადაწყვეტაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია მთარგმნელობით რეფერირებას, რომელიც ჩვეულებრივისაგან იმით განსხვავდება, რომ ასეთი ტიპის რეფერატი კეთდება სხვა ენაზე, ვიდრე საწყისი დოკუმენტის ენაა. ამიტომ მთარგმნელ-რეფერენტის მიმართ განსაკუთრებული მოთხოვნები არსებობს.

გადამწყვეტი მნიშვნელობა რეფერირებისას ენიჭება ფაქტების, ციფრობრივი მონაცემების, სარეფერატო მასალის ცალკეული დებულებების განზოგადობას. ამ განზოგადობის უნარის განვითარება შესაძლებელია, მაგრამ როგორც გამოცდილება გვიჩვენებს, როცა რეფერენტთა კადრები ივსება გამოცდილი მთარგმნელებისაგან, მათგან ყველას როდი შეუძლია სარეფერატო სამუშაოს შესრულება და ხშირად ხანგრძლივი ვარჯიშიც კი ამაოა. ამიტომ სანამ მთარგმნელს ვაზიარებთ რეფერირებას, მიზანშეწონილია მისი

პოტენციალური შესაძლებლობების შემოწმება. ლოგიკური აზროვნებისა და პროფესიული დაინტერესების გარდა, რომელიც საჭიროა განზოგადოების ოპერაციისათვის, მომავალი რეფერენტის დამახასიათებელი ნიშნებია ერუდიცია და კარგი მეხსიერება. მნიშვნელობა არა აქვს რა სფეროში წარმოებს რეფერირება: სამეცნიერო-კვლევით, სამეცნიერო-ტექნიკურ თუ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ სფეროში, ყველა ზემოთჩამოთვლილი თვისებები აუცილებელია რეფერენტისათვის.

ერუდიცია გულისხმობს საქმეში ჩახედულობას იმ სფეროში, რომელშიც მას მოუწევს მუშაობა. რეფერენტს უნდა ჰქონდეს ფართო თვალსაწიერი, რომელიც აუცილებელია იმისათვის, რომ მან შესძლოს დაინახოს მასალაში აღწერილი ფაქტები სინამდვილის ფონზე და არა აბსტრაქტულად.

უცხოური პრესის რეფერენტი კარგად უნდა ფლობდეს ისტორიას, გეოგრაფიას, ქვეყნის სახელმწიფო წყობას, და იყოს საერთაშორისო ურთიერთობათა საქმის კურსში. ელემენტარული მოთხოვნა მომავალი რეფერენტისადმი ეს არის უცხო ენის კარგი ცოდნა და მშობლიური ენის საშუალებათა სრულყოფილი ფლობა, რამდენადაც რეფერირება ხდება მშობლიურ ენაზე. რაც შეეხება მეხსიერებას, მასზეა დამოკიდებული ძირითადად რეფერენტის შრომის პროდუქტიულობა, და მისი პროფესიული ზრდა. ყოველთვის უპირატესობა მიენიჭება იმ პიროვნებას, ვისაც კარგი მეხსიერება აქვს, უნარი შესწევს მეხსიერებაში შეინახოს ვრცელი ინფორმაცია და არ გამოიყენოს ყოველ წუთს ცნობარი და სპეციალისტის კონსულტაცია, რაც აისახება მუშაობის ტემპშიც. ეს ეხება ისეთ საკითხებს, რომლებთანაც უკვე ჰქონია საქმე რეფერენტს და ისეთ ინფორმაციას, რომელიც მან უკვე მიიღო, მაგრამ არ შემოინახა მეხსიერებაში.

ა) მასალის პირველადი დამუშავება როგორც პროფესიული ვარგისიანობის გაშოცდა. დასაწყისისათვის საჭიროა მომავალმა რეფერენტმა გადაიკითხოს მცირე

საინფორმაციო ცნობა, რომლებიც მოცემულია პერიოდულ პრესაში (უცხო ენაზე), მან უნდა სწრაფად აღიქვას წაკითხულის არსი და მოკლედ გადმოსცეს შინაარსი. თუკი გამოსაცდელ პირს წინასწარ გავაფრთხილებთ, რომ ამ ცნობების შინაარსის გადმოსაცემად მას ეძლევა არა უმეტეს 20 წუთისა (ამათგან 5 წუთი კითხვას სჭირდება), მაშინ იძულებული გახდება არა ერთხელ მიმართოს განზოგადოების ხერხს.

ბ) განზოგადოების უნარის შემოწმება სინონიმური რიგის ანალიზის საშუალებით. გამოცდის ეს სახე მჭიდროდაა დაკავშირებული უცხო ენის ცოდნასთან. ამისათვის საჭიროა ყველაზე გავრცელებული ხერხის გამოყენება: კერძოს შეცვლა ზოგადით. რეფერენტს უნდა მივცეთ სინონიმთა ელემენტარული რიგი, რომლებიც განსხვავდება მნიშვნელობის მოცულობით, და მან უნდა მოძებნოს ყოვლისმომცველი და ფართო მნიშვნელობის მქონე სიტყვა ამ რიგში, რათა შევამოწმოთ მომავალი რეფერენტის განზოგადოების უნარი და ამასთან უცხო ლექსიკის ცოდნა, თუკი გამოცდა ტარდება ლექსიკონის გარეშე.

გ) რეფერენტობის კანდიდატის ზოგადი თვალთახედვის შემოწმება. რეფერენტი უნდა იყოს ძალიან განათლებული და ერუდირებული ადამიანი. უნდა კარგად ერკვეოდეს მიმდინარე პოლიტიკურ თუ საზოგადოებრივ მოვლენებში. მან უნდა იცოდეს ისტორია, გეოგრაფია, შესაწავლი ენის სახელმწიფო წყობა. იგი უნდა იყოს ნაკითხი, საზრიანი, გამჭრიახე, რაც ასე აუცილებელია როგორც მთარგმნელისათვის, ასევე რეფერენტისათვის.

მიზანშეწონილია აგრეთვე კითხვების შემადგენლობაში შევიტანოთ რამდენიმე წინადადება ან ნაწყვეტი უცხო ენაზე, რათა შევამოწმოთ მომავალი რეფერენტის უნარ-ჩვევები. მან უნდა შესძლოს აგრეთვე უცხო ტექსტის სწრაფი თარგმნა, წერილობით ან ზეპირად მისი არსის გადმოცემა. დროის ფაქტორი უნდა იქნას გათვალისწინებული.

რეფერენტებისათვისაც დადგენილია გამომუშავების ნორმები და გათვალისწინებულია არა მარტო ხარისხი, არამედ მოცემულ დროში სამუშაოს შესრულება. ამასთან რეფერენტს უნდა გააჩნდეს შემოქმედებითი მიდგომა ახალი სამეცნიერო რეზულტატის მიმართ, ანუ მან უნდა გამოყოს სარეფერატო მასალაში ის ინფორმაცია, რომელიც განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს მკითხველში. ჩამოთვლილ თვისებებს უნდა დაემატოს რეფერენტის ენის პრაქტიკული ფლობა. მას უნდა გააჩნდეს რეფერატის ტექსტის რედაქტირების უნარი. ასეთია ძირითადად მთარგმნელ-რეფერენტის ძირითადი თვისებები, რომელიც აუცილებელია იმისათვის, რომ სამეცნიერო-ტექნიკური ან საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ინფორმაციის მეორადი დოკუმენტის შედგენა შესრულდეს წარმატებით და კვალიფიცირებულად.

რეფერენტთა არმია, რომელსაც ხატოვნად უწოდებენ “მომავალი მკითხველის თვალსა და გონებას”, სულ უფრო იზრდება და ამჟამად აერთიანებს რამდენიმე ასეულ ადამიანს.

პირველწყაროს აზრობრივი ანალიზი. პირველად უნდა მოხდეს სათანადო რაოდენობა სიტყვებისა და სიტყვათშეთანხმებების გამოყოფა, რომლებიც აუცილებელია ტექსტის შინაარსის იდენტიფიკაციისათვის. სწორედ ესაა ტექსტის ძირითადი შინაარსი. საჭიროა მათი ხაზგასმა და ამოწერა და მითითება, რომელ აბზაციდან არის ამოღებული, შეიძლება ერთ აბზაცში იყოს რამდენიმე საკვანძო ფრაგმენტი ან შეიძლება სულ არ იყოს ეს საკვანძო ფრაგმენტები მთელ რიგ აბზაცებში. განზოგადოებული ფორმულირებები აღინიშნება რომაული ციფრებით. შეიძლება ამოვიწეროთ ცალკეული სიტყვათშეთანხმებები ან მთელი წინადადებები. შემდეგ იწყება დედნის აზრობრივი ანალიზი: უნდა გამოვავლინოთ და გამოვყოთ საჭირო ინფორმაცია. რეფერატზე მუშაობის სამი ეტაპი არსებობს: 1) პირველწყაროს ანალიზი; 2) შეკვეცილი ინფორმაციის სინთეზი; 3) რეფერატული ტექსტის გაფორმება.

ტექსტის სემანტიკური შეკვეცა. ტექსტის გაგების ორი საფეხური გვაქვს: ენობრივი გაგება და აზრის ამოღება. ეს უკანასკნელი გულისხმობს: 1) ნაკლებად მნიშვნელოვანი მასალისაგან განთავისუფლებას; 2) ციტირებას; 3) ცალკეული მონაკვეთების გადაადგილებას; 4) განზოგადოებული დასკვნის გამოტანას, რომელიც განსაზღვრული მონაკვეთების აზრის შეჯამებას გადმოსცემენ; 5) გაზვიადებას ან შეკვეცას, რაც ორიგინალში კონკრეტულია; 6) ერთი შინაარსის შეცვლას მეორეთი, რომლებიც მსგავსია შინაარსობრივად. სემანტიკური კომპრესია გულისხმობს სიჭარბის მოცილებას. სიჭარბე ეს არის რიგი ელემენტების თვისება მოახდინონ ტექსტში ერთმანეთის დუბლირება და უზრუნველყონ კომუნიკაციის დიდი საიმედოობა. სიჭარბის მოცილება ხდება ტრანსფორმაციებით: ლექსიკური (სინონიმთა ბაზაზე), ეკვივალენტური, გრამატიკული, ჰიპონიმური (კონკრეტულის შეცვლა ზოგადით და პირიქით).

სამეცნიერო-ტექნიკური ტექსტის ლინგვო-სტილისტური დახასიათება. სამეცნიერო-ტექნიკური ტექსტი უნდა გამოირჩეოდეს გარკვეულობით, ლოგიკურობით, სიზუსტით, შეკვეცილობით, აღწერის უპირო ხასიათით, ტერმინოლოგიური და ნორმატიული სამეტყველო კლიშეების გამოყენებით. უნდა გამოვიყენოთ მარტივი წინადადებები, ნომინალიზაცია; ენობრივი საშუალებების მაქსიმალური ეკონომიის პრინციპით, აბსტრაქტული მნიშვნელობის არსებითი სახელები.

ზმნის პირის ფორმებიდან არ გამოიყენება II პირი, იშვიათად I პირის მხოლობითი რიცხვი; მრ. რიცხვის I პირს აქვს სპეციალური გამოყენება როგორც ავტორისეულ “ჩვენ“-ს. არ უნდა გამოვიყენოთ შორისდებული, ბრძანებითი კილო, უფრო ჭარბობს პასივი, თხრობითი წინადადებები, არ ვიყენებთ კითხვით და ძახით წინადადებებს, ელიფსურ წინადადებებს; ხშირად გვაქვს სუბსატანტივირებული ინფინიტივი, რადგან უპირატესობა ენიჭება პროცესს და არა მოქმედების შემსრულებელს. გვაქვს მიზეზ-შედეგობრივი, წყვილი

კავშირები, ჩართული სიტყვები. ლექსიკა ემოციურად ნეიტრალურია. ადგილი უნდა ჰქონდეს აზრის ამომწურავ, სრულ, ზუსტ, თანმიმდევრულ, ლოგიკურ და ობიექტურ გადმოცემას.

რეფერატო სახეები. რეფერატი ანალიზურ-სინთეზური და ლოგიკური პროცედურის, კომპრესიის შედეგია. რეფერატი წარმოადგენს პირველადი ტექსტის მიკრომოდელს, რომელსაც აქვს ტექსტისათვის დამახასიათებელი ძირითადი ნიშნები: ბმულობა და თემატურობა. მათი ზორცშესხმა რეფერატში ქმნის მის სემანტიკურ და სინტაქსურ ერთიანობას. რეფერატი არის ორიგინალის შინაარსის ანალიზურ-სინთეზური გადამუშავების შედეგი-კომპრესირებული მეორადი ტექსტი. მეორადი ტექსტის მოცულობა ყოველთვის იყო კამათის საგანი. რეფერატის მოცულობის შემოწმებისათვის იყენებენ კომპრესიის კოეფიციენტს, რომელიც გვიჩვენებს, თუ რამდენჯერაა მეორადი ტექსტის მოცულობა შემცირებული ორიგინალის მოცულობასთან შედარებით. რაც უფრო მეტია შეკუმშვის კოეფიციენტი, მით უფრო მცირეა დოკუმენტის მოცულობა. რეფერატის შედგენისას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, თუ რამდენად სრულადაა გადმოცემული კომპრესირებულ ტექსტში ორიგინალის შინაარსი. იმის მიხედვით, თუ რამდენად ღრმად და ობიექტურადაა გაანალიზებული, რა ფორმით და რა სისრულითაა გადმოცემული ორიგინალის შინაარსი რეფერატში, განასხვავებენ ინფორმაციულსა და ინდიკატიურ რეფერატებს. რეფერატის ტიპი განისაზღვრება რეფერენტის მიზნით, ინფორმაციის ხასიათითა და მისი დანიშნულებით. ინფორმაციული რეფერატი შეიცავს ორიგინალის ძირითად ფაქტოგრაფიულ ინფორმაციას და გადმოსცემს მას ასპექტურად, ფრაგმენტულად, პასუხობს კითხვაზე: რა არის ნათქვამი პირველწყაროში. ინდიკატიური რეფერატი მიუთითებს ორიგინალის შინაარსის ძირითად ასპექტებზე, რომელიც აუცილებელი კომპონენტია რეფერატისათვის, პასუხობს

კითხვაზე: როგორ, რანაირ, რა სახის ინფორმაციას მოიცავს პირველადი დოკუმენტი და რა სისრულით არის გადმოცემული მასში ინფორმაცია.

არსებობს რეფერატის შემდეგი სახეები: რეფერატ-რეზიუმე, ანუ ინდიკატიური რეფერატი, საჩვენებელი რეფერატი; რეფერატ-კონსპექტი, ანუ ინფორმაციული რეფერატი.

რეფერატ-კონსპექტი ღება მაშინ, როცა სარეფერატო მასალა იმდენად მნიშვნელოვანია თემისა და შინაარსის მიხედვით, რომ აუცილებელია აისახოს მეორეხარისხოვანი დეტალებიც; როცა პირველწყაროში ბევრია სტატისტიკური და ციფრობრივი მონაცემები, რომელთა განზოგადოება არ შეიძლება ღირებული ინფორმაციის დაუკარგავად; როცა პირველწყაროში არის რიგი ერთნაირად მნიშვნელოვანი დებულებებისა, რომელთა გამოტოვება არ შეიძლება.

რეფერატ-რეზიუმე საჭიროებს ფართო განზოგადოებებს, გადმოცემის (ინფორმაციის) შეკვეცას, მკვეთრ ფორმულირებას. ამიტომ რეფერენტმა უნდა შესძლოს სწორედ შეარჩიოს განზოგადოების ხერხები: კერძო უნდა შეცვალოს ზოგადით. გვაქვს მონოგრაფიული რეფერატები (შედგენილი ერთი დოკუმენტით) და მიმოხილვითი, რომლებიც ღება რამდენიმე დოკუმენტის მიხედვით. რეფერატი-ესაა შეკვეცილი თარგმანი ან მექანიკური თხრობა, რომლის ღევიზია: თუ რა ახალი ძირითადი სამეცნიერო ინფორმაციაა მოცემული სარეფერატო ნაშრომში.

რეფერატული თარგმანი უნდა იყოს ორიგინალზე მოკლე. რეფერატი არის მასალის შინაარსის განზოგადოებული და შეკვეცილი გადმოცემა რეფერატის ღანიშნულებისა და ამოცანის შესაბამისად.

რეფერატული კითხვა. აქ უნდა დავასახელოთ კითხვის შემდეგი ეტაპები: 1) კითხვა ტექსტის გაცნობის მიზნით; 2) კითხვა-საკვანძო ფრაგმენტების გამოყოფის, განზოგადოების უნარის გამომუშავების მიზნით; 3) რეფერატის გადმოცემა.

ანოტაცია. ანოტაცია ორიგინალის შინაარსის უმოკლესი გადმოცემა და იგი ზოგად წარმოდგენას გვიქმნის პირველად დოკუმენტზე. ანოტაცია უმოკლესი ფორმით, მაგრამ სრულყოფილი სახით აცნობს მკითხველს პირველადი დოკუმენტის არსს. სრულყოფილია ანოტაცია, თუკი მასში არის ცნობები დოკუმენტის თემისა და მისი დანიშნულებების შესახებ. რეფერატსა და ანოტაციაში სრულყოფილებას განაპირობებს ობიექტური ინფორმაციის გადმოცემის აუცილებლობა, ამდენად, ავტორისეული თვალსაზრისის შეცვლა რეფერენტის შეხედულებით, დაუშვებელია. რეფერატსა და ანოტაციას საერთო სამი ძირითადი ფუნქცია აქვს: საძიებო, კომუნიკაციური და შეფასებითი.

საძიებო ფუნქცია. მკითხველმა ზოგადად იცის პირველწყაროს არსებობის შესახებ, მაგრამ მას არ აქვს ცნობები პირველწყაროს ადგილმდებარეობის შესახებ, იცის ორიგინალის სათაური, ავტორის ვინაობა, დოკუმენტის სახეობა, ანუ მისთვის ცნობილია დოკუმენტოგრაფიული ნიშნები, მაგრამ მას არა აქვს მონაცემები პირველწყაროს ადგილმდებარეობის შესახებ.. პრაქტიკულად საძიებო ფუნქციის საშუალებით ხდება პირველადი დოკუმენტის ადგილისა და შინაარსის მოძიება გარეგანი, დოკუმენტოგრაფიული მონაცემების საშუალებით.

კომუნიკაციური ფუნქცია. მკითხველს მიეწოდება ცნობები უცნობი დოკუმენტის ზოგადად არსებობისა და მისი არსებითი, ძირითადი შინაარსის შესახებ.

შეფასებითი ფუნქციის მიზანია გაუწიოს მკითხველს რეკომენდაცია მოცემული დოკუმენტის შესახებ. რეფერატსა და ანოტაციას შორის განსხვავება თავს იჩენს კომუნიკაციური ფუნქციის რეალიზაციის დროს. რეფერატს ორი თვისება აქვს: ინდიკატიური და ინფორმაციული, ხოლო ანოტაციას კი მხოლოდ ინდიკატიური. მისი ძირითადი დანიშნულებაა მკაფიოდ და ლაკონურად წარმოადგინოს პირველწყარო. ანოტაციისათვის, რეფერატისაგან განსხვავებით,

ნიშანდობლივია ის, რომ აქ ძირითადი ინფორმაცია გადმოიცემა საკუთარი სიტყვებით. ანოტაციაში ხდება ორიგინალის შინაარსის მაქსიმალური აბსტრაქცირება და მასალის მაქსიმალური განზოგადოება. ანოტაციაში გამოიყენებენ შეფასებით კლიშეებს, რაც განპირობებულია მასალის უკიდურესი განზოგადოებით. ეს კი რეფერენტისაგან მოითხოვს საანოტაციო მასალის კრიტიკულ შეფასებას. ანოტაცია შეიძლება იყოს: 1) ცნობითი ან აღწერითი; 2) სარეკომენდაციო ანუ რეფერატული. იგი შედგება ორი ნაწილისაგან: ა) ბიბლიოგრაფიული აღწერა; ბ) ანოტაციის ტექსტი; აქ აღვილი აქვს მასალის ზოგად დახასიათებას; ფიქსირებულია, თუ რაზეა ლაპარაკი მოცემულ სტატიაში ან წიგნში, მისი შინაარსის კონკრეტული გახსნის გარეშე. აქ საჭიროა საანოტაციო დოკუმენტის თემის დასახელება, მისი ძირითადი შინაარსის პრობლემის დახასიათება და ავტორის ძირითადი დასკვნები. მათი მოცულობაა 2-3 წინადადებიდან-10-15 სტრიქონამდე. მას ახასიათებს კონკრეტულობა, მონაცემების საკმარისი სისრულე გადმოცემის ლაკონურობასთან ერთად. იგი განკუთვნილია მიმოხილვისათვის ერთი თვალის გადავლებით.

რეფერატი-ანოტაცია. იგი გადმოსცემს მასალის შინაარსს შეკვეცილი ფორმით. იგი გადმოსცემს არა მარტო იმას, თუ რაზეა ლაპარაკი პირველწყაროში, არამედ კერძოდ რას შეეხება ის. იგი მოიცავს ერთ ნაბეჭდ ფურცელს (30-40 სტრიქონს) და მოითხოვს განზოგადოების უმაღლესს ხარისხს. მისი კომპოზიცია დამოკიდებულია იმაზე, თუ რას მიიჩნევს მისი შემდგენელი მკითხველისათვის ყველაზე არსებითად. გვაქვს ზოგადი და სპეციალიზირებული ანოტაციები. პირველს ვიყენებთ მაშინ, როცა არ ვიცით მკითხველის მომზადების დონე, მეორე კი განკუთვნილია სპეციალისტებისათვის. იგი ახასიათებს იმ თავებს, იმ გვერდებს, რომლებიც განეკუთვნება განსაზღვრულ თემას. დანარჩენი არ წარმოადგენს ინტერესის საგანს. მას აქვს უფრო საცნობარო, ვიდრე სარეკომენდაციო ხასიათი.

თემატურ ანოტაციას იყენებენ პრესის პუბლიკაციებისათვის, რომლებიც ახლოსაა თემატიკით.

მიმოხილვითი რეფერატი. შუალედური ფორმაა ანოტაციასა და შემაჯამებელ რეფერატს შორის.

კომპლექსური ხასიათის მიმოხილვითი რეფერატი გაერთიანებულია ინფორმაცია, რომელიც შეგროვილია სხვადასხვა ენებზე არსებულ მასალათა ანოტაციებში. იგი ხელსაყრელია სპეციალისტთა გათვით-ცნობიერებულობისათვის. იგი ახდენს სპეციალისტთა შრომისა და ღროის ეკონომიას, რადგან რეფერენტი ახდენს ყველა საჭირო მასალის სისტემატიზაციას. გარდა რაოდენობრივი კრიტერიუმისა, ანოტაცია გამოირჩევა გადმოცემის სქემატიზმით. საზღვარგარეთის პერიოდულ პრესაში არ არის მკვეთრი ზღვარი რეფერატს და ანოტაციას შორის.

რეფერატის ენა. იგი უნდა გამოირჩეოდეს მაღალი ინფორმატიულობით, ინფორმაციის კონდენსირებული გადმოცემით. საჭიროა იმ სიტყვების გამოყენება, რომელთაც აქვთ დიდი სემანტიკური დატვირთვა. [მაგალითად: სწავლული/ენათმეცნიერი, ისტორიკოსი, ეთნოგრაფი), ან მასობრივი განადგურების იარაღი: ატომი, ნეიტრონის ბომბი, მომწამლავი ნივთიერება)]. ფართო გამოყენება აქვს პერიფრაზირებას, რაც ნიშნავს ერთი სიტყვით გრძელი წინადადების გადმოცემას. უნდა გამოვიყენოთ ის ტერმინოლოგია, რაც მიღებულია ჩვენთან: ქვეყნის დასახელება ოფიციალური სახით, გეოგრაფიული ადგილის დასახელება "მსოფლიო ატლასის" უახლესი გამოცემის შესაბამისად. ფორმები, მარკები, მანქანათა მოდელების დასახელება ტრანსკრიფციით, შემოკლების გარეშე. უნდა გამოვიყენოთ ის შემოკლებანი, რაც მიღებულია საერთაშორისო პრაქტიკაში. უნდა ჭარბობდეს სუბსატანტივაცია, არსებითი სახელების სიჭარბე, სუსტი სემანტიკის ზმნები; უნდა ვერიდოთ ერთი და იგივე აზრის გამოვლენას. ციტატები მაშინ გამოვიყენოთ, როცა ისინი გამოხატავენ მთავარ აზრს. არ უნდა გამოვიყენოთ ავტორის

სტილი, არც ის გამოთქმები, რომლებიც მის სუბიექტურ თვალსაზრისს გადმოსცემენ. მაგალითად: საჭიროა, დასაძინია, რომ, სამწუხაროდ. სინტაქსი ერთფეროვანი უნდა იყოს. ვიყენებთ ერთგვაროვანი წვერებისაგან შემდგარ წინადადებებს, პარალელურ კონსტრუქციებს, რომლებიც აგებულია ერთი და იმავე გრამატიკული მოდელის მიხედვით; ჭარბობს აღწერა, გრამატიკულ დროთა ერთფეროვნება (ან აწმყო დრო ან წარსული). ენა უნდა იყოს ინტელექტუალური, უკიდურესად კონცენტრირებული და გრამატიკულად სტანდარტული.

რეფერატის სტრუქტურა. რეფერირება შედგება შემდეგი ნაწილებისაგან: ბიბლიოგრაფიული აღწერა, რეფერატის ტექსტი და დამატებითი ცნობები.

ბიბლიოგრაფიული აღწერა. სათაური (ან მისი თარგმანი), ავტორის გვარი და ინიციალები, სათაური ორიგინალის ენაზე, ცნობები გამოცემის შესახებ. თუ სათაური არ ასახავს დოკუმენტის (პირველწყაროს) ძირითად შინაარსს, თარგმნისას შეიძლება ის შეიცვალოს ცენტრალური თემის უფრო ზუსტი გამოხატვის მიზნით. ახალი სათაური მოცემული უნდა იყოს კვადრატულ ფრჩხილებში. ცნობები გამოცემის შესახებ-დოკუმენტის დასახელება (სტატია, წიგნი, დისერტაცია, პატენტი) ზდება თარგმანში. ავტორის გვარი მოცემულია ტრანსკრიფციით მშობლიურ ენაზე, შემდეგ ორიგინალის ენაზე.

წიგნი: ავტორის(ან ავტორთა) გვარი და წიგნის დასახელება, ტომი, ნაწილი, გამოცემის ნომერი, გამომცემლობა, წელი, გვერდების რაოდენობა, ილუსტრაციების არსებობა, ფასი.

სტატია: ავტორის გვარი, სტატიის სათაური, ჟურნალის (ან გაზეთის) დასახელება, წელი, ნომერი, გამოცემის თარიღი, გვერდი, პუბლიკაციის ენა (მრგვალ ფრჩხილებში).

სათაური. ტექსტის აღქმა იწყება სათაურით. იგი არის ტექსტის ორგანული ნაწილი. მას ინფორმაციის თვალსაზრისით წამყვანი როლი ეკუთვნის. არჩევნ: 1) სათა-

ურს მსჯელობის (წინადადების) სახით, სიტყვათშეთანხმების სახით; 2) სათაურს ნომინაციური სიტყვათშეთანხმების სახით, რომელიც აჯამებს ტექსტის თემატურ ნაწილს; 3) სათაურს, რომელიც განაზოგადებს ტექსტის ახალ ინფორმაციას; 4) სათაურს, რომელიც ასახავს ტექსტის ზოგად შინაარსს აბსტრაქტული სახით; 5) სათაურს, რომელიც ასახელებს შინაარსის კერძო დეტალს (დებორიენტაციის მქონე სათაური).

ტექსტთა ტიპოლოგია. ტექსტზე მუშაობა არის რეფერატული მოღვაწეობის საფუძველი. არსებობს ორი ძირითადი კრიტერიუმი ტექსტის საზღვრის დადგენისა - კომუნიკაციური ნიშნადობა და აზრობრივი მთლიანობა.

არსებობს მიკროტექტი და მაკროტექსტი (მაგ: ერთი სიტყვა, წინადადებები, ან მთელი წიგნი, აბზაცი, აბზაცთა რიგი, წიგნის თავები, განყოფილებები). ტექსტის კონსტიტუენტებია: გაშართულობა (გამოიხატება შიდაფრაზული კავშირებით); მთლიანობა - იგულისხმება აზრობრივი მთლიანობა, იგი არ არის დამოკიდებული წინადადებათა უწყვეტ ხაზზე, ტექსტის კომპონენტებზე; ერთიანობა - აზრობრივი განმეორება, აზრობრივი იგივეობის არსებობას გულისხმობს. თემატური ერთიანობაა როცა გვაქვს ინვარიანტული თემა, რომელიც აჯგუფებს ცალკეულ თემებს.

აზრის გამოხატვის ფორმები ტექსტში. არსებობს მხატვრული და არამხატვრული ტექსტები, სადაც გვაქვს აზრის გამოხატვის სხვადასხვა ფორმები.

თხრობა - სინამდვილის მოვლენებს წარმოადგენს როგორც ურთიერთდაკავშირებული ფაქტების რიგს; აქ წარმოებს ამბავთა გადმოცემის ქრონოლოგიური თანმიმდევრობა. მხატვრულ ტექსტში ეს ხდება სიუჟეტის საშუალებით, არამხატვრულ ტექსტში კი - ფაქტობრივი თანმიმდევრობა ასახავს მოვლენათა ობიექტურ მსვლელობას.

ახსნა - საგნის ან მოვლენის არსის გადმოცემაა. იქმნება წარმოდგენა თუ როგორ ფუნქციონირებს მოცემული ობიექტი, რომელი ნაწილებისაგან შედგება.

აღწერა - ქმნის წარმოდგენას ან აზრს მოცემულ საგნებზე ან მოვლენებზე. მკითხველს საშუალებას აძლევს წარმოადგინოს ასახული ობიექტი, მისი გარეგანი სახე. მას ახასიათებს გამოხატვის სტატიურობა (ფოტოგრაფირებასთან მსგავსება).

მსჯელობა - (პოლემიკა ან არგუმენტაცია) მისი ძირითადი დანიშნულებაა მტკიცება. მისი მეთოდები ერთიანდებიან ლოგიკის წესებში. მსჯელობის მიზანია მკითხველს შეუქმნას წარმოდგენა ახალ ცნებაზე ან არსებული ცნების ნაწილობრივ ცვლილებაზე.

აბზაცი - აბზაცი არის ტექსტის ისეთი აზრობრივი მონაკვეთი, ისეთი ლოგიკური ერთიანობა, რომელიც შეესაბამება ტექსტის თემის მოქმედების განვითარებას. იგი ყოველთვის არ ემთხვევა აზრის განვითარების ლოგიკას.

აბზაცის ძირითადი მახასიათებლებია თანმიმდევრობა და აზრობრივ მონაკვეთში წინადადებათა განსაზღვრული ორგანიზაცია. ანსხვავებენ ინდუქციურ, დედუქციურ, ძირითად, ჩარჩოსებრ, იმპლიციტურ აბზაცებს.

სამეცნიერო პროზაში ჭარბობს ჩარჩოსებრი აბზაცი, სადაც გვაქვს ორი განზოგადება, ზოგჯერ ერთი და იგივე აზრის პერიფრაზირების საშუალებით, და ძირითადი(დერძისებრი)-სადაც საწყის ნაწილში გვაქვს ლოგიკური ცენტრი. აბზაცი შედგება შემდეგი ნაწილებისაგან: დასაწყისი, საკომენტარო ნაწილი, დასასრული. დასაწყისი არის სხვადასხვაგვარი: 1) მოდალური, მიუთითებს ავტორზე; 2) უპირო ხასიათის; 3) დროული; 4) თხრობის ზოგადი ფონით; 5) ავითარებს წინა აბზაცის თემას; 6) აჯამებს თხრობის აზრს. დასასრული არის ორგვარი: დასასრული-პროგრამა და დასასრული-დასკვნა.

§2. თანმიმდევრული თარგმანი

თანმიმდევრული თარგმანი წარმოადგენს ზეპირი თარგმანის სახეს, ერთი ენიდან მეორე ენაზე ტექსტის მოსმენის შემდეგ. იგი ტარდება განუწყვეტლივ, ანუ ორატორის სიტყვის დამთავრების შემდეგ, რადიოგადაცემის მოსმენის შემდეგ, თანამოსაუბრის გამოსვლის შემდეგ და ა.შ. ასეთ პირობებში მთარგმენლს უჭირს დაიმახსოვროს ამოსავალი ინფორმაციის მთელი შინაარსი, ამიტომ მას ეხმარება ამაში ჩანაწერები, რომელთაც ის აკეთებს ინფორმაციის აღქმის პროცესში. რამდენიმე ათეული წლის წინ თანმიმდევრული თარგმანი ბატონობდა ყველა საერთაშორისო ფორუმზე! მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ პირველ პლანზე თანდათან წამოიწია სინქრონული თარგმანი. ეს უკანასკნელი პირველად გამოყენებულ იქნა ნიუნბერგის პროცესზე, რის შემდეგ მან მყარად მოიკიდა ფეხი გაეროში, კონგრესებზე, კონფერენციებსა და სიპოზიუმებზე. მან მოახდინა დროის ეკონომია იმ ორგანიზაციებში, სადაც ოფიციალურად გამოიყენება ორზე მეტი სამუშაო ენა. მაგრამ ამის მიუხედავად მან, მაინც ვერ შესძლო შეეცვალა მთლიანად თანმიმდევრული თარგმანი. ამას აქვს თავისი მიზეზები, მათ შორის მთავარია შემდეგი: სინქრონულ თარგმანს სჭირდება ძვირადღირებული მოწყობილობა, გარდა ამისა ბევრ ორატორს მიაჩნია, რომ საუკეთესოდ შესრულებული სინქრონული თარგმანიც კი მნიშვნელოვანდ აღარიბებს ემოციური მიმართულების ტექსტს და თანაც მას არ შეუძლია დაიცვას ინფორმაციის ის სიზუსტე, რაც ასე აუცილებელია, როცა საქმე ეხება რიცხვებს, საკუთარ სახელებს, ტერმინებს, ხშირად ხმარებულ სიტყვებს, რომლებიც იწვევს კონკრეტულ ასოციაციებს.

თანმიმდევრული თარგმანი, როგორც წესი, გამოიყენება მოლაპარაკებების დროს, სახელმწიფო და პოლიტიკურ მოღვაწეთა შეხვედრების დროს, პრესკონფერენციებზე, სხვადასხვა კომისიების მუშაობის დროს, დელეგაციების

თანხლების დროს და თვით საერთაშორისო ფორუმებზე, განსაკუთრებით მაშინ, როცა გამოიყენება ორი სამუშაო ენა.

თანმიმდევრული თარგმანი, ისევე როგორც სინქრონული, არის ზეპირი თარგმანი სმენით, ანუ ის გულისხმობს ბგერითი მეტყველების აღქმას და ამოსავალი ინფორმაციის გაფორმებას ზეპირი ტექსტის სახით. სინქრონულისაგან განსხვავებით თანმიმდევრულ თარგმანში ამოსავალი და საბოლოო ინფორმაცია დაშორებული ერთმანეთისაგან დროის მნიშვნელოვანი პერიოდით, ანუ დროის იმ რაოდენობით, რაც სჭირდება ორატორს თავისი სიტყვის წარმოსათქმელად.

ამგვარად, თანმიმდევრული თარგმანი იყოფა ორ ფაზად დროის მიხედვით: პირველი ფაზაა, რომლის დროსაც ლაპარაკობს ორატორი, ხოლო მთარგმნელი იღებს მისგან ინფორმაციას, აფიქსირებს რა მათ ჩანაწერებით. უკვე ამ ფაზაში შეიმჩნევა ინფორმაციის გადაცემის პროცესის სქემის ყველა ბლოკი. მეორე ფაზაა, რომლის დროსაც მთარგმნელი, იყენებს რა ჩანაწერებს, გადასცემს ინფორმაციას ადრესატს.

თანმიმდევრული თარგმანის პროცესი შედგება შემდეგი რგოლებისაგან:

1) ინფორმაციის წყარო, თვით ინფორმაცია ან შეტყობინება, რომელიც კოდირებულია ზეპირად მშობლიური ენის სისტემის მიხედვით, ეს არის ამოსავალი ინფორმაცია.

2) ამოსავალი ინფორმაციის მიღება მისი დეკოდირების გზით, ან სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ბგერითი მეტყველების აღქმა და გაგება. ეუწოდოთ მას ამოსავალი ინფორმაციის სამუშაო აუდირება, ანუ აუდირება მისი შემდგომი გადაცემის მიზნით.

3) მიღებული ინფორმაციის კოდირება ჩანაწერების სისტემით, ანუ ორატორის სიტყვის ჩანაწერი. ამ რგოლს დავარქვათ დასამახსოვრებელი მოწყობილობა.

4) უცხო ენის სისტემით იმ ინფორმაციის ზეპირი კოდირება, რომელიც დაფიქსირებულია დასამახსოვრებელ

მოწყობილობაში, ანუ ამოსავალი ინფორმაციის საბოლოო გაფორმება. ამ რგოლს დავარქვათ გამოსავალი ინფორმაცია.

1) ამოსავალი ინფორმაცია. თანმიმდევრულ თარგმანში ამოსავალი ინფორმაცია უნდა განვიხილოთ მონოლოგიური მეტყველების დონეზე, ასევე ინდივიდუალური პროდუქტიული მეტყველების დონეზე, რომელიც გათვალისწინებულია მასობრივი კომუნიკაციისთვის. ამოსავალი ინფორმაცია, რომელსაც სჭირდება დიდი დრო, წარმოადგენს დიალოგისაგან განსხვავებით, მონოლოგურ მეტყველებას. ყოველი შეტყობინება მატერიალიზირებულია ინდივიდუალურ მეტყველებაში და დაკავშირებულია მის ყველა ასპექტთან: აკუსტიკურ, ფიზიოლოგიურ, ფსიქიკურ და ა.შ. ასპექტთან. პროდუქტიულია მეტყველება, როცა მისი უშუალო შემქმნელია მოლაპარაკე, მიუხედავად იმისა, მოიფიქრა მან იგი წინასწარ თუ წინასწარ დაწერა ან არ დაწერა. როცა სიტყვა წინასწარ არის დაწერილი და ორატორი მას კითხულობს ან ზეპირად ამბობს, ეწოდება პასიური, რადგან მას აკლია მთელი რიგი მახასიათებლები, რომლებიც ნიშანდობლივია პროდუქტიული მეტყველებისათვის.

რამდენადაც ამოსავალი ინფორმაცია თანმიმდევრულ თარგმანში ბევრით გარსშია მოქცეული პროდუქტიული მეტყველების დონეზე, ჩვენთვის ინტონაცია წარმოადგენს დამატებითი ინფორმაციის წყაროს. სწორედ ინტონაციით ვმსჯელობთ, თუ სად არის გამოხატული ინფორმაციის ძირითადი აზრი-მთავარ თუ დამოკიდებულ წინადადებაში. ინტონაცია გვაძლევს ინფორმაციას აზრის ლოგიკური მოდალობის შესახებ, რომელიც გამოხატულია ფრაზაში. ინტონაციით ვგებულობთ აზრი დასრულებულია თუ არა, ვმსჯელობთ მის დამაჯერებლობაზე, პრობლემატურობაზე ან კატეგორიულობაზე, განსაზღვრულობა/ განუსაზღვრელობაზე. სწორედ ინტონაციით ვსაზღვრავთ ინფორმაციის ემოციურ-ნებელობით შეფერილობას ფრაზაში. ამოსავალი ინფორმაციის გადაცემას ხელს უწყობს თანმიმდევრულ თარგმანში დამატებითი ინფორმაცია, რომელიც

ნიშანდობლივია ბგერითი მეტყველებისათვის და ზომიერი ტემპი, რომელიც დამახასიათებელია პროდუქტიული მეტყველებისათვის მისი გამოკვეთილი პაუზით. უფრო მეტი გამომსახველობის მისაღწევად ამოსავალი ინფორმაცია თანმიმდევრულ თარგმანში გაფორმებულია მოკლე წინადადებით, უმეტესად თხრობითი ტიპის, აზრობრივი განკერძოებების, ჩართული კონსტრუქციების, აზრობრივი და სტრუქტურული განმეორებების გამოყენებით.

2) ამოსავალი ინფორმაციის სამუშაო აუდირება. ზეპირი მეტყველების აღქმის და გაგების პროცესს უწოდებენ აუდირებას. ამოსავალი ინფორმაციის აუდირება თარგმანში თვითმიზანი კი არ არის, არამედ სამუშაო პროცესის საფეხურია, რომელზეც უშუალოდ არის დამოკიდებული მთარგმნელის შესრულებული სამუშაოს შედეგები. აუდირებისათვის დამახასიათებელია არა მარტო აღქმის ხანმოკლეობა, არამედ ერთჯერადობაც. თუკი ტექსტის ვიზუალური აღქმის დროს არის ფრაზის გადაკითხვის შესაძლებლობა, აგრეთვე იმისა, რომ შევრჩედეთ რთულ ადგილზე, დავბრუნდეთ უკან, რათა უფრო უკეთ გავიგოთ, რაც ადრე ვერ გავიგეთ, მაშინ აუდირების პირობებში ერთი და იმავე ბგერითი მასალის განმეორებითი რეცეპცია შეუძლებელია. თუკი სინქრონულ თარგმანში ინფორმაციის გადამცემი დაშორებულია მთარგმნელისაგან, რომელიც ინფორმაციას იღებს უშუალოდ ყურსასმენის საშუალებით, თანმიმდევრულ თარგმანში ინფორმაცია, როგორც წესი, მოსდის მთარგმნელს უშუალოდ ტექნიკური საშუალებების დახმარების გარეშე, ე.ი. ამოსავალი ინფორმაციის აუდირება თანმიმდევრულ თარგმანში წარმოადგენს სამუშაო, უშუალო აუდირებას, რომელიც სინქრონიზირებულია ჩაწერასთან და მიმდინარეობს აღქმის ხანმოკლეობისა და ერთჯერადობის პირობებში. აუდირებისას რამდენიმე მომენტი უნდა გავითვალისწინოთ: “ენის სიჭარბე”, როგორც ნებისმიერი კოდის სიჭარბე, უზრუნველყოფს კომუნიკაციის საიმედოებას

და მდგომარეობს მთელი რიგი ლექსიკური და გრამატიკული ერთეულების არსებობაში, რომლებიც ერთმანეთს ცვლიან. თითქმის ნებისმიერი გამონათქვამი, ნებისმიერი ფრაზა შეიძლება შემცირდეს სიტყვების რაოდენობის მიხედვით ისე, რომ შიგ მოცემული ძირითადი ინფორმაცია არ დაიკარგოს.

გამონათქვამში უნდა გამოვყოთ ძირითადი სიტყვები, რაც შესაძლებელი ხდება ენის სიჭარბისა და ლინგვისტური ალბათობის წყალობით. ეს უკანასკნელი გულისხმობს მეტყველებაში ამა თუ იმ ენობრივ ერთეულს, ამა თუ იმ ენობრივი მოვლენის გამოჩენის ალბათობას. მთარგმნელმა ამიტომ კარგად უნდა იცოდეს უცხო ენა და იცნობდეს “დიდი” და “მცირე” კონტექსტს. “მცირე” კონტექსტი არის აღსაქმელი მასალის შინაარსი. სწორედ “მცირე” კონტექსტი ახდენს მთავარი სიტყვების მნიშვნელობის დიფერენციაციას. “დიდი” კონტექსტი კი არის ზოგადი განათლება, წინარე გამოცდილება, საგნისა და კონკრეტული სიტუაციის ცოდნა. ამიტომ “დიდი” კონტექსტსაც აქვს დიდი მნიშვნელობა აუდირების წარმატებით შესრულებისათვის.

ამრიგად, აუდირების პროცესი იწყება ერთიან სამეტყველო ნაკადში რიტმული ბგერითი კომპლექსების გამოყოფით, უფრო ხშირად სიტყვების, კერძოდ ძირითადი აზრობრივი წევრების და უპირველეს ყოვლისა გამონათქვამის სუბიექტისა და პრედიკატის გამოყოფით. მათი გამოყოფა მეორეხარისხოვანი წევრების ხარჯზე შესაძლებელი ხდება ენის სიჭარბისა და ლინგვისტური ალბათობის წყალობით. აუდირების წარმატება განისაზღვრება უმეტესად წინარე გამოცდილებით, “დიდი” და “მცირე” კონტექსტის ცოდნით.

ზეპირ თარგმანში გვხვდება შეუსაბამო ერთეულები, ეს კანონზომიერი მოვლენაა. თუკი ნათარგმნ ტექსტში არ აღმოჩნდა ამოსავალი ტექსტის მთელი წინადადებისათვის შესატყვისი ფორმა, ეს რასაკვირველია მთარგმნელის შეცდომაა. მაგრამ თუკი ორატორის მიერ განმეორებულ ფორმას არ ვთარგმნით, ამითი, როგორც წესი, ინფორმაციული

ღირებულება არ დაზიანდება. აუდირების დროს მთარგმნელმა არ უნდა დაკარგოს და გამოყოს ამოსავალი ინფორმაციის ძირითადი აზრობრივი წევრები, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში შეიძლება დაიკარგოს მთელი ინფორმაცია, ე.ი. სამუშაო აუდირება თანმიმდევრულ თარგმანში მოწოდებულია იმისათვის, რომ გამოყოს მთავარი აზრობრივი წევრები ამოსავალ ინფორმაციაში. სწორედ ეს არის აუდირების აქტიური პროცესი.

აუდირების დროს ხშირად ადგილი აქვს უცხოური ტექსტის თარგმნის უხეშ შეცდომებს, როცა: 1) სიტყვები უცნობია ან ნაკლებად ცნობილი, 2) ტექსტშია სიტყვები, რომელთა შორის პირველ ადგილზეა რიცხვითი სახელები, 3) ხდება ზოგიერთი ფონემის განმასხვავებელი თვისების დაქვეითებული აღქმა.

დასკვნები: აუდირება წარმოადგენს სამუშაო პროცესს, ხდება ჩანაწერების გაკეთება ხანმოკლე დროში და ერთჯერადად. გამოიყოფა საყრდენი პუნქტები-ამოსავალი ინფორმაციის მთავარი აზრობრივი წევრები. დანაკარგები მეორეხარისხოვანი წევრების გადმოცემისას ნორმალურ მოვლენას წარმოადგენს სამუშაო აუდირების დროს, მაგრამ უნდა ვერიდოთ მთავარი აზრობრივი წევრების დაკარგვას, და თუ ამას ადგილი ექნა, მას თავისი მიზეზები აქვს:

1) მეტყველების ტემპის ცვლილება ამოსავალი ინფორმაციის წარმოდგენისას, 2) გამონათქვამის აბსტრაქტული ხასიათი, 3) ამოსავალ ინფორმაციაში სინტაქსურად რთული და დიდი სტრუქტურები, 4) ყურადღების არასწორი განაწილება აუდირების დროს, 5) უცხო სიტყვების არსებობა ან მთარგმნელის არასაკმარისი ენობრივი გამოცდილება.

3. ჩანაწერები თანმიმდევრულ თარგმნში. მიღებული ინფორმაციის კოდირება ჩანაწერების სისტემით. თანმიმდევრულ თარგმანში ამოსავალი ინფორმაციის ენის მიუხედავად ჩანაწერები კეთდება ერთ ენაზე დაყრდნობით-ჩანაწერების სასწავლო ენაზე. სასწავლო ენას ეუწოდებთ იმ

ენას, რომელზეც განხორციელდა ჩანაწერთა სისტემა მისი შესწავლის პროცესში. უმეტესად ასეთ ენას წარმოადგენს მშობლიური ენა. ჩანაწერები კეთდება შემდეგი მეთოდებით: 1) მეტი აზრობრივი დატვირთვის მქონე სიტყვების შერჩევა, 2) ტრანსფორმაცია, 3) რელიეფური სიტყვების შერჩევა. ამისათვის უნდა გამოვიყენოთ: ა) ვერტიკალიზმის პრინციპი ინფორმაციის სინტაქსური კავშირების გამოსახატავად, ბ) ნიშნები და სიმბოლოები განზოგადოების მაღალი ხარისხით, გ) შეკვეცილი სიტყვიერი ჩანაწერები. ჩანაწერების ეფექტურობა განისაზღვრება გადართვის უნარით, რომელიც გულისხმობს არა მარტო ვერბალურ, არამედ მოტორულ გრაფიკულ რეაქციას, მაგ: სენ-ნაზერის სამრეწველო საწარმოების 12000 მუშა-მომსახურემ მონაწილეობა მიიღო საპროტესტო მიტინგში ადგილობრივი მეტალურგიული ქარხნის ადმინისტრაციის გადაწყვეტილების მიმართ. შეკვეცილი ფორმით ასე გადმოიცემა ამ აბზაცის შინაარსი: 12000/მუშა/სენ-ნაზერში მიტინგს აწყობს 240 მუშის დათხოვნის გამო. 4) საბოლოო ინფორმაცია. ამოსავალი ინფორმაციის გაფორმებისას განსაზღვრულ ჩვევას წარმოადგენს არა გადართვის ჩვევა, არამედ ზეპირი მეტყველების პროდუქციების ჩვევა. ჩანაწერთა დეკოდირება და ორგანიზებული ზეპირი მეტყველება თანმიმდევრულ თარგმანში არის ორი ძირითადი ნაწილი იმ მექანიზმისა, რომელზეც დამყარებულია საბოლოო ინფორმაციის რეალიზაცია. ეს ორი ნაწილი ურთიერთდამოკიდებულია და ეფექტური კავშირი მათ შორის მყარდება მხოლოდ აზრიდან გარეგან მეტყველებაზე გადასვლის პროცესში. საბოლოო ინფორმაცია ხასიათდება დამატებითი, მთარგმნელის მიერ ნავარაუდები ერთეულებით და წარმოადგენს ახალ მოვლენას, რომელიც დაკავშირებულია ჩანაწერთა სისტემის თავისებურებებზე, როგორც სიმბოლური ტრანსფორმაცია. საბოლოო ინფორმაციის ჟღერადობის ხანგრძლივობა, როგორც წესი, მეტია ამოსავალი ინფორმაციის ხანგრძლივობაზე, რაც

წარმოადგენს მეტყველების ტემპის მნიშვნელოვანი შენელების შედეგს საბოლოო ინფორმაციის გაფორმებისას. რადგან სრულყოფილი თარგმანი არ არსებობს, ამიტომ დამატებითი ერთეულები საბოლოო ინფორმაციაში წარმოადგენს კანონზომიერ მოვლენას. საბოლოო ინფორმაცია წარმოადგენს ინტენსიურ, მრავალმხრივ აზრობრივ მოღვაწეობას, რომელიც შედგება ჩანაწერთა დეკოდირებისა და ზეპირი მეტყველების ორგანიზაციისაგან. საბოლოო ინფორმაციის გაფორმების მექანიზმის ფუნქციონირება თანმიმდევრულ თარგმანში ემყარება ხატოვან მეხსიერებას და აზრის ლოგიკური განვითარების უნარს, ზეპირი მეტყველების პროდუქციების და სინქრონიზაციის ჩვევას ვიზუალური აღქმით, ზეპირი მეტყველების კულტურას და დამხმარე ხერხების გამოყენების უნარს ზეპირი მეტყველების ორგანიზაციისას/ ესენია გამეორებანი, “ცარიელი” სიტყვები, ნეიტრალური წინადადებები, ინტონაციური საშუალებები.

ა) თანმიმდევრული თარგმნისათვის მოსამზადებელი სავარჯიშოები

1) ხმის ჩანაწერის წერითი თარგმანი.

ტექსტები სავარჯიშოდ შეირჩევა პედაგოგის მიერ და ჩაწერილია მაგნიტოფონის ლენტზე, ტექსტები დახარისხებულია სირთულის მიხედვით: ტექსტის სიდიდე, მეტყველების ტემპი, ტექსტის სირთულე. დასაწყისში მსმენელები ისმენენ პედაგოგის მიერ ჩაწერილ ტექსტს, ხოლო შემდგომ უნდა შეეჩვიონ უხოელთა მიერ წარმოთქმული ტექსტის გაგებას. ასე, რომ სირთულის გრადაცია პარამეტრის მიხედვით-ტექსტის სირთულეა. ამ სახის სავარჯიშოს შესრულება მიზანშეწონილია რეგულარულად, დაახლოებით ერთხელ კვირაში მაინც მთელი მოსამზადებელი ეტაპის განმავლობაში.

2) თარგმანი-კარნახი. ესაა წერითი თარგმანი მოსმენის შედეგად უცხოური ენიდან მშობლიურზე. უცხო სიტყვების ახსნა სასურველია წაკითხვის წინ. ტექსტის მოცულობა უნდა იყოს ისეთი, რომ სტუდენტმა შესძლოს მისი დასრულება ერთი ლექციის განმავლობაში. სამუშაო ასე ტარდება: მასწავლებელი ერთხელ კითხულობს უცხო ენაზე წინასწარ მომზადებული ტექსტის წინადადებებს. ამ წინადადებებს სტუდენტები მაშინვე თარგმნიან მშობლიურ ენაზე, შემდეგ პედაგოგი კითხულობს სხვა წინადადებებს და ასე აგრძელებს ტექსტის ბოლომდე. ამის შემდეგ იწყება შემოწმება. ყველა სტუდენტი კითხულობს თავის ვარიანტს, რომლებიც იქვე აუდიტორიაში განიხილება, აღინიშნება აზრობრივი და სტილისტური შეცდომები. პედაგოგი ჩერდება საუკეთესო ვარიანტზე, და თუ ასეთი არ არის, ის წარმოადგენს თავის ვარიანტს. ამ სავარჯიშოს შესრულებისას ყველა წინადადება იკითხება ერთხელ, მხოლოდ დასაწყისში შეიძლება გრძელი წინადადებების ორჯერ წაკითხვა. ეს სავარჯიშო ავითარებს სმენით მეხსიერებას. სასურველია სტუდენტებმა ჯერ მთელი

წინადადება მოისმინონ და მერე დაიწყონ თარგმნა. ეს სავარჯიშო სრულდება მასწავლებლის ხელმძღვანელობით.

3. სავარჯიშო პრეციზულ სიტყვებზე. პრეციზული (ზუსტი) სიტყვები და განსაკუთრებით ნაკლებად ცნობილი სიტყვები უმეტესად არის შეცდომის წყარო. ისინი სიტყვების ისეთ კატეგორიას განეკუთვნებიან, რომლებიც საჭიროებენ ზუსტ თარგმნას. ამიტომ საჭიროა ასეთი სიტყვების ცალკეულ ჯგუფებად დახარისხება და ისე შესწავლა: 1) თვეების დასახელება, 2) კვირის დღეების დასახელება, 3) საზოგადო, პოლიტიკური და სხვა მოღვაწეთა სახელები, 4) გეოგრაფიული სახელები, 5) ეროვნული რეალიები. სტუდენტებმა უნდა იცოდნენ 30-40 ცნობილი ადამიანის სახელი და გვარი. გეოგრაფიული სახელებს თავისებური ჟღერადობა აქვს უცხოურ და მშობლიურ ენაზე. სტუდენტებმა უნდა იცოდნენ პროვინციების, რაიონების, ისტორიული ძეგლების, ცალკეული შენობების, ღირშესანიშნაობების სახელები. დაახლოებით 30-40 ეროვნული რეალია.

4. ტრანსფორმაციული სავარჯიშოები. მასწავლებელი აძლევს სტუდენტებს სიტყვაშეთანხმებებს და მათ უნდა შესძლონ მათი ტრანსფორმაცია (კომპარესია, შეკუმშვა).

მაგალითად:

*საქმიანი და სამრეწველო წრეების წარმომადგენლები-
ბიზნესმენები*

ძალაუფლების ხელში ჩაგდება - გადატრიალება

*სხდომაში მონაწილეობის მიღება - სხდომაზე ყოფნა,
დასწრება*

საოპარო ოპერაციების ჩატარება - ომი, ბრძოლა

მისასალმებელი სიტყვის წარმოთქმა - მისალმება

5. მიკრორეფერირება. სტუდენტებს ეძლევათ ტექსტი და მათ უნდა მოახდინონ ტექსტის იმგვარი შეკუმშვა, რომ მასში დარჩეს მხოლოდ შინაარსის ძირითადი ხაზი, შეტყობინების საფუძველი. ინფორმაცია უნდა შედგებოდეს 25-40 სიტყვისაგან, რომელთაგან თითოეული შეიცავს ერთ

აზრს და სტუდენტმა უნდა შეძლოს ძირითადი აზრის გამოყოფა. როცა ძირითადი აზრი მოძებნილია, სტუდენტმა უნდა შესძლოს მეხსიერებით სრული ტექსტის შინაარსის გადმოცემა. სტუდენტები შეეჩვევიან ძირითადი აზრის საფუძველზე მთელი ტექსტის აღდგენას.

6. თარგმანი-გადმოცემა (მოყოლა-თხრობა). სტუდენტებს მიეცემა მცირე ზომის ტექსტი ჯერ მშობლიურ ენაზე, შემდეგ კი უცხო ენაზე და მან უნდა შესძლოს მისი საკუთარი სიტყვებით გამოცემა. საუკეთესო ვარიანტად ითვლება ის, როცა ტექსტის ინტერპრეტაცია წარმოებს სწრაფად, პაუზების გარეშე და შედგენილია უშეცდომოდ.

7. აბზაცურ-ფრაზული თარგმანი. მასწავლებელი კითხულობს ხმამაღლა მცირე ზომის ინფორმაციას უცხოურ ენაზე, რომლის შემდეგ სტუდენტები თარგმნიან მას ზებირად ერთდროულად (თავის კაბინებში). სტუდენტთა თარგმანი იწერება მაგნიტოფონზე, რაც საშუალებას აძლევს მათ განმეორებით მოისმინონ კოლექტიურად თარგმნის ერთ-ერთი ვარიანტი. შეცდომების ან გამოტოვების შემთხვევაში სტუდენტები ავსებენ მათ ან ასწორებენ შეცდომებს, ან ზოგჯერ შეუძლიათ წარმოადგინონ თარგმანის სრულიად ახალი ვარიანტი. ეს არის საკლასო სამუშაო.

8. ტექსტის ვიზუალური აღქმის საფარჯიშო. მასწავლებელი აძლევს სტუდენტებს მცირე ზომის ტექსტს უცხოურ ენაზე-უცხო სიტყვებისა და რთული სინტაქსის გარეშე. სტუდენტები იწყებენ ხმამაღლა თვლას, ჯერ მშობლიურ ენაზე. შემდეგ ისევ მშობლიური ენის ტექსტზე გადავდივართ, ამასთან დათვლა წარმოებს უცხოურ ენაზე. მაგრამ ყოველი საფარჯიშოს დროს ტექსტის აღდგენა წარმოებს მშობლიურ ენაზე. ჩვენ გვაინტერესებს თვლის დროს როგორ წარმოებს ტექსტის აღქმა და არა ტექსტის დამუშავება უცხოურ ენაზე.

9. საფარჯიშო რიცხვითი სახელებზე. თავიდან უნდა წაუკითხოთ 10 რიცხვითი სახელი, მათ ისინი უნდა ჩაიწერონ

ციფრებით, შემდეგ 2, 3, 4 ნიშნიანი ციფრების წაკითხვას ახდენს პედაგოგი, მაგალითად: 71, 82, 94, 112, 325, 415, 1237, 2520, 3123, 4150, 9100, 6000, 98597, 93856, 86642, 36332, 71564, 68632, 60958, 12465, 11956, 45794, 25896, 46899, 1162. მასწავლებელი კითხულობს უცხოურ ენაზე რიცხვით სახელებს და სტუდენტები იწერენ მათ ციფრებით, შემდეგ აბარებენ პედაგოგს ნაწერს, შემდეგ შეიძლება ზეპირად თარგმნონ ყურსასმენით მოსმენილი რიცხვითი სახელები უცხოური ენიდან მშობლიურზე.

10. თარგმანი ფურცლიდან (უცხოური ენიდან). აქ ხდება მხედველობითი აღქმის სინქრონიზაცია მეტყველებასთან. სტუდენტებს ეძლევათ ახალი ტექსტი მარტივი ლექსიკით. მათ მაშინვე უნდა დაიწყონ ტექსტის თარგმნა, ვიზუალურად აღიქვამენ რა ორიგინალის ტექსტს. ასეთი საგარჯიშოს შესრულებისას რჩება მინიმუმი დრო ტექსტის აღსაქმელად ვიზუალურად და შესატყვისი ეკვივალენტის შესარჩევად. რასაკვირველია, შესაძლებელია ტექსტის 1-2 სტროფის წინასწარი გაცნობა ეკვივალენტის შესარჩევად. სასურველია ფურცლიდან ტექსტის თარგმნის დროს შერჩეულ იქნას უცხო ტექსტი. აქ ადგილი აქვს ერთდროულად ორი ოპერაციის ჩატარებას: აზროვნების გადატვირთვას ერთი ენიდან მეორეზე და თარგმანის ზეპირად გაფორმებას.

11. საგარჯიშო ასოციაციის შექმნაზე. აქ უნდა მიექცეს ყურადღება იმას, თუ რა ასოციაციებს იწვევს ესა თუ ის სიტყვები ორივე ენაში, მაგალითად: დიალოგი, პროცესი, მინისტრის მოადგილე, ჩემპიონატი.

12. თარგმანი გაშეორებით. აქ წარმოებს ტექსტის თარგმნა წინადადებების მიხედვით უცხოური ენიდან მშობლიურზე. სტუდენტები იმეორებენ სწორ ვარიანტს. შემდეგი წინადადებების თარგმნისას ჯერ იმეორებენ პირველ ნათარგმნ წინადადებას და შემდეგ წარმოებს მეორის თარგმნა და ა. შ. სტუდენტები ცდილობენ დაიმახსოვრონ ან ჩაიწერონ სწორი

ვარიანტები, ე. ი. ის ეკვივალენტები, რომლებიც აზრობრივად სწორია და სტილისტურად გამართული.

13. სავარჯიშო ეპითეტების ხმარებისათვის. სტუდენტებს ეძლევათ მშობლიურ ენაზე ზედსართავების სინონიმური რიგი, რომელთათვის მათ უნდა შეარჩიონ უცხოურ ენაზე ეკვივალენტები:

ა) გამოჩენილი, ცნობილი, განთქმული, მსხვილი, უდიდესი, შეუდარებელი, აღიარებული, შესანიშნავი.

ბ) დიდი, მსხვილი, მნიშვნელოვანი, უზარმაზარი, გიგანტური, კოლოსალური, უდიდესი. სტუდენტებს უნდა მიეცეთ ტექსტები, სადაც გამოჩნდება მათი ენის ცოდნის ღონე, იქნება ეს გამოტოვებული სიტყვების ჩასმა თუ სინონიმური რიგების ჩამოთვლა, ან შესიტყვებაში გამოტოვებული სიტყვის აღდგენა და ა.შ.

14. სავარჯიშო რეპროდუქციისათვის (აღდგენის მიზნით). აქ საჭიროა ისეთი სავარჯიშოების მიცემა, რომლებიც საშუალებას იძლევიან გამოვყოთ განსაკუთრებით ტიპური სამეტყველო ერთეულები სინტაგმის ღონეზე და დავუკავშიროთ ისინი ტიპურ სიტუაციას ისე, რომ ერთი და იმავე სიტუაციის გამეორებამ გამოიწვიოს მთარგმნელის მეხსიერებაში მზა გამოთქმების გამოჩენა, მაგალითად: მისაღმება, სურვილები, მილოცვა, სიხარულის გამოხატვა, თანაგრძნობის გამოხატვა, მადლობის გამოხატვა, პატივისცემის, მხარდაჭერის გამოხატვა, დამსახურების აღიარება, მიპატიუების, მიწვევის მადლობით მიღება და ა. შ. აქ აუცილებელი არ არის ერთი ენის ეკვივალენტის ძებნა მეორეში, არამედ მოცემულ სიტუაციაში მოცემული მზა გამოთქმების გამოყენების უნარი.

15. რიტორიკული სავარჯიშოები. პირველ ეტაპზე სტუდენტებს ეძლევათ ენის გასატეხი წინადადებები. მათ უნდა ივარჯიშონ მათზე სახლში და შეძლონ სწრაფი ტემპით მათი გამოთქმა. მეორე ეტაპზე სტუდენტებს მიეცემათ ტექსტი. ეს ტექსტები მათ გამართულად და გამოთქმით უნდა წაიკითხონ. ყურადღება უნდა მიექცეს ინტონაციას,

მეტყველების ტემპს და წიგნიერების ხარისხს. შემდეგ უნდა გამოთქმით წაიკითხონ ტექსტი მშობლიურ ენაზე. რიტორიკული სავარჯიშო მთავრდება ტექსტის ზეპირად დეკლამირებით. სტუდენტები ცდილობენ ზეპირად და მხატვრულად გადმოსცენ დასასწავლი ტექსტი. ბოლო ეტაპია ის, რომ სტუდენტები თვითონ იგონებენ სახლში რაიმე მცირე ზომის ტექსტს, ეს შეიძლება იყოს მისასალმებელი სიტყვა ამა თუ იმ ქვეყნის მინისტრის ჩამოსვლასთან დაკავშირებით, ან სადღეგრძელო სადილის დროს, ან სიტყვა დაჯილდოების დროს წარმოთქმული. სტუდენტები ლაპარაკობენ გამოთქმით, ხმის საჭირო სიმაღლით და მეტყველების ნორმალური ტემპით. აქ დიდი ყურადღება ეთმობა მეტყველების გარეგან მხარეს, ენის ფონეტიკურ ასპექტს. ამასთან მეტყველების ჩვევების გადამუშავება ხდება მზა გამოთქმების დაგროვების შედეგად, რაც ასევე ავარჯიშებს მეხსიერებას.

16. ზეპირი მეტყველების ორგანიზაციის ტექნიკისათვის საჭირო სავარჯიშო. ამ სავარჯიშოში სტუდენტებს ეძლევათ ერთი წინადადება და მათ უნდა შეძლონ ამ წინადადების შეცვლა ან სიტყვების გადაადგილებით ან საკუთარი სიტყვების დამატებით ისე, რომ წინადადების შინაარსი შენარჩუნებულ იქნას. მე-2 ტიპის სავარჯიშოში სტუდენტებს ეძლევათ ტექსტი, სადაც გამოტოვებულია რომელიმე წინადადება და თარგმნის დროს მათ უნდა შესძლონ შეავსონ გამოტოვებული სიტყვები, (ტექსტს ჯერ ვაძლევთ მშობლიურ ენაზე, ხოლო შემდეგ უცხოურ ენაზე).

თანმიმდევრული თარგმანის პროცესში შეიძლება გამოვიყენოთ ჩანაწერთა სისტემა, რომელიც შეიძლება წარმოადგენს ჩანაწერს შეკვეცილი ასოებით ან სიმბოლოებით. სიმბოლოებს აქვთ ლექსიკური მნიშვნელობა ამოსავალი ენისაგან დამოუკიდებლად და გამოირჩევიან შეფარდებითი გრამატიკული ინდიფერენტულობით. სიმბოლოები წარმოადგენს ზოგადი დანიშნულების საგნობრივი სიმბოლოების ვრცელ ჯგუფს.

ბ) სიმბოლოები

პრედიკატიული სიმბოლოები

- ← ტრანსპორტირება, გადაცემა
- მიღება
- ↗ გაუმჯობესება, გაძლიერება, გაზრდა
- ↘ შემცირება, გაუარესება, დაკლება
- = ტოლია, უდრის, შეადგენს
- X ლიკვიდირება, განადგურება, აკრძალვა
- „ განცხადება, ლაპარაკი, ბრძანება, შეტყობინება

დროის სიმბოლოები

- ↓ ახლა, ამჟამად, აწმყო დრო, თანამ. მდგომარეობა
- ↙ წარსული დრო, გუშინ, ცოტა ხნის წინ
- ↘ მომავალი დრო, ხვალ, უახლოეს მომავალში, შემდეგ
- ├─ დროის მონაკვეთი
- > მოქმედების დაწყება
- < მოქმედების დასასრული

მოდალური სიმბოლოები

dn, OK მოწონება, თანხმობა

d აუცილებლობა, საჭიროება

m შესაძლებლობა

~ განუსაზღვრელობა

b სასურველია, ვარაუდი

ხარისხის სიმბოლოები

— აღნიშნული ცნების გაძლიერება

== გაძლიერება აღმატებით ხარისხში

- - - აღნიშნული ცნების შესუსტება

ზოგადი დანიშნულების სიმბოლოები

P პოლიტიკა

A ატომური ბომბი, ბირთვული იარაღი

H წყალბადის ბომბი, თერმობირთვული იარაღი

V გამარჯვება, თავისუფლება, დამოუკიდებლობა

? საკითხი, საბრძოლო ამოცანა

□ სახელმწიფო, ტერიტორია, ქვეყანა

△ დელეგატი, წარმომადგენელი, პარლამენტი

○ ყრილობა, კონფერენცია, შეხვედრა

⊙ მოლაპარაკება, განხილვა

ყ ხელმძღვანელი, უფროსი

x ხალხი, ერი

! გადაწყვეტილება, რეზოლუცია

! გეგმა, წინადადება

III წარმოება, ქარხანა, საწარმო

⊕ რევოლუცია, გადატრიალება

↗ მუშა, შრომა, მუშაობა

ღ გლეხი, აგარარული

~ მოძრაობა, განვითარება, მოქმედება

✂ ომი, არმია, შეიარაღება

✂ განიარაღება

≪ აღდგენა განმეორება, რეკონსტრუქცია

↗ წარმატებები, წინსვლა

↘ სიძნელე, დამარცხება, ნაკლი, დეფიციტი

→ დარტყმა, შეტევა, ჩარევა

➔ ჩაურევლობა

↔ საქონელბრუნვა, გაცვლა

⇒ ძალისხმევა

✚ მოთხოვნილებები, საჭიროება

< დაწყება, გახსნა

> დასასრული, დახურვა

>< წინააღმდეგობები, შეხლა-შემოხლა

—○— თანამშრომლობა, ურთიერთქმედება

” ორატორი, სიტყვა

↪ დახმარება

⇒ ○ ღაცვა, თავდაცვა

⚡ დაძაბულობა

⚡ დაძაბულობის შენელება

○—○ ძალა, საშუალება

K° მონოპოლია, ოლიგარქია

⊂ ავტორიტეტი, პრესტიჟი

, # ექსპლუატაცია

○○○ ფული, ფასი, ხელფასი, ღირებულება

⊕ მოგება, უმეტესობა

— დანაკარგები, უმცირესობა

= პროდუქცია, შედეგი

⊞ არჩევნები, რეფერენდუმი, ხმის მიცემა

- ⌚ კონტროლი, შემოწმება
- ⌚ დემონსტრაცია, მღელვარება
- 🔊 ბირთვული გამოცდა
- მსხვერპლი
- 🏠 რეზიდენცია
- Z გამოყოფა, განხეთქილება
- ✝ რელიგია, ეკლესია
- /○ იარაღი, ცეცხლი
- ◊ ტანკი, ჯავშანმანქანა
- ➡ ხომალდი
- ≈ შეჯიბრი, კონკურსი
- ⊗ გაფიცვა
- ჩამორჩენა
- ℙ ღროშა, ალამი
- ☒ ფოსტა, კავშირგაბმულობა

მრავლობითი რიცხვის სიმბოლოები

$\equiv^2$ საქონელი

$\hookrightarrow^2$ პერსპექტივები, ტენდენციები

$\dots^2$ შეღავათები

$\times^2$ მასობრივი განადგურების საშუალებები

$\#^2$ რეპრესიები

-0^2 ურთიერთობები

$\backslash^2$ ურთიერთდახმარება

განზოგადოებული სიმბოლოები

⊠ მსოფლიო, დედამიწა

⊲ დელეგაცია, წარმომადგენლობა

⊗ კაცობრიობა

⊲! კანონი, წესდება

⊲Ⓜ მთავრობა, სარდლობა

⊲: თვალსაზრისი, იდეა

⊲d ვალდებულება, მოვალეობა

⊲1 ერთიანობა, კავშირი

⊲✂ მსოფლიო ომი

- Ⓣ მდგომარეობა, ვითარება
- “ პრესა, რადიო
- ∞∞∞ კაპიტალი, სიმდიდრე
- ≡ პროდუქციის საერთო მოცულობა
- ⋯ სისუსტე
- < პრეამბულა, მომზადება
- ⚒ პროფკავშირი
- + კეთილდღეობა, მოგება
- Ⅲ ეკონომიკა
- Ⓡ სოფლის მეურნეობა

შედგენილი სიმბოლოები

- M - o მშვიდობიანი თანაარსებობა
- საყველთაო და სრული განიარაღება
- საერთაშორისო კონტროლის ქვეშ
- ბრძანება, დადგენილება
- შეხვედრა უმაღლეს დონეზე
- გამალებული შეიარაღება
- კაპიტალდაბანდება

ბირთვული გამოცდის აკრძალვა

შრომის ნაყოფიერება

მშვიდობის მომხრე

ომის გამჩაღებლები

მიუერთებლობის პოლიტიკა

შეთანხმება ბირთვული გამოცდის აკრძალვის

შესახებ სამ სფეროში

უატომო ზონა

მრავალმხრივი ბირთვული ძალები

ატომური იარაღის გავრცელება

რეფორმა, გარდაქმნა

§ 3. სინქრონული თარგმანი

სინქრონული თარგმანი გაჩნდა ორ მსოფლიო ომს შორის არსებულ პერიოდში. ანდრე კამინკერი, რომლის გვარიც ზემოთ ვახსენეთ პირველ თავში, გახლდათ პირველი თარგმანი, გაეროსა თუ ევროსაბჭოში. მან მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა, როგორც თარგმანმა თავისი პიროვნული თუ პროფესიული მონაცემებით ამ პროფესიის დამკვიდრებაში. ერთხელ ჟენევის თარგმანთა სკოლაში 1955 წელს თავის ლექციაზე სინქრონული თარგმნის დამკვიდრების ისტორია მოჰყვა. „სინქრონული თარგმანი არ გახლავთ რაღაც ახალი მოვლენა. 1926 თუ 1927 წლებში, ერთ ადამიანს, რომლის გვარი იყო ფილენი და რომელსაც ქ. ბოსტონში უნივერსალური ჰქონდა, დაინტერესებული იყო საერთაშორისო პრობლემებით, ინჟინერ ელექტრიკოსს ფინლისთან შეთანხმებით მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ შესაძლებელია ორატორის ცალი ყურით მოსმენა და ამავე დროულად სხვა ენაზე მისი თარგმნა. მან ამის შესახებ გაანდო თომას უატსონს, რომელიც იმ დროს IBM-ის კომპანიის პრეზიდენტი გახლდათ.

ამ სამმა პირმა შესძლო პატენტი მიეღოთ. თუმცა საპატენტო იქ არაფერი იყო და დიდ გამოგონებასთანაც არ გვქონდა საქმე. თვით ის ფაქტი, რომ მიკროფონით დაეკავშირებინათ სამი ან ოთხი მავთული, ეს ნამდვილად გამოგონება არ იყო. ისინი დაუკავშირდნენ საფრანგეთში ერთ პიროვნებას, ვინმე ვიჟილს, რომელიც შეეცადა დაენერგა ასეთი დანადგარი. ეს პიროვნება დიდ პრობლემებს წააწყდა. მას ერთი უბრალო რამ დაავიწყდა, ის რომ დანადგართან თარგმანი უნდა მოეთავსებინა. მე ამოდ ვცდილობდი მისთვის შემეგნებებინა, რომ აქამდე IBM-ის მანქანებს მეხსიერება შიგნით ჰქონდათ და მათი მართვა ხდებოდა გარედან, ხოლო ამ შემთხვევაში საქმე პირიქით იყო. მანქანის მართვა ხდებოდა შიგნიდან, ხოლო მეხსიერება(ანუ თარგმანი) კი გარეთ იმყოფებოდა. იგი მე არ მიჯერებდა და წლების განმავლობაში

თავისას არ იშლიდა. მხოლოდ ნიუნბერგის პროცესის დროს იქნა შემოღებული სინქრონული თარგმანი. სიმართლე რომ ვთქვა, სხვანაირად არც შეიძლებოდა, რადგან პროცესი ერთი წლის განმავლობაში გაგრძელდა. წარმოიდგინეთ რა მოხდებოდა, რომ ნიუნბერგის პროცესზე მოეხდინათ 4 ენაზე თანმიმდევრული თარგმანი. სწორედ ამ დროს ეს დანადგარი აუცილებელ ატრიბუტად იქცა“.

შემდგომში პოლკოვნიკმა დოსტერმა, რომელიც ნიუნბერგის პროცესის პასუხისმგებელი იყო, სინქრონული თარგმანი გაეროში დაამკვიდრა. დღეს სინქრონულ თარგმანი ძალზე გავრცელებულია. ყველგან ცდილობენ, სადაც კი ახალი სასტუმრო იგება, რომ საკონფერენციო დარბაზი იქნას დაპროექტებული თარჯიმანთათვის კაბინებითა და აუცილებელი აპარატურით. ენათა რიცხვიც რომელზეც შეიძლება განხორცილედეს თარგმანი, განუწყვეტლივ იზრდება. დღეს საქართველოშიც იზრდება თარჯიმან-სინქრონისტთა რიცხვი. თუმცა ჭეშმარიტ თარჯიმანთა რიცხვი ნამდვილად არც ისე ბევრია.

სინქრონული თარგმნის დროს ხშირად ადგილი აქვს ინტერფერენციას და სიტყვასიტყვით თარგმანს. სწორედ სინქრონული თარგმნის დროს ბევრ კურიოზს ჰქონდა ადგილი. მაგალითად: ფრანგულად *la Mer* ნიშნავს ზღვას, ამ სიტყვას აქვს ომონიმი *la mère*, რაც ნიშნავს დედას. სწორედ ამ ომონიმიის გამო გამოთქმა *la mer de Debussy* ანუ ფრანგი კომპოზიტორის ნაწარმოები “ზღვა” ინგლისურად თარგმნილ იქნა, როგორც *Debussy's mother* ანუ “დებიუსის დედა”, ასევე Einstein-ის გვარი თარგმნილ იქნა როგორც *une pierre* ერთი ქვა, რომელიც სიტყვა Ein Stein-ის ეტიმოლოგიიდან გამომდინარეობს.

თარგმანის სახეების კლასიფიკაცია ხდება განსხვავებათა საფუძველზე: 1) შეტყობინების ფორმები (ზეპირი ან წერიტი) თარგმანის ენაზე, 2) შეტყობინების ფორმები ამოსავალ ენაზე (ზეპირი მეტყველება ან წერიტი ფორმით წარმოდგენილი

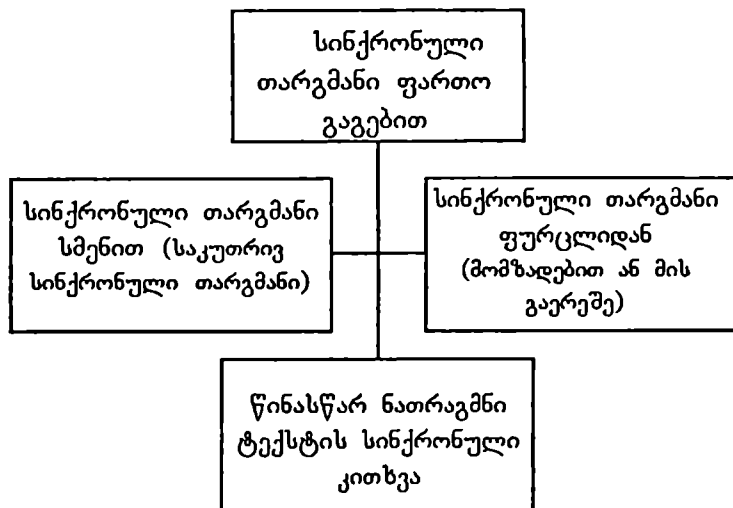
მასალები). პირველი კრიტერიუმი საშუალებას იძლევა თარგმანის ყველა სახე ორ ჯგუფად დაიყოს: ზეპირი თარგმანის სახეები და წერითი თარგმანის სახეები. მეორე კრიტერიუმის შემოტანა იძლევა თარგმანის 4 ძირითად სახეს: ორატორის მეტყველების ზეპირი თარგმნა, წერილობით შესრულებული მასალის ზეპირი თარგმნა (ფურცლიდან თარგმნა წინასწარი მომზადებით ან მის გარეშე), ორატორის მოხსენების წერილობითი თარგმნა (მაგნიტოფონის ჩანაწერების კარნახით თარგმნა) და წერილობით შესრულებული მასალების წერითი თარგმნა. სინქრონული თარგმანის ყველაზე გავრცელებული სახესხვაობაა სინქრონული თარგმანი სმენით: მთარგმნელი ისმენს ორატორის მეტყველებას ყურსასმენით და თარგმნის მას გაგებისათნავე. სწორედ ამ სახესხვაობას უწოდებენ საკუთრივ სინქრონულ თარგმანს. საკუთრივ სინქრონული თარგმანი შედის ზეპირი მეტყველების ზეპირ თარგმანში, რომელშიც, მის გარდა, შედის თანმიმდევრული თარგმანიც.

სინქრონული თარგმანის მეორე სახესხვაობაა სინქრონული თარგმანი ფურცლიდან წინასწარი მომზადებით ან მის გარეშე. მთარგმნელი ღებულობს ორატორის ტექსტს წერილობითი ფორმით, ორატორის გამოსვლამდე რამდენიმე ხნით ადრე ან უშუალოდ გამოსვლის წინ და ასრულებს თარგმანს ნაწერ ტექსტზე დაყრდნობით, იმის მიხედვით თუ როგორ გაიშლება ორატორის სიტყვა და შეაქვს მასში საჭირო, აუცილებელი კორექტივები თუ ორატორმა გადაუხვია პირველდაწყებით ტექსტს. ფურცლიდან გაკეთებული სინქრონული თარგმანი არ შეიძლება ულაპარაკოდ მივაკუთვნოთ წერილობით შესრულებული მასალების ზეპირ თარგმანს, რადგანაც მთარგმნელი ეყრდნობა თავის მოღვაწეობაში როგორც ნაწერ ტექსტს, ასევე ორატორის ზეპირ სიტყვას. სინქრონული თარგმანის ეს სახესხვაობა იმყოფება სადღაც ზეპირი მეტყველების ზეპირ თარგმანსა და წერილობითი ფორმით წარმოდგენილი მასალების ზეპირ თარგმანს შორის.

სინქრონული თარგმანის შესაძლებლობა წინასწარ ნათარგმნი ტექსტის სინქრონული კითხვა: ორატორის გამოსვლისას მთარგმნელი კითხულობს გამზადებულ დაწერილ, ნათარგმნ ტექსტს და იმის და მიხედვით თუ როგორ გაიშლება ორატორის სიტყვა, შეაქვს აუცილებელი კორექტივები თუკი ორატორი გადაუხვევს პირველდაწყებითი ტექსტიდან.

წინასწარ მომზადებული ტექსტის სინქრონული კითხვა შეიცავს როგორც ნაწერი მასალების წერითი თარგმანის, ასევე ზეპირი მეტყველების ზეპირი თარგმანის ელემენტებს.

გრაფიკულად სინქრონული თარგმანის სახესხვაობანი შეიძლება წარმოვადგინოთ შემდეგნაირად:

ბოლო დროს აღმოცენდა და სულ უფრო ფართოვდება სინქრონული თარგმანის გამოყენების ახალი სფეროები, მაგალითად: ლექციების, კინოფილმების, თეატრალური წარმოდგენების სინქრონული თარგმანი. ორმხრივი შეხვედრების დროს თარჯიმნებმა უნდა თარგმნონ ზმდაბლა ორივე მხარის წარმომადგენლებისათვის სპეციალური აპარატურის გამოყენების გარეშე. სინქრონული თარგმანი

თარგმნის ურთულესი სახეა. მისი ძირითადი თავისებურებაა ის, რომ პარალელურად წარმოებს ორატორის მეტყველების აღქმა და თარგმნის ენაზე ტექსტის წარმოქმნა. ამიტომ მას ახასიათებს დროის მკაცრი ლიმიტი: სინქრონისტს თარგმნისათვის ეძლევა მხოლოდ ორატორის მიერ წარმოთქმული სიტყვის პერიოდი. ეს დრო 2-ჯერ ნაკლებია იმ დროზე, რომელიც გააჩნია თარჯიმანს თანმიმდევრული თარგმნის დროს, სინქრონისტს არა მარტო ნაკლები დრო ეძლევა თარგმნისათვის, არამედ მოეთხოვება თარგმნის ტემპი, რომელიც უნდა შეესაბამებოდეს ორატორის მიერ წარმოთქმული მეტყველების ტემპს. გარდა ამისა სინქრონული თარგმანის თავისებურებაა ე. წ. სეგმენტური ხასიათი: სინქრონისტი ყოფს და თარგმნის ტექსტს სეგმენტებად მისი გაგებისათნავე, მაშინ როცა თანმიმდევრული, ასევე წერითი მასალების წერითი თარგმნის დროს მთარგმნელი ჯერ ისმენს(ან კითხულობს) მთელ ტექსტს, ხოლო შემდეგ თარგმნის მას. სწორედ ეს განაპირობებს სინქრონული თარგმნის დაუფლების სირთულეს. ამიტომ სინქრონული თარგმანისათვის ნაკლებად შეიძლება გამოვიყენოთ ტრადიციული ფორმულა: რომ თარგმნო, უნდა იცოდე ორი ენა და საუბრის თემა (საგანი). ცნობილია, რომ ყველა ადამიანს, რომელიც თავისუფლად ფლობს უცხო ენას, არ ძალუძს შეითვისოს უნარ-ჩვევების კომპლექსი, რომელიც უზრუნველყოფს სინქრონული თარგმნის წარმატებით განხორციელებას.

სიტყვა "თარგმანი" იხმარება ჩვეულებრივ ორი მნიშვნელობით, როგორც მთარგმნელის შრომის საბოლოო შედეგი და როგორც პროცესი. ჩვენ ამ სიტყვით ვიგულისხმებთ თარგმნის პროცესს, მთარგმნელობითი მოღვაწეობის პროდუქტს კი, საჭიროებისამებრ აღვნიშნავთ ტერმინით "თარგმნის ტექსტი". ტექსტი ეს არის რეალურად გამოსათქმელი, გამოთქმული ან ჩაწერილი წინადადება ან ნებისმიერი სიგრძის წინადადებათა ერთობლიობა. თარგმანი

ლინგვისტური მიდგომით გულისხმობს ერთი ენის ტექსტის შიდაენობრივ გარდაქმნას ან ტრანსფორმაციას მეორე ენაზე. უდავოა თარგმნის ლინგვისტური შესწავლის ნაყოფიერება. ადამიანის მოღვაწეობის საერთო სქემაში ჩვეულებრივ ანსხვავებენ სამ სფეროს: შემეცნებით, საზოგადოებრივ-საწარმოო და საკომუნიკაციო-საზოგადოებრივს. სინქრონული თარგმანი შეიძლება განვიხილოთ როგორც სამეტყველო მოღვაწეობის დამოუკიდებელი სახე საკომუნიკაციო-საზოგადოებრივი მოღვაწეობის სფეროში.

ა) სინქრონისტის მოღვაწეობის სტრუქტურის ფინასწარი თეორიული ანალიზი

აქ ჩვენ შევეცდებით თეორიული მსჯელობის საშუალებით გამოვავლინოთ სინქრონისტის მოღვაწეობის მთარგმნელობითი ქმედებების მახასიათებლები. I ფაზაა-საორიენტაციო ფაზა მთარგმნელობითი ამოცანისა და გადაწყვეტილების მიღების პირობებში. სიტუაცია, რომელშიც იშლება სინქრონისტის მოღვაწეობა, მრავალკომპონენტური ხასიათისაა. მაგ.: თარჯიმნის მოღვაწეობის სიტუაციით რომელიმე საერთაშორისო კონგრესზე (მაგალითად. პოლიტიკური მოღვაწეების კონგრესზე): აქ ამ სიტუაციაში შემოდის საერთაშორისო მდგომარეობა (გარემო) და კონგრესის მუშაობის პირობები მოცემულ ქვეყანაში, კონგრესის თემა, მონაწილე ძალთა დაჯგუფება თავიანთი მიზნებით, სიტყვების შინაარსი, რომლითაც გამოდიან ორატორები, მოცემული სხდომის თემა და ორატორის დახასიათება, რომელიც ტრიბუნაზე ადის. მოცემული სიტუაციის კომპონენტები მნიშვნელოვანია თარჯიმნისათვის, რადგანაც ისინი განსაზღვრავენ მის განწყობას შემდეგი გამომსვლელის (ორატორის) სიტყვას თარგმნისადმი. ზემოთ ჩამოთვლილი

კომპონენტების საფუძველზე თარჯიმანი აგებს თავის ცნობიერებაში ორატორული სიტყვის სავარაუდო მოდელს, რომელიც მან უნდა თარგმნოს. არის კიდევ ერთი სიტუაციის ფრიად მნიშვნელოვანი კომპონენტი თარჯიმანთათვის, ორატორის დაწყებითი სიტყვა. სხვა კომპონენტებისაგან განსხვავებით, რომლებიც შედარებით სტაბილურია, ეს კომპონენტი დინამიურობით ხასიათდება. სწორედ ორატორის დაწყებითი სიტყვა სტიმულს აძლევს თარჯიმანს სწრაფი მოქმედებისათვის. ამ ტექსტში თარჯიმანი გამოყოფს ორიენტირებს, რომლებიც ახასიათებენ ტექსტის აზრობრივ შინაარსსა და ენობრივ ფორმას. ამგვარად, თარჯიმანი აგროვებს ინფორმაციას მთარგმნელობითი გადაწყვეტილების ძიებისას. თუ თარჯიმნის განწყობა პირველი ქმედებისას ადეკვატური იყო და საკმარისად დეტალური, მაშინ წარმოებს ამოსავალი მონაკვეთის იდენტიფიკაცია და თარჯიმანი შეუდგება უკვე მზა რიგიდან გადაწყვეტილების შერჩევას. მაგრამ თუკი პროგნოზი არ არის სრული ან სავსებით ზუსტი, მაშინ თარჯიმანი გამოყოფილი ორიენტირების საფუძველზე, მისი წინარე გამოცდილების და არსებული ცოდნის საფუძველზე იწყებს გადაწყვეტილებათა ძიებას. გადაწყვეტილების მიღებისათანავე მოქმედების I ფაზა მთავრდება.

მოქმედების II ფაზა (განხორციელების ფაზა) უფრო მარტივია თავისი შინაარსით. იგი მდგომარეობს ტექსტის მონაკვეთის წარმოქმნის დასრულებაში თარგმნის ენაზე მიღებული გადაწყვეტილების თანახმად. II ფაზის მსვლელობისას თარჯიმანი შლის გარეგან მეტყველებაში გამონათქვამის ფრაგმენტს თარგმნის ენაზე, რომლებიც აგებულია ან შერჩეულია მზა რიგიდან მოქმედების I ფაზის დროს. თარჯიმნის მოქმედების I და II ფაზა ხასიათდება სისწრაფით. მათი ხანგრძლიობა გამოითვლება წამის მონაკვეთებით ან რამდენიმე წამით.

III ფაზა (კონტროლის ფაზა) მდგომარეობს თარჯიმნის მიერ თარგმნის შესრულების სისწორის შეფასებაში. თეორიულად შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ის მნიშვნელოვნად გაგრძელებულია დროში. თარჯიმანი შეიძლება დარწმუნდეს ორიენტირებისა და მიღებული გადაწყვეტილების სისწორეში მხოლოდ ორატორის რამდენიმე გამონათქვამის აღქმის შემდეგ. ამის შემდეგ გადავდივართ მეორე მთარგმნელობით მოქმედებაზე. სინქრონისტის II მოქმედების I ფაზა იწყება იმ მომენტში, როცა I მოქმედება იმყოფება II ფაზის საფეხურზე. ამიტომ მთარგმნელობითი გადაწყვეტილების შერჩევა II მოქმედებაში წარმოებს უფრო გვიან – I მოქმედების II ფაზის დასასრულის პარალელურად. საორიენტაციო საშუალებას აძლევს თარჯიმანს შეუდგეს შედგომი მთარგმნელობითი გადაწყვეტილების შერჩევას.

აქ შემოდის ერთეულის გამოყოფის ისეთი კრიტერიუმი, როგორიცაა თარგმნის ტექსტის დროული ჩამორჩენა ამოსავალი ტექსტიდან. მთარგმნელი ამოსავალი ენის სამეტყველო ნაკადში გამოყოფს თანმიმდევრულ მონაკვეთებს, რომლის მიხედვითაც წარმოებს ორიენტაცია ორატორის მეტყველებაში. ამას შეიძლება ვუწოდოთ ამოსავალი ტექსტის სეგმენტაცია, რომელიც სინქრონულ თარგმანში გარეგნულად გამოიხატება მთარგმნელის ჩამორჩენაში ორატორისაგან. ამოსავალი ტექსტის მონაკვეთი, რომლითაც მთარგმნელი ჩამორჩება ორატორს იმ ნაწილის გამოკლებით, რომელიც ჟღერს გადაწყვეტილების ძიების ან შერჩევის დროს, შეიძლება ჩაითვალოს ორიენტაციის ერთეულად. ამასთან შესაძლებელია, რომ მთარგმნელმა ამოიცნოს ამოსავალი ტექსტის მონაკვეთი მისი ნაწილების მიხედვით და მიიღოს გადაწყვეტილება ვიდრე ისინი სრულად აჟღერდებიან. ამიტომ ამოსავალი ტექსტის ნაწყვეტები, რომლებიც წარმოადგენენ ორიენტაციის ერთეულებს, აღინიშნებიან მთარგმნელის ჩამორჩენით რამდენიმე თავისებურებით. სინქრონულ თარგმანში 1) ადგილი უნდა ჰქონდეს რეგულარულ ძვრას, რომელიც გამოიხატება იმაში,

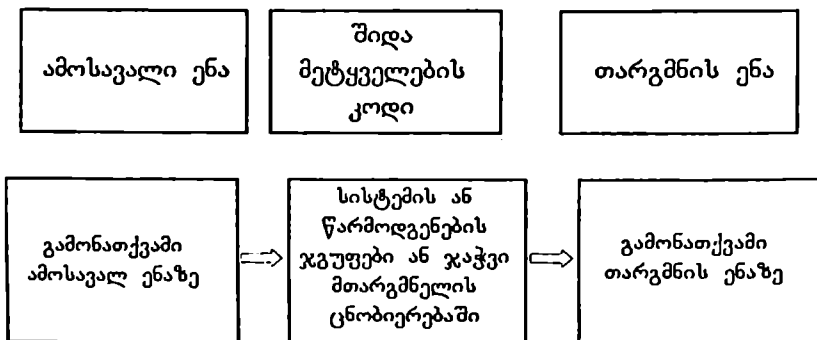
რომ მთარგმნელი ჩამორჩება ორატორს. ეს ჩამორჩენა აუცილებელია მთარგმნელისათვის ამოსავალი მონაკვეთის აღსაქმელად, რომელთა ორიენტირების საფუძველზე მიიღება გადწყვეტილება თარგმნის ენაზე გადასასვლელად. 2) კონკრეტული სიტუაციის მიხედვით ორიენტაციის ერთეულები შეიძლება იყოს სხვადასხვა შემადგენლობისა და სიდიდის. ყველაზე შესაძლებელი მონაკვეთები, რომლებიც შეირჩევა ორიენტაციის ერთეულად ორატორის მეტყველებაში აზრობრივი სიდიდეებია, რომლებიც ემთხვევა სამეტყველო ნაკადის ინტონაციური დანაწევრების ერთეულებს: სინტაგმებს, რითმულ ჯგუფებს, ინტონაციურ წევრებს. შეიძლება აგრეთვე მთარგმნელის ორიენტაცია მოხდეს გამონათქვამის სინტაქსური ორგანიზაციის ელემენტების მიხედვით. 3) ამოსავალი სამეტყველო ნაკადის სემანტიკის მექანიზმის წარმოშობა უნდა ვლინდებოდეს სინქრონული თარგმანით დაინტერესებულებთან, ორატორისაგან ჩამორჩენის სიდიდეთა მოსინჯვასა და სტაბილიზაციაში.

ბ) სინქრონული თარგმნის ღინამიური ასპექტების მქსპერიმენტული კვლევის მეთოდობა

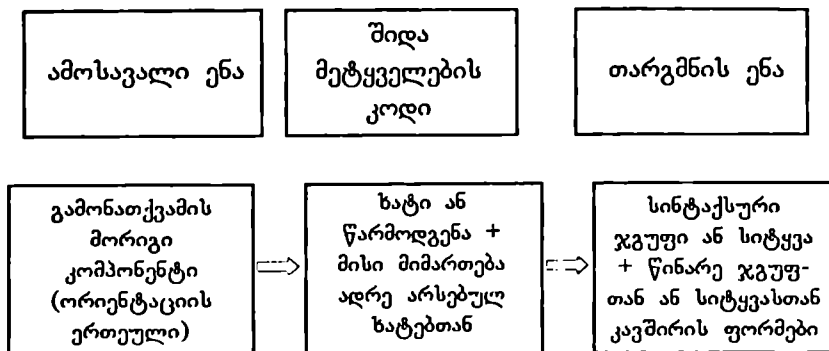
სინქრონულ მთარგმნელს თავის მოღვაწეობაში ხელთ აქვს აღქმისა და უშუალო დაკვირვებისათვის: ა) ამოსავალი ტექსტი, რომელიც თანდათან იშლება და შეადგენს მთარგმნელის ორიენტაციის ობიექტს და 2) დროში განშლადი ტექსტი, რომელსაც ქმნის მთარგმნელი. ხშირ შემთხვევაში ორიენტაციის ერთეულებს წარმოადგენს ამოსავალი ტექსტის ისეთი აზრობრივი რგოლები, რომელთაც ორატორი გამოყოფს თავის სიტყვაში სამეტყველო ნაკადის ინტონაციური დანაწევრებისას. ჩამორჩენის ოპტიმალური სიდიდეების

ამოცემა და შესაბამისად ორიენტაციის ერთეულების რაციონალური გამოყოფა გარკვეულ სიძნელეებს ქმნის დამწყები სინქრონული მთარგმნელისათვის. ამ სიძნელეთა დაძლევისათვის აუცილებელია სპეციალურად მიმართული ვარჯიში. პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ შემთხვევების 30%-ში მთარგმნელები ორიენტაციას იღებენ იმ მონაკვეთებზე, რომლებიც მეტ-ნაკლებად ემთხვევა პრედიკატიულ სინტაგმას. ძირითადი(საკვანძო) ინფორმაცია, რომელიც საშუალებას იძლევა დაიწყოს თარგმანი, მდგომარეობს, ზოგი ავტორის აზრით, პრედიკატში. თარჯიმნის ჩამორჩენის ხანგრძლიობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად დიდია, ის ნაწილი, რომელიც პრედიკატის წინ დგას. პრედიკატის აღქმის შემდეგ ამოსავალი გამონათქვამის გაგება იოლდება და თარჯიმნის ჩამორჩენაც კლებულობს. პრედიკატის საკვანძო როლის შედეგად ჩამორჩენის ხანგრძლიობა დამოკიდებულია ამოსავალი ენის სინტაქსის თავისებურებებზე. ასე მაგალითად: გერმანული ენიდან წინადადების თარგმნისას, სადაც ზმნა ბოლო პოზიციაში იმყოფება, სინქრონისტის ჩამორჩენა უფრო მეტია, ვიდრე ინგლისურიდან და ფრანგულიდან თარგმნის დროს. არსებობს აგრეთვე ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენენ სინქრონისტის ჩამორჩენის ხანგრძლიობაზე. ობიექტურ ფაქტორებს განეკუთვნება: ამოსავალი ტექსტის ხასიათი და ეკვივალენტურობის მიმართება ამოსავალ ტექსტსა და თარგმნის ტექსტს შორის. ობიექტური ფაქტორები საშუალებას იძლევიან დავიწყოთ თარგმნა; თუ ა) ამოსავალი ტექსტის აღქმული მონაკვეთი საკმარისად განსაზღვრულია ფუნქციის მიხედვით და ეს უკანასკნელი ვერ შეიცვლება შემდგომი მონაკვეთების აღქმისას, ბ) აღქმულ მონაკვეთს აქვს ზუსტი ეკვივალენტი თარგმნის ენაზე მოცემული სიტუაციისათვის. გ) სინტაქსური სტრუქტურის განვითარების შესაძლებლობათა “მარაოს” აქვს შეზღუდული ხასიათი, არა უმეტეს ორი ვარიანტისა. სუბიექტურ ფაქტორებს შორის ასახელებენ ისეთებს, როგორიცაა ამოსავალი ტექსტის

სირთულე, თარგმნის ენაზე ეკვივალენტების მონახვის სიძნელეები, სტილისტურად გადამუშავებული, მოხდენილი ტექსტის შექმნის სურვილი და ა.შ. სინქრონული თარგმნის პროცესში თარგმანს არ ექნება შესაძლებლობა შეარჩიოს ორიენტირთა მთელი კომპლექსი, რომლებიც აუცილებელია გადაწყვეტილების მისაღებად სათარგმნ ენაზე გამონათქვამის გრამატიკულ სტრუქტურასთან და მის კონკრეტულ ლექსიკურ შეესებადობასთან დაკავშირებით. მის განკარგულებაში იქნება, როგორც ჩანს, მხოლოდ ის ორიენტირები, რომლებიც შესაძლებლობას მოგვცემენ მეტ-ნაკლები ალბათობით, თუ როგორ გაიშალოს ამოსავალი გამონათქვამი. ლექსიკური შეესებადობის მიმართ სარწმუნო ხასიათი ექნებათ მხოლოდ იმ ორიენტირებს, რომლებიც ეხება გამონათქვამის უკვე აღქმულ ნაწილს, ამასთან ეს დებულება შეიძლება მივიღოთ ერთი შენიშვნით: ზოგიერთი სიტყვის და სიტყვათშეთანხმების კონტექსტუალური მნიშვნელობის განსაზღვრისათვის აუცილებელია გამონათქვამის შემდგომი ნაწილების აღქმა. აქ შეიძლება წარმოვადგინოთ სქემა ჯერ ამოსავალი ენის მეტყველების გადასვლისა თარგმნის ენის მეტყველებაზე თანმიმდევრული და წერიითი თარგმნის დროს:

რაც შეეხება სინქრონულ თარგმანს, ამოსავალი ენის მეტყველებიდან თარგმნის ენის მეტყველებაზე გადასვლის პროცესის სქემა ასეთნაირად შეიძლება წარმოვადგინოთ:

სინქრონისტმა მეხსიერებაში უნდა შემოინახოს ის გრამატიკული წესები, რომლებიც აუცილებელია შესრულდეს მეტყველებაში შემდგომი კომპონენტების გასაფორმებლად. გრამატიკული წესების ხასიათი დამოკიდებულია თარგმნის ენის გრამატიკულ თავისებურებებზე. გამონათქვამის წარმოქმნილი კომპონენტი არ არის აუცილებელი საკვებით შეესაბამოდეს ორიენტაციის ერთეულს. ის შეიძლება გადმოსცემდეს ორიენტაციის ერთეულის აზრობრივი შინაარსის მხოლოდ ნაწილს. შემდგომი ნაწილი გადმოიცემა შემდგომი კომპონენტით ან შეიძლება აღემატებოდეს მას შინაარსით (პროგნოზირების წყალობით). სინქრონულ თარგმანში მთარგმნელობითი მოღვაწეობის ძირითად თავისებურებებს წარმოადგენენ ორიენტაციის ობიექტის შემცირებული (შეკვეცილი) მოცულობა. გამონათქვამის ნაწილი მთელი გამონათქვამის ნაცვლად.

ბ) ამოსავალი ტექსტის აღქმისა და თარგმნის ენაზე ტექსტის წარმოშობის პროცესების პარალელურობა

ფსიქოლოგებმა ჩაატარეს ექსპერიმენტი და მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ამოსავალ ენაზე მეტყველების გაგება და მისი პროდუცირება თარგმნის ენაზე არ შეიძლება წარმოებდეს ერთდროულად და რომ მათი განხორციელება დაკავშირებულია ყურადღების გადართვასთან. მოჩვენებითი ერთდროულობა ამ პროცესის მიმდინარეობისა მიიღწევა, იმის წყალობით, რომ თარჯიმანი უპირველეს ყოვლისა ამცირებს ინფორმაციას და მეორე მხრივ, უფრო ჩქარა წარმოთქვამს თავის ტექსტს ორატორთან შედარებით. აქ ექსპერიმენტი ეყრდნობა მეტყველების აღქმის მოტორულ ან არტიკულაციურ თეორიას და უფრო ფართოდ, აღქმის ზოგად თეორიას, რომლის თანახმად აღქმის ნებისმიერი პროცესი მოიცავს აუცილებელი რგოლის სახით ორგანიზმის შემხვედრ აქტიურობას აღსაქმელი ობიექტის მიმართ. სინქრონულ თარგმანში აღგილი აქვს სმენისა და მეტყველების მონაცვლეობას. ჩერნოვმა და ზიმნაიამ წამოაყენეს ახალი ჰიპოთეზა, რომლის თანახმად “სინქრონული თარგმნის მექანიზმში ერთ-ერთ წამყვან როლს თამაშობს შესაძლებელი პროგნოზირება, რომლითაც განპირობებულია მოსმენისა და ლაპარაკის პროცესების ნამდვილი სინქრონულობის ან ერთდროულობის შესაძლებლობა. “საინტერესოა სინქრონულ თარგმანში საკითხი იმის შესახებ, თუ როგორია დროული მიმართება ორატორის მეტყველებასა და თარჯიმნის მეტყველებას შორის. აქ საჭიროა რაოდენობრივი მახასიათებლების ცოდნა, ე.ი. იმისა, თუ ტექსტის რომელ ნაწილს გადმოსცემს თარჯიმანი თარგმნის ენაზე ორატორის ლაპარაკის დროს და რომელ ნაწილს თარგმნის ორატორის სიტყვის პაუზებში. ამოსავალი ტექსტის რომელ ნაწილს ფარავს სინქრონისტი თავისი ლაპარაკით და ამოსავალი ტექსტის რომელი ნაწილი ჟღერს თარჯიმნის

დუმილის დროს. გვაქვს ორი ძირითადი ვარიანტი: 1) ან თარჯიმანი თარგმნის ორატორის სიტყვას პაუზების დროს, 2) ან კიდევ ორატორის ლაპარაკის დროს. I ვარიანტში წარმოებს მონაცვლეობა ტექსტის აღქმასა და მის გადაცემას შორის თარგმნის ენაზე. მე-2 ვარიანტში ორი შედეგი გვაქვს. თუ არა გვაქვს შესაბამისობა ამოსავალი ტექსტის იმ ნაწილებს შორის, რომლის დროსაც თარჯიმანი თარგმნიდა ტექსტს, მაშინ აქ აღგილი აქვს აღქმისა და გადმოცემის მონაცვლეობით განხორციელებას. თუკი ტექსტში თარგმნის ენაზე გვაქვს შესატყვისობა ამოსავალი ტექსტის ნაწილებთან, მაშინ ღებება კითხვა: შეეძლო თუ არა ეთარგმნა თარჯიმანს ამოსავალი ტექსტის ნაწილები, ისე რომ არ მოესმინა ისინი, არამედ ადრე მოსმენილი ნაწილებისა და თავისი გამოცდილების საფუძველზე მოეხდინა მისი შინაარსის ექსტრაპოლირება. აქ მნიშვნელოვანია ენის სიტყვების ცნების საკითხი, ეს არის სამეტყველო ჯაჭვი მთელი რიგი ერთეულების არსებობა, რომლებიც განეკუთვნება სხვადასხვა ენობრივ დონეს და ახდენს ერთმანეთის დუბლირებას და უზრუნველყოფს კომუნიკაციის საიმედოებას. ორატორის მეტყველების აღქმა თარგმნის ენაზე სიტყვის წარმოთქმისას უზრუნველყოფილია მთელი რიგი მექანიზმების ერთობლივი ფუნქციონირებით, რომელთა კონკრეტული კომბინაცია დამოკიდებულია თარჯიმნის პიროვნების თავისებურებებზე. ასეთ მექანიზმების შორის შეიძლება დავასახელოთ სამეტყველო წარმონაქმნის ცნობა მათი აკუსტიკური მახასიათებლების მიხედვით. სინქრონისტის მიერ ორატორის გამონათქვამის შესაძლებელი გაშლისა და დასასრულის ადეკვატური პროგნოზირება შესაძლებლობას აძლევს მას შექმნას თავის ცნობირებაში ამოსავალი გამონათქვამის შინაარსი და ფორმა ცალკეული უფრო ინფორმატული ფრაგმენტების აღქმის საფუძველზე. არანაკლები მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე სიტუაციაში თარგმნისადმი განწყობას, რომლის დადგომის შესაძლებლობა თარჯიმნისათვის მაქსიმალურია.

დ) სინქრონისტიკის მოღვაწეობის ტემპორალური მახასიათებლები

თუკი მთარგმნელს, რომელიც მუშაობს წერიითი თარგმნის რეჟიმში, შეიძლება მიეცეს 6-8 ნაბეჭდი გვერდის თარგმნისათვის მთელი სამუშაო დღე. მაშინ სინქრონისტიკა უნდა შეასრულოს იმავე მოცულობის ტექსტის თარგმანი დაახლოებით 20 წთ-ში, ე.ი. ორატორის მიერ ამოსავალი ტექსტის წარმოთქმის პერიოდში. სინქრონისტს ეძლევა 20-30-ჯერ ნაკლები დრო, ვიდრე წერით მთარგმნელს. თარჯიმანს, რომელიც მუშაობს თანმიმდევრული თარგმნის რეჟიმში, აქვს აგრეთვე გარკვეული დროისეული შეზღუდვები, მაგრამ სინქრონისტიკასაგან განსხვავებით, მას აქვს ორჯერ მეტი დრო იმავე მოცულობის ტექსტის სათარგმნელად: ორატორის მიერ ამოსავალი ტექსტის წარმოთქმის დროს მიმატებული თარგმანის ენაზე ტექსტის წარმოთქმის დრო. გარდა დროის ზოგადი დეფიციტისა, სინქრონისტს აქვს მეორე დროისეული შეზღუდვა, რომელიც იმაში მდგომარეობს, რომ მან უნდა დახარჯოს დრო აუცილებელი თანმიმდევრობით, ორატორის მიერ სიტყვის გაფორმების ტემპის შესაბამისად, წინააღმდეგ შემთხვევაში ის ჩამორჩება ორატორს და სინქრონული თარგმანს არ გამოვა. ამოსავალი ტექსტის ტემპის გარდაქმნა თარგმნის ენის ტექსტზე ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ეს არის მეორე თავისებურება სინქრონული თარგმნის დროში მიმდინარეობისა. მეორე გარემოება, რომელიც ასევე საყურადღებოა ის არის, რომ სინქრონისტს არა აქვს საშუალება მთლიანად აღიქვას მთელი ტექსტი და მერე შეუდგეს მთარგმნელობითი გადაწყვეტილების ძიებას. იგი იძულებულია მიიღოს გადაწყვეტილება თარგმნის ენაზე გადასვლელად მაშინვე ამოსავალი ტექსტის მცირე მონაკვეთების ორიენტირების შემდეგ იმისათვის, რომ არ ჩამორჩეს ორატორს იმ სიდიდით, რომელიც აჭარბებს მისი ოპერატიული მეხსიერების შესაძლებლობას. ამგვარად,

სინქრონული თარგმნის მიმდინარეობას დროში აქვს შემდეგი თავისებურებანი: 1) უფრო სწრაფი, ვიდრე თარგმნის სხვა სახეობებში, ამოსავალი ტექსტის თარგმნის ენის გარდაქმნის ტემპი. 2) თარგმნის ტემპის მკაცრი დამოკიდებულება ამოსავალ ენაზე ორატორის სიტყვის გაფორმების ტემპზე. 3) გადაწყვეტილების მიღება თარგმნისათვის უშუალოდ ყოველ ცალკეული ორიენტირების ერთეულში ორიენტაციის შემდეგ. საერთოდ სინქრონისტი თავის ცნობიერებაში ერთგვარად უსწრებს კიდევ ორატორის მეტყველების აზრობრივ სტრუქტურას და სინტაქსურ გაფორმებას და თანმიმდევრული თარგმნისაგან განსხვავებით სინქრონულ თარგმანში ორიენტირებიდან დასკვნები უნდა გაკეთდეს არა ორატორის მეტყველების დასრულების შემდეგ, არამედ მისი მსვლელობის დროს, როცა დაგროვილია საკმარისი ინფორმაცია თარგმნის ენაზე გადასასვლელად. მთარგმნელობით გადაწყვეტილების მიღება სინქრონისტის მიერ ხდება არა ორატორის სიტყვის დასრულების შემდეგ, არამედ მისი მსვლელობისას, მორიგი მთარგმნელობითი ამოცანის პირობებში ორიენტირების შემდეგ. სინქრონისტი, რომელიც გამოუცდელია, ხშირად ძალიან ჩქარობს, რომ სწრაფად გადმოსცეს ინფორმაცია, ამიტომ ენის ეკონომიის მიზნით, ის ხშირად ყლაპავს სიტყვებს, ვერ ასწრებს ფრაზის დაბოლოებას, ამახინჯებს ბრუნვით დაბოლოებებს, არა აქვს საშუალება გააკონტროლოს თავისი სიტყვა. თანმიმდევრული თარგმანის დროს თარჯიმანი ასეთ სიჩქარეს არ ამჟღავნებს, რადგან მისი დრო, რომელიც თარგმანისათვის არის განკუთვნილი, არ არის ასე შეზღუდული. გამოცდილი სინქრონისტები ასეთ დროს ასეთ გამოსავალს პოულობენ: ინფორმაციული სიჭარბის მოცილების გზით ისეთ მოცულობამდე კუმშავენ ტექსტს, რომ შესაძლებელია მისი წარმოთქმა მისთვის განკუთვნილ დროში ზომიერი ტემპით.

მ) სინქრონული თარგმნის ლინგვისტური თავისებურებანი

“თარგმანი ნიშნავს სწორედ და სრულად გამოხატო ერთი ენის საშუალებით ის, რაც უკვე გამოხატულია ადრე მეორე ენის საშუალებებით” (ფეოდოროვი, 1968).

შეტყობინების მოცულობის შეკვეცის ხერხს, რომელიც არ აყენებს ზიანს ამოცანის სრულად გადაწყვეტას და რომელიც ღვას მოლაპარაკის წინაშე, ეწოდება კომპრესია. მეტყველების კომპრესია ეს არის მისი ისეთი შეკუმშვა, რომლის დროსაც მასში შენარჩუნებულია მხოლოდ ის, რაც აუცილებელია ურთიერთობის მოცემული ამოცანისათვის, ხოლო სხვა დანარჩენი უკუგდებულია. კომპრესია შესაძლებელი ხდება მეტყველების საინფორმაციო სიჭარბის წყალობით. მეტყველების სიჭარბეს მრავალმხრივი ხასიათი აქვს. სამეტყველო სიგნალების თანმიმდევრობაში, რომელიც ქმნის შეტყობინებას, არის ბევრი ისეთი, რომლებიც ერთმანეთს ენაცვლებიან, დუბლირებას ახდენენ და ამით ამაღლებენ კომუნიკაციის პროცესის საიდუმლოებას მაღალ დონეზე. აუცილებლობის შემთხვევაში სამეტყველო ჯაჭვის დუბლირებული ელემენტების გამოტოვება შეიძლება, რითაც მცირდება თარგმნის ენაზე ტექსტის მოცულობა. მაგალითად: როდი დაიწყება ამ გეგმის განხორციელება? მთარგმნელი თარგმნის პასუხს: “ამ გეგმის განხორციელება დაიწყება 1980 წელს. მას შეუძლია შეკვეცოს ეს წინადადება 1980 წელს. ჭარბი ამ შემთხვევაში არის ის წინადადება, რაც კითხვაშიც იყო მოცემული და სიტუაციიდან ნათელია. სიჭარბის ელემენტები სამეცნიერო მოხსენებაში შეიძლება იყოს სამეტყველო ჯაჭვის ისეთი რგოლები, რომლებსაც არა აქვთ უშუალო კავშირი მოხსენების თემასთან (ზრდილობის ფორმულები, თემიდან გადახვევა). ამ შემთხვევაში თარგმნის ამოცანაა ვიწრო ლოგიკური ონფორმაციის გადმოცემა. შეტყობინების სიჭარბეს შეიძლება მაშინაც ჰქონდეს ადგილი,

როცა ურთიერთობის სიტუაცია არააუცილებელს ხდის სიტყვასიტყვით გადმოიცეს რომელიმე ინფორმაცია და უშვებს ამგვარად შეტყობინების შეკვეცას. მაგრამ აღსანიშნავია ისიც, რომ ორატორის სიტყვის ნელი ტემპის დროს სინქრონისტები ახდენენ სრულ თარგმანს და არ იყენებენ კომპრესიის ხერხებს. ორატორის მეტყველების საშუალო ტემპის დროს შეტყობინება მცირდება 7-15%-ით სრულ თარგმანთან შედარებით. სწრაფი ტემპის დროს კი კომპრესია აღწევს 30%-ს. სამეტყველო კომპრესიის I ხერხია ტექსტის იმ მონაკვეთების მოცილება, რომელთა ინფორმაცია შეივსება ურთიერთობის ექსტრალინგვისტური სიტუაციით. მაგალითად: მე სიტყვა ვითხოვე, რათა ჩვენი დელეგაციის სახელით მხარი დავუჭირო ამ წინადადებას-ჩვენი დელეგაცია მხარს უჭერს ამ წინადადებას. II ხერხი სამეტყველო კომპრესიისა არის ტექსტიდან იმ მონაკვეთების მოცილება, რომლებიც იმეორებს შინაარსობრივად ორატორის წინა გამონათქვამს, მაგალითად: მათ სჯეროდათ თავისი საქმის, იდეალებისა და სამშობლოსი. როგორ არ გავიხსენოთ, როგორ არ აღვიდგინოთ მესიერებაში - არ შეიძლება არ გავიხსენოთ. III ხერხია იმ მონაკვეთების მოცილება, რომელთა ინფორმაცია არ არის არც წინამდებარე კონტექსტში, არც ურთიერთობის ექსტრალინგვისტურ სიტუაციაში, მხედველობაში გვაქვს ზრდილობის ფორმულები, თემიდან გადახვევა, ზოგი ეპითეტი, ციფრობრივი მონაცემები (აქ საჭიროა ზოგიერთის გადმოცემა), სხვების კი გამოტოვება). კომპრესია უზრუნველყოფს ტექსტის დაახლოებით 3/4-ით შეკვეცას, მაგრამ ზოგიერთი შინაარსობრივი სიდიდეების მოცილებას ტექსტიდან აქვს თავისი პრაქტიკული ზღვარი, რომლის იქით კომუნიკაციის პროცესის საიმედოება დაუშვებლად კლებულობს, ამიტომ მოცემული კომპრესიის ხერხების გამოყენების ზღვარის განსაზღვრა შეადგენს მნიშვნელოვან ლინგვისტურ პრობლემას. სამეტყველო კომპრესიის ხერხების II ჯგუფი ხასიათდება წინადადების ან სიტყვაშეთანხმების შენაცვლებით უფრო მცირე

წინადადებებით, სიტყვაშეთანხმებით ან სიტყვით, ამასთან შინაარსობრივი მხარე უცვლელი რჩება, ზოგ შემთხვევაში კი ხდება სინონიმური ან მსგავსი შეცვლა. მაგალითად: NATO-ჩრდილო-ატლანტიკური ალიანსი, დიდი ბრიტანეთი-დიდი ბრიტანეთის და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო. 2) სიტყვაშეთანხმება ზმნა+არსებითი სახელი, რომელიც აღნიშნავს მოქმედებას, პროცესს ან მდგომარეობას, შეიცვლება ზმნით, რომელიც იმასვე აღნიშნავს: **Hilfe leisten-helfen; donner un coup de main-aider; render aid-help.** 3) დამო-კიდებული წინადადების შეცვლა თანდებულიანი კონსტრუქციით: კავშირი, რომლებიც აერთიანებს ჩვენს ქვეყნებს-კავშირი ჩვენ ქვეყნებს შორის. სამეტყველო კომპრესია მოიცავს გამონათქვამების ლექსიკურ-სემანტიკურ სტრუქტურას, ასევე სინტაქსურ ორგანიზაციასაც, ე. ი. სამეტყველო კომპრესიას თან ახლავს ტრანსფორმაციები სემანტიკურ პლანში: 1) ხდება წინადადებათა ლექსიკურ-სემანტიკური სტრუქტურის შეკუმშვა, სემანტიკური კომპონენტების გამოტოვების ან შეკვეცის გზით. 2) უფრო მარტივი ხდება წინადადების სემანტიკურ-სინტაქსური ორგანიზაცია და უფრო ძლიერდება სინტაქსური კავშირების გამომსახველობითი ხასიათი.

3) დ ა ს კ ვ ნ ე ბ ი

სინქრონული თარგმნის ძირითადი თავისებურებანი მდგომარეობს მის წყობაში, მთარგმნელობითი მოქმედების შესრულების სიჩქარესა და ორატორის გამონათქვამის ლექსიკურ-გრამატიკული ორგანიზაციის ლინგვისტური ტრანსფორმაციის ხასიათში. სინქრონული თარგმნის დროს მთავარია დროში რეგულარული შესაბამისობა: მოსმენის პროცესი წარმოებს ერთ ენაზე, მთარგმნელობითი ამოცანების გადაწყვეტა და ლაპარაკი მეორე ენაზე. სწორედ ამოსავალ ტექსტში ორიენტირების, მთარგმნელობითი გადაწყვეტილებების ძებნა და მიღება და მათი რეალიზაციის პარალელური განხორციელების შეთანხმება, რასაც თან ახლავს დროის მწვავე დეფიციტი, აიძულებს თარჯიმანს მიმართოს გამონათქვამის ტრანსფორმაციის განსაკუთრებულ ხერხებს, ყოველივე ეს ხდის სინქრონულ თარგმანს ათვისებისათვის რთულს და მისი შესრულება დაძაბულობითა და დამქანცველობით გამოირჩევა. სინქრონული თარგმანის წარმატებით შესრულება ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში დამოკიდებულია ორ ფაქტორზე: 1) მთარგმნელობითი “მზარეცებების” არსებობაზე (ლექსიკური, სინტაქსური და ფრაზეოლოგიური ერთეულები, ერთეულები განსახილველი თემის გარშემო). 2) თარჯიმნის მიერ სამეტყველო ურთიერთობის სიტუაციის შესწავლის სიღრმეზე, ორატორის გამონათქვამის მიზნის, თემის, აზრობრივი შინაარსის და ენობრივი ფორმის შესწავლაზე. მდგრადი უნარ-ჩვევები სინქრონული თარგმნისათვის წლების განმავლობაში გამომუშავდება ხანგრძლივი მუშაობისა და მდიდარი პრაქტიკული გამოცდილების დაგროვების შედეგად. თარჯიმანს უნდა გააჩნდეს: განზოგადოების მაღალი დონე, საზრიანობა, კომპრესიის, მასალის ათვისებისა და განმტკიცების უნარი. ამისათვის საჭიროა პერცეპტული თვისებების, ყურადღების, მეხსიერების, აზროვნების, სწრაფი რეაქციის, ინტენსიური

გონებრივი დაძაბულობის განმტკიცების სისტემატური და ინტენსიური განვითარება. ეს არის სინქრონული თარგმნის შესწავლის აუცილებელი მიზანი. სინქრონისტმა უნდა განიმტკიცოს და გაიღრმავოს ცოდნა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ დისციპლინებში, ეკონომიკაში, შესასწავლი ენის ქვეყნის კულტურაში, მან უნდა სრულყოს უცხოური ენის ცოდნა გამომხატველობითი რესურსებით. პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ არარაციონალურია სინქრონული თარგმანი ვასწავლოთ მთარგმნელობითი ფაკულტეტის ყველა სტუდენტს: ყველას არ ძალუძს დაეუფლოს მას. უცხო ენის ნორმების, მისი ლექსიკურ-გრამატიკული და გრამატიკული რესურსების თავისუფალი ფლობა აადვილებს სინქრონული თარგმნის უნარ-ჩვევების გამომუშავებას. ამიტომ სინქრონული თარგმნის სწავლება უნდა განიმარტოს როგორც შემსწავლელთა ცოდნის, უნარ-ჩვევების გარდაქმნა, სრულყოფა და დაგროვება. შემსწავლელთა პერცეპტული თვისებების განვითარება მოიცავს სმენითი შეგრძნებების კულტურის ამაღლებას, სიტყვების, სიტყვათშეთანხმებების, სინტაქსური სტრუქტურების ამოცნობის სიჩქარის გაზრდას, აღქმაში შერჩევითი სტრატეგიის სრულყოფას. ხშირად დამწყები სინქრონისტები არარაციონალურად ხარჯავენ თავიანთ ენერგიას და ზედმეტად იღლებიან. ამასთან გარეგანი გამაღიზიანებლები იოლად ფანტავენ მათ ყურადღებას თარგმნისას. სპეციალური ვარჯიშები საშუალებას იძლევა განვითარდეს ყურადღების აუცილებელი თვისებები. ასევე აუცილებელია მეხსიერების განვითარება, როგორც ხანგრძლივი, ასევე ხანმოკლე დროით. ხანგრძლივი მეხსიერების მოცულობამ უნდა საშუალება მისცეს მთარგმნელს დაიმახსოვროს და შეინახოს უზარმაზარი სიტყვათა მარაგი, ლექსიკურ-გრამატიკულ შესატყვისობათა მთელი ერთიანობა და ფართო ცნობები პოლიტიკის, ეკონომიკის, კულტურის, მეცნიერების და ტექნიკის სფეროში. სინქრონული თარგმნის წარმატებითი მიმდინარეობისათვის ლექსიკურ-გრამატიკული ეკვივალენტები უნდა გამოიძებნოს

ელვისებურად ხანგრძლივი დროის მეხსიერებიდან, ამოსავალი ტექსტის სეგმენტის ჟღერადობის დასრულებამდეც კი. ხანმოკლე მეხსიერებაც საჭიროა, რათა 1-2 წთ-ის მანძილზე თარჯიმანს შეეძლოს შეინახოს მეხსიერებაში სამეტყველო ნაკადის ინტონაციური და სინტაქსური ერთეულები ამოსავალ ენაზე ჟღერადობის დასრულების შემდეგ. მეორე მხრივ, ხანმოკლე მეხსიერებისაგან საჭიროა შემეცნებაში აღიბეჭდოს და დარჩეს ხანგრძლივი პერიოდით ამოსავალი თემისა და მიზნის გარშემო ცნობები, გამონათქვამის ძირითადი შინაარსი და რამდენიმე მნიშვნელოვანი დებულება. ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს გაგების უნარს. გაგება ეს არის რთული ანალიტიკურ-სინთეზური მოქმედება ტვინისა, რომელიც მოიცავს ისეთ აზრობრივ ოპერაციებს, როგორიცაა ანალიზი და სინთეზი, შედარება, აბსტრაქცია და განზოგადება. აღნიშნული აზრობრივი ოპერაციების სრულყოფა, სინქრონული თარგმნის კონკრეტულ პირობებში შეადგენენ გაგების ჩვევების განვითარების საფუძველს. სინქრონული თარგმანი დაკავშირებულია დიდ გონებრივ გადატვირთვასთან, რომელიც თავისი ინტენსიურობით აზრობრივი მოქმედების ყველაზე რთული სახეების მსგავსია. ეს მტკიცდება თარჯიმანთა მაჯისცემის და არტერიალური წნევის გაზომვით. მუშაობის ერთი სეანსის ხანგრძლიობა ჩვეულებრივ 20 წთ-ია, მაგრამ არც ისე იშვიათია შემთხვევები, როცა თარჯიმანს უწევს შეუსვენებლივ თარგმნოს 1 საათი და მეტი, ამიტომ მან უნდა გამოიმუშაოს და შეითვისოს ასეთი გადატვირთვები და შეინარჩუნოს გამძლეობა. სინქრონისტმა უნდა შეძლოს ორატორის ტექსტში აზრობრივი ერთეულების გამოყოფა, რომლებიც წარმოადგენენ ორიენტაციის ერთეულებს. სეგმენტაციის უნარის მნიშვნელოვანი ნიშანია მისი მოქნილობა: ორიენტაციის სხვადასხვა სიდიდისა და ხასიათის ერთეულთა შერჩევა, ტექსტის სირთულის, ორატორის სიტყვის ტემპისა და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით. არ არის საჭირო სეგმენტაციის უნარ-ჩვევების მკაცრი ერთგვაროვნება, რადგან

ყოველი თარჯიმანი გამოიმუშავებს მისთვის ოპტიმალურ სეგმენტაციის დიაპაზონს. თარჯიმანს უნდა შეეძლოს აგრეთვე გამონათქვამის სინტაქსური სტრუქტურის ერთი ან რამდენიმე ვარიანტის შემდგომი გაშლა თავის ცნობიერებაში, ასევე უნდა გამოუმუშავდეს სიტყვისა და სიტყვათშეთანხმების კონტექსტუალური მნიშვნელობის განსაზღვრის უნარ-ჩვევა. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს სამეტყველო კომპარესიის უნარ-ჩვევის გამოიმუშავებას, რაც იწვევს წინადადების ან მისი ნაწილების სიდიდის შემცირებას სინონიმური შენაცვლებისა ან მთელი წინადადების ან მისი ნაწილების გამოტოვების გზით. თარჯიმანმა უნდა იცოდეს შესასწავლი ენის ფიზიკური, ეკონომიკური და პოლიტიკური გეოგრაფია, იმ ქვეყნის პოლიტიკური წყობა, პოლიტიკური დაწესებულებები და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, მოსახლეობის ადამ-წესები, უნდა ღრმად ესმოდეს ენის სული და ტრადიციები, უნდა არჩევდეს სტილისტურ კონოტაციებს, გრძნობდეს იუმორს, შეეძლოს გაარჩიოს ფართოსანი გამოთქმები, ციტატები კლასიკური ნაწარმოებებიდან, ბიბლიური გამონათქვამები, ლათინური ანდაზები. “კარგი მთარგმნელი არის ცოცხალი ენციკლოპედია, რომელიც მუდმივად ივსება იმით, რასაც ახორციელებენ და ლაპარაკობენ ცოდნის სხვადასხვა სფეროში” (პერბერტი).

რა უნდა იცოდეს სინქრონისტმა

როგორ იჯდეს კაბინაში, რათა არ დაიღალოს, როგორ დაიჭიროს მუდმივი დისტანცია მიკროფონთან, როგორ ჩართოს და არეგულიროს ხმა ყურსასმენში, როგორ ჩართოს და გამორთოს მიკროფონი. როცა ჩართულია მიკროფონი, არ შეიძლება კაბინაში ჩახველება, ფანქრის გაგორება, სკამზე წრიალი. სავარჯიშოები: მიკროფონში ლაპარაკი, ამოსავალი ტექსტის მოსმენა (სამეცნიერო-პოპულარული ლექციების,

პიესების, კინოფილმების). ამოსავალი ტექსტის განმეორება ჩამორჩენით და მის გარეშე. ერთი ტექსტის მოსმენისა და მეორის წარმოთქმის შეთავსება. სავარჯიშოები: ლექსიკური და სინტაქსური ეკვივალენტების, ფრაზეოლოგიური, ტერმინოლოგიური ეკვივალენტების განმტკიცება. სავარჯიშოები სამეტყველო კომპრესიაზე: ერთი სიტყვითშეთანხმების შეცვლა უფრო მოკლეთი ან სიტყვებით. ფურცლიდან თარგმნა-ეს საშუალებას იძლევა გამოვიმუშავოთ სწრაფი თარგმნა, ის უნდა აღემატებოდეს ორატორის მეტყველების საშუალო ტემპს. ეს კარგი მოსამზადებელი ეტაპია სინქრონული თარგმნისათვის. იგი შეიძლება ვაწარმოოთ როგორც წინაწარი მომზადებით, ასევე მის გარეშე.

სავარჯიშოები:

1. წინასწარ თარგმნილი ტექსტის სინქრონული კითხვა;
2. სინქრონული თარგმანი ფურცლიდან;
3. სინქრონული თარგმანი სმენით.

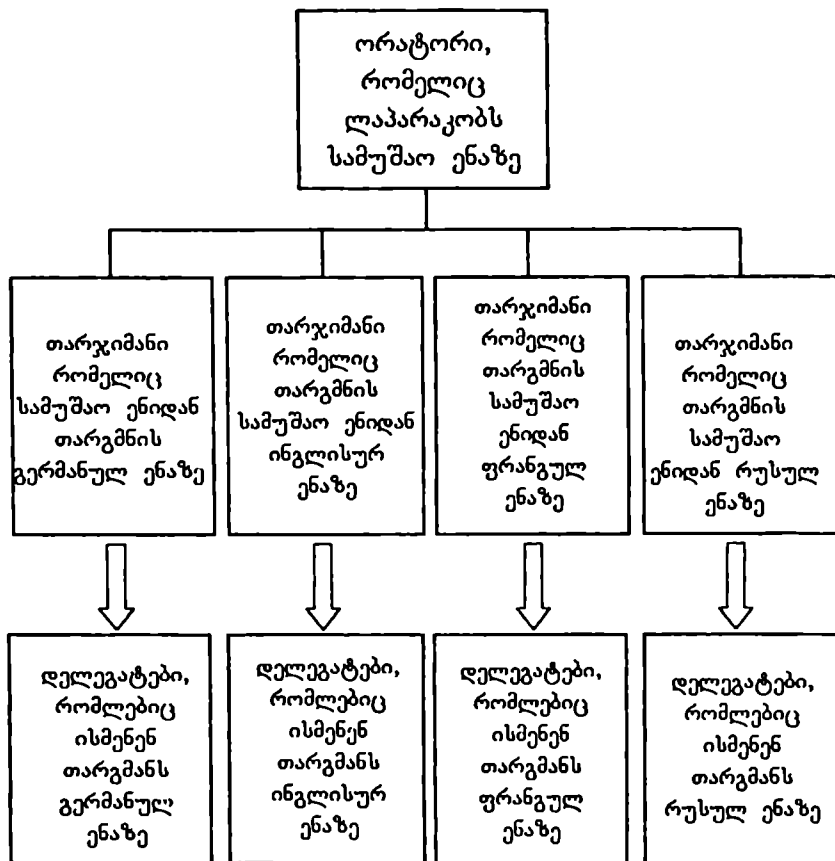
აქ შეიძლება წარმოვადგინოთ ტაბულა სინქრონისტების მოსამზადებელი სამუშაოს შესახებ.

1. კაბინაში მოთავსება, აპარატურის ჩართვა და შემოწმება;
2. ლაპარაკი მიკროფონში;
3. ამოსავალი ტექსტის მოსმენა;
4. ამოსავალი ტექსტის გამეორება;
5. ამოსავალი ტექსტის გამეორება ჩამორჩენით;
6. ერთი ტექსტის მოსმენა და მეორის წარმოთქმა;
7. ლექსიკური და სინტაქსური ეკვივალენტების განმტკიცება;
8. სამეტყველო კომპრესიის სავარჯიშოები;

9. თარგმანი ფურცლიდან;
10. სინქრონული კითხვა;
11. სინქრონული თარგმანი ფურცლიდან: ა) წინასწარი მომზადებით; ბ) წინასწარი მომზადების გარეშე;
12. სინქრონული თარგმანი სმენით.

კაბინას რომელშიც ზორციელდება პირველი საფეხურის სინქრონული თარგმანი, ეწოდება “კაბინა-პილოტი”. ორსაფეხურიან სინქრონულ თარგმანს “კაბინა-პილოტის” საშუალებით უზრუნველყოფს დამატებითი საკომუტაციო აპარატურა.

სინქრონული თარგმანის ორგანიზაციის პარიანტი პირდაპირი თარგმანი

§ 4. მანქანური თარგმანი

ინფორმატიკა სულ უფრო მეტად იჭრება ადამიანის ყოველდღიურ ცხოვრებაში. რა თქმა უნდა მას დიდი მნიშვნელობა აქვს თარგმნის დროსაც. მანქანური თარგმანი მთარგმნელობითი საქმიანობის განუყოფელი ნაწილია. მანქანური თარგმნის დროს ხდება ენების შერჩევა და დამუშავება, ხოლო ადამიანის მიერ შესრულებული თარგმანი მიმართულია უკვე თვით სიტყვის მნიშვნელობის დადგენაზე. საწყისს და ნათარგმნ ტექსტებს ერთნაირი ცნებითი თუ ემოციური ღირებულება არ გააჩნიათ. თავდაპირველად მანქანური თარგმანით ეგონათ, რომ ყველაფრის თარგმნას შესძლებდნენ, მაგრამ პოგვიანებით სავსებით ნათელი გახდა, რომ მისი გამოყენების სფერო ძალზე შეზღუდულია, განსაკუთრებით უარი თქვეს მანქანური თარგმნის გამოყენებაზე ლიტერატურული ტექსტის თარგმნის დროს, რადგან მანქანას არ შეძლო განესაზღვრა ნაწარმოების ლიტერატურული სტილი და ენის რეგისტრი.

მანქანური თარგმნის პირველი მცდელობა უკავშირდება მეორე მსოფლიო ომის დროს მტრის მიერ გადაცემული ინფორმაციის გაშიფვრას. პირველი გამომთვლელი მანქანების წყალობით, რომლებიც სამხედროების ხელში იყო ასეთი გაშიფვრა გახლდათ კონტრდაზვერვის სამსახურის უმთავრესი საქმიანობა. გაჩნდა აზრი, რომ უცხო ენები შეიძლება განხილულ იქნას, როგორც კოდირებული ინფორმაცია, რომლის თარგმანიც შეიძლება შესრულებულ იქნას ისეთივე პრინციპებით, რომელსაც გაშიფვრისას იყენებენ.

დღეს მთლიანად მანქანური თარგმანი გამოიყენება ტექნიკური ხასიათის დოკუმენტების თარგმნის დროს, რომლებიც გადატვირთულია ტერმინოლოგიით. ის საშუალებას იძლევა გარკვეული წარმოდგენა ვიქონიოთ ტექსტზე ან თემაზე, რომელზეც საუბარია მასში. ეს გახლავთ დაუმუშავებელი თარგმანი, რომელიც ძალზე განსხვავდება

ადამიანის მიერ შესრულებული თარგმანისაგან. ღღეს მაინც ცდილობენ, რომ გარკვეული ტიპის თანამშრომლობა დამყარდეს მანქანასა და ადამიანს შორის, თარგმნამდე, თარგმნის დროს და მის შემდეგ. მანქანური თარგმნის წინ უნდა მოხდეს ტექსტის მომზადება. უნდა მოხდეს საკუთარი სახელების, გრამატიკული ფორმების, რთული დაქვემდებარებული წინადადებების მითითება. თარგმნის შემდეგ კი მთარგმნელმა შეიძლება შეცვალოს მანქანის მიერ თარგმნილი ზოგიერთი სიტყვა, წინადადების სტრუქტურა, სიტყვათა რიგი. ბევრი მთარგმნელი სწორედ დიდ საერთაშორისო ორგანიზაციებში ასეთი ტიპის სამუშაოს ასრულებს. ზოგჯერ მთარგმნელი ერთვება უშუალოდ მანქანურ თარგმანში, თუკი მანქანას ესაჭიროება ზოგიერთი სიტყვის მნიშვნელობის დაზუსტება. ის სევამს კითხვას და ამ შემთხვევაში სწორედ მთარგმნელი აძლევს მას შეკითხვაზე სწორ პასუხს.

მანქანაში ლექსიკური მარაგი ანბანურად არაა განლაგებული. ერთადაა დაჯგუფებული გარდამავალი ზმნები და აბსტრაქტული არსებითი სახელები. თითოეული სიტყვა წარმოდგენილია თავისი გრამატიკული კატეგორიით, მორფოლოგიური ტიპით, სემანტიკური თვისებებით, იგი ასოცირებულია თავის სქესთან, მრავლობით რიცხვთან. თუ არაწესიერი ფორმა აქვს, კომპიუტერი ვეღარ ახერხებს ამა თუ იმ წინადადების თარგმნას კონტექსტისა და სიტუაციის გარეშე. ინფორმატიკაში გასაგები გახდა, რომ სიტყვასიტყვითი თარგმანი ეს თარგმანი არ არის.

ღღეს მანქანურ თარგმანს მიმართავენ დიდ საერთაშორისო ორგანიზაციებში, ისეთი ტექნიკური ტერმინოლოგიით დატვირთული ტექსტების თარგმნისას, რომელიც მოცულობით დიდი არ არის, მაგრამ რომლისთვისაც მანქანური პროგრამირება ძალზე ძვირი დაჯდება, პერსონალური კომპიუტერები, რომელთაც გააჩნიათ ტექსტის დამუშავების პროგრამები და რომლებითაც შესაძლებელია ტერმინოლოგიურ

მონაცემთა ბანკში შესვლა, ხდება ადამიანისათვის დამხარე ხერხი, ვიდრე თარგმნის ოპერატორია. რაზე შეიძლება გავამახვილოთ ყურადღება კომპიუტერის დახმარებით:

ა) მოვიძიოთ დოკუმენტური მასალა. იმის მაგვირად, რომ ბიბლიოთეკებში ვირბინოთ, შეიძლება ღილაკებზე დაჭერით საკვანძო სიტყვები შევარჩიოთ, რომლითაც კომპიუტერში მივიღებთ ბიბლიოგრაფიულ მონაცემებს, სტატიების რეზიუმეებს. ამისათვის უნდა გვქონდეს მონაცემთა ბანკში შესვლის უფლება და რა თქმა უნდა, კონტექსტში უნდა მივუთითოთ ცალკეული სიტყვები.

ბ) ტერმინოლოგიის ქება. უნდა გვქონდეს მრავალი სიტყვის მონაცემთა ბაზა, უცხო ენაზე, რომელიც ტერმინებს გადათარგმნის, ისე, რომ არ მიუთითებს კონტექსტს ან გამოყენების სფეროს. ეს გაცილებით მარტივი პროცესია, ვიდრე უამრავ ლექსიკონში შემოწმება. მანქანას შეიძლება ბრძანება მივცეთ, რომ პერსონალური ლექსიკონიც კი შეადგინოს.

გ) თარგმნის განხორციელების პროცესი. მანქანას არ შეიძლება მოვთხოვოთ ტერმინის ან სიტყვის შერჩევა. ამას თვით მთარგმნელი ახორციელებს. მას შეიძლება მოვთხოვოთ, რომ ანაბანურად დააწყოს ასობით ტერმინი, გადათარგმნოს მყარი შესიტყვება, კლიშეები, ანდაზები, რომელიც მის მეხსიერებაში იქნა შეყვანილი. მანქანამ შეიძლება განახორციელოს თარგმნის ის მოსაწყენი პროცესი, რაც მდგომარეობს ცალკეული ნაწილების, ნომენკლატურის გადაადგილებაში. ტექსტის, ორაზროვანი ფორმებისა და შეცდომების წყაროს წინასწარ მომზადებაში.

დღეს მთარგმნელს არაჩვეულებრივი სამუშაო პირობები აქვს. მან შეიძლება ისე გადაამოწმოს სიტყვის მნიშვნელობა, რომ არც კი მოსცილდეს თავის კომპიუტერს, რადგან მას თან აქვს ლექსიკონი, რომელიც მანქანაშია განთავსებული. მან შეიძლება გადაამოწმოს ნებისმიერი ტიპის ლექსიკონი, რომლებიც კომპაქტურ დისკებზეა ჩაწერილი.

დღეს, როგორც ამას კლოდ ბედარდი უწოდებს, ეს გახლავთ ჭეშმარიტი თანამშრომლობა, ადამიანსა და მანქანას შორის. ანუ მანქანა ასრულებს იმ სამუშაოს, რომელიც ადამიანისათვის რთული და დამღლელია, ხოლო ადამიანი ასრულებს იმ სამუშაოს, რომელსაც მანქანა ვერ შეასრულებს.

თავი III. რამდენიმე რჩევა უცხო ენის სპეციალისტებს

როგორ გავაუმჯობესოთ მშობლიური ენის ცოდნის ხარისხი?

რჩევა №1

ვიკითხოთ და გადავიკითხოთ კლასიკური ნაწარმოებები. მაგრამ ეს არ უნდა იყოს მოვალეობის მოხდის მიზნით. კითხვა უნდა გვანიჭებდეს სიამოვნებას, რომელიც მალე ჩვევად გადაგვექცევა. ვიკითხოთ უნდა გულდასმით და ვიაზროვნოთ. უნდა ჩავინიშნოთ ყველა მოძველებული სიტყვა და გამოთქმა. შეიძლება მათი გამოყენება არ დაგვჭირდეს უახლოეს მომავალში, მაგრამ ამით გავიმდიდრებთ ლექსიკურ მარაგს. იგივე შეიძლება ითქვას უცხო ენის მიმართაც. ჩავინიშნოთ წიგნის ბოლოს საინტერესო სიტყვები და გამოთქმები. ჩავინიშნოთ პატარა ფურცლებზე და წიგნის გვერდებზე ჩავტოვოთ ეს ჩანიშნული ფრაზები და გამოთქმები, რათა მათი პოვნა საჭიროების შემთხვევაში ადვილი იყოს. შეიძლება ლიტერატურული თარგმანებიც წაიკითხოთ. თქვენ აღმოაჩენთ, რომ ყველა მათგანს თავისი მელოდია და რიტმი აქვს. იკითხეთ ასევე ლექსები.

რჩევა № 2

იყავით ყველაფრის მიმართ ცნობიმოყვარე და იკითხეთ ყველა სფეროში.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მივაქციოთ და თავიდან ავიცილოთ კალკირებული ფორმების გამოყენება, როგორც მშობლიურ, ასევე უცხო ენაში.

რჩევა № 3

მისწერეთ საკუთარ თავს, ისეთი თემების შესახებ, რაც ყველაზე მეტად გაღელვებთ, ანდა მისწერეთ მეგობრებს. მას შემდეგ რაც მობილური ტელეფონი გაჩნდა, ადამიანები ცდილობენ ნაკლები დრო დაუთმონ წერას. არადა ყველაზე საუკეთესო საშუალებაა აზრის წერილობით გამოხატვა. ეს გახლავთ უდიდესი სკოლა. მიუხეციოთ მაგიდას და აუჩქარებლად და დალაგებულად გამოხატეთ საკუთარი აზრები წერილობით. შემდეგ შეამოწმეთ, რაც დაწერეთ. შეასწორეთ, მანამ სანამ არ მოგერყვნებათ, რომ ის რაც დაწერეთ კარგია. არ არსებობს მზა რეცეპტი. ნელ-ნელა მიერყევით იმას, რომ აღარ გამოიყენებთ ისეთ ფორმებს, რომელიც ყურს ჭრის ან გაუმართავია. მეგობრებისათვის წერილის მიწერა კი მიგარყევთ დახვეწოთ საკუთარი სტილი. რაოდენ სასიამოვნოა, როდესაც ღებულობთ ისეთ წერილს, რომელმაც შეიძლება სიცილი მოგგვაროთ. ყველა ეს სავარჯიშო დაგეხმარებათ სრულყოთ როგორც უცხო, ისე მშობლიური ენები.

რჩევა № 4

ითამაშეთ მეტყველებით.

მნიშვნელოვანია დახვეწოთ ზეპირმეტყველება, ვინაიდან ისე არ ვმეტყველებთ როგორც ვწერთ. უკეთესი იქნება თუ

ვინმესთან ერთად გააკეთებთ ასეთ სავარჯიშოს. ის მოვაწოდებთ რეპლიკას და სტიმულს მოგეცემს წარმოიდგინოთ ფიქტიური ინტერვიუს სიტუაციები. წარმოიდგინოთ თავი ან დეპუტატად, ან რომელიმე პარტიის წევრად, რეპის მომდერლად, ანდა მძღოლად. ამგვარი სავარჯიშო ძალზე სასარგებლოა თარჯიმნებისათვის. მათ უნდა იცოდნენ სრულიად განსხვავებული სტილის გამოყენება, მათ უნდა შეეძლოთ სოციალურად და კულტურულად განსხვავებულ მოსაუბრეთა შორის დისკუსიის თარგმნა. ისინი ერთნაირად ვერ თარგმნიან ჟარგონულ მეტყველებას, მინისტრთა შეხვედრასა და პროფკავშირების კრებას.

რჩევა №5

ნებისმიერ სიტუაციაში იყავით ყურადღებით!

ნებისმიერ საუბარს სატელევიზიო თუ რადიო გადაცემას, თან ახლავს გაუგებარი სიტყვები. თუ გიყვართ ტელევიზორის ყურება, უყურეთ მას კრიტიკული თვალთ. იშვიათია, რომ გადაცემაში წამყვანმა ან მოწვეულმა სტუმარმა არ გამოიყენოს უცხო სიტყვები, არ დაუშვას ლაფსუსები, არ გამოიყენოს არაზუსტი გამოთქმები, ანგლიციზმები და ა.შ. თუ გსურთ, რომ სატელევიზიო გადაცემების ყურებამ დადებითად იმოქმედოს თქვენს მშობლიურ ენაზე, არ უყუროთ მას პასიურად, არამედ სწრაფად მოახდინეთ რეაგირება შეცდომებზე და თქვენთვის თქვით ის სწორი ფორმა, რომელიც უნდა გამოყენებული ყოფილიყო.

რჩევა №6

დროდადრო გადახედეთ განმარტებით ლექსიკონს, ანდა გრამატიკის სახელმძღვანელოებს. იშვიათია ადამიანი, რომელიც

სიამოვნებით მოსწყდება კითხვას თუ სამუშაოს და დაიწყებს გრამატიკის სახელმძღვანელოს შემოწმებას, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა სასწრაფოდ ესაჭიროება პასუხი კითხვის გასაგრძელებლად. შეიძლება ფურცელზე ჩაინიშნოს საკითხები და როცა დაგიგროვდებათ ისინი, შეგიძლიათ მაშინ გადაამოწმოთ.

რჩევა № 7

თუ არ ცხოვრობთ სამშობლოში, გააორმაგეთ ძალისხმევა, რომ არ მოექცეთ იმ ქვეყნის ენის გავლენის ქვეშ, სადაც იმყოფებით. ენა საზოგადოების ევოლუციასთან ერთად განიცდის ცვლილებას ადამიანის საქმიანობის ნებისმიერ სფეროში. ამიტომ აუცილებელია ვიყოთ აქტიური, პროფესიულად აქტიური. ვიკითხოთ პრესა, ვუყუროთ ტელევიზორს, ვიაროთ საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში და ვუსმინოთ სტუდენტების მეტყველებას. ვიმეტყველოთ ხშირად როგორც მშობლიურ, ისე უცხო ენაზე.

როგორ გავიუმჯობესოთ უცხო ენის ცოდნის დონე უცხოეთში ყოფნის დროს?

- საკმარისი არაა იცხოვრო საზღვარგარეთ, რომ სრულყოფილი გახდეს ის უცხო ენა, რომლის სპეციალისტიც ხარ.
- განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, თუ როგორ გამოვხატოთ საკუთარი აზრი.

რა პრობლემები იჩენს თავს უცხო ენის შემთხვევაში?

- ძლიერი უცხო აქცენტი.
- სურვილი თარგმნო უცხო ენაზე მშობლიური ენის სიტყვები და გამოთქმები.
- ენის მატარებელთა კულტურისა და წეს-ჩვეულებების არ ცოდნა (გამოცანები, ისტორია, სატელევიზიო გადაცემები, საყვარელი მულტფილმები, ფილმები, წიგნები, მომღერლები, ახალგაზრდა თაობის კერპები, განათლების შესახებ ინფორმაცია, და ა.შ.).
- უცხო ენის მყარი გამოთქმების, ანდაზების, ციტატების ლიტერატურული ნაწარმოებებიდან, ფრაზეოლოგიზმების და ა. შ. არ ცოდნა ან მათი გადაჭარბებული გამოყენება.
- ტერმინოლოგიის არ ცოდნა ამა თუ იმ სფეროში, რომელიც ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოიყენება (იურიდიული, მუსიკალური თუ ტექნიკური და ა.შ.)

როგორ აყვავდნოთ თავიდან შეცდომები?

- არ შეიძლება წარმოვთქვათ მშობლიური ენის საკუთარი სახელები უცხო ენაზე ყოველგვარი უცხო წარმოთქმის მინიჭების გარეშე.
- არ შეიძლება გადავთარგმნოთ ზოგიერთი გამოთქმა მშობლიური ენიდან, იმის მაგვირად, რომ ვიცოდეთ როგორ ვთქვათ უცხო ენაზე.
- არ შეიძლება გამოვიყენოთ ფრაზეოლოგიზმები, ისე, რომ არ ვიყოთ დარწმუნებული მათ სისწორეში.
- არ შეიძლება აღვრიოთ ენის სხვადასხვა რეგისტრი, გადამეტებულად გამოვიყენოთ ჟარგონული თუ უწმაწური სიტყვები.

ზოგიერთი აუცილებელი პრინციპი

- არასოდეს არ ვიკითხოთ თუ როგორ ითარგმნება ესა თუ ის გამოთქმა ან სიტყვა უცხო ენაზე, მივაქციოთ ყურადღება თუ როგორ იტყოდა უცხოელი მოცემულ სიტუაციაში.
- უნდა ვიყოთ ძალიან ყურადღებით ენის მატარებლებთან საუბრის დროს, შევარჩიოთ გარემოება და ადამიანთა რეაქცია, არ ვეცადოთ ზეპირად ვისწავლოთ გაგონილი გამოთქმები ან ვთარგმნოთ გუნებაში მშობლიურ ენაზე, არამედ შევეცადოთ ისინი დავიმახსოვროთ კონტექსტში, სიტუაციაში.
- სთხოვეთ ენის მატარებლებს შეგისწორონ შეცდომები საუბრის დროს. გაიმეორეთ სწორი ფორმა, რათა ზეპირად დავიმახსოვროთ ჯერ მელოდიკა, შემდგომ კი ლექსიკა.
- თუ ვერ პოულობთ ზუსტ შესატყვისს, მთლიანად მოახდინეთ წინადადების გარდაქმნა და შემდგომ იკითხეთ თუ როგორ იქნება იგი უცხო ენაზე.
- ყოველი უცხო სიტყვა თუ გამოთქმა ახსენით უცხო ენაზე, არ დაკმაყოფილდეთ მათი მხოლოდ მშობლიურ ენაზე თარგმნით.
- გამოიყენეთ უცხო ენა, როგორც კომუნიკაციის საშუალება. დაივიწყეთ სიმორცხვე, მონაწილეობა მიიღეთ თქვენთვის უცხო თემის განხილვაში, ნუ დაკმაყოფილდებით მხოლოდ ბანალური ყოველდღიური საუბრებით, ივარჯიშეთ ჯერ ისეთ საკითხებზე მსჯელობით, რომლებიც თქვენთვის ნაცნობია, შემდეგ გადადით ფილმების რეზიუმეზე, სატელევიზიო გადაცემებზე, წაკითხულ სტატიებზე, ამა თუ იმ მოვლენებზე და სხვა.
- ჯგუფური მუშაობის დროს განიხილეთ ყველა ტიპის თემები: ეკონომიკური, იურიდიული, პოლიტიკური,

ასევე სპორტი, არქიტექტურა, მებაღეობა, სამზარეულოს რეცეპტები და სხვა.

- მოამზადეთ უცხო ენაზე სტატიების რეზიუმეები, შეეცადეთ ისინი არ თარგმნოთ ქართულად.
- ივარჯიშეთ იმაში, რომ გადმოსცეთ ლექციისა და კრების მოკლე შინაარსი, წერილობითაც კი.
- აუხსენით უცხოელს სტატიის ან რომანის მოკლე შინაარსი და თან სთხოვეთ გაგაჩეროთ როდესაც ის ვერ გაიგებს თუ რას ამბობთ.
- იკითხეთ ხმამაღლა: სტატიები ჟურნალებიდან, რომანები, ლექსები და სხვა. ენის მატარებლის თანდასწრებით.
- გაიმეორეთ ზედიზედ ორი ან სამი წინადაება ტელევიზორში ან რადიოში წარმოთქმული, ისე, რომ ზეპირად არ დაიმახსოვროთ, მაგრამ ყურადღება მიაქციეთ მელოდიკას და წინადადებების ბმულობას.
- შეეცადეთ სხვადასხვანაირად თქვათ ერთი და იგივე რამ უცხო ენაზე ისეთი სახით, რომ ენის რეგისტრი სხვადასხვა იყოს. უცხო სიტყვა დაიმახსოვრეთ მხოლოდ კონტექსტში.
- შეეცადეთ თარგმნოთ ქართულად სასაცილო ამბები, ანეკდოტები. გამოიყენეთ უცხო ენა, რომ გამოიწვიოთ ენის მატარებელთა რეაქცია. იყავით კრიტიკული საკუთარი თავის მიმართ, შეასწორეთ საკუთარი შეცდომები, რომ მეტი აღარ გაიმეოროთ.
- მიბაძეთ უცხოელთა ინტონაციას, დისკუსიის მელოდიკას, მიაქციეთ ყურადღება, თუ როგორ სვამენ უცხოელები შეკითხვას, როგორ დაობენ თუ როგორ გამოხატავენ მოწონებას, როგორ მიმართავენ სხვას, რა მიმიკას და რა ჟესტებს იყენებენ, მოახდინეთ ყოველივეს ანალიზი.
- იკითხეთ ლექსები და თუ სურვილი გაქვთ, დაისწავლეთ ზეპირად უცხოური ლექსები და სიმღერები.

- იყავით აქტიური, ყურადღებიანი, გამოხატეთ თქვენი აზრი და უსმინეთ სხვებს.
- გამოიყენეთ კონტექსტი. ტექნიკური ტერმინი კი არ დაიზებოდათ არამედ გამოიყენეთ მაშინვე კონტექსტში.
- აზრი გამოთქვით მარტივი წინადადებით, განსაკუთრებით დასაწყისში, რათა თქვენი ნათქვამი გასაგები იყოს და არ გამოიწვიოს ღიმილი ან სიცილი.
- ისაუბრეთ აუცილებლად ადგილობრივ მაცხოვრებლებთან, პარიკმახერთან, მეფუნთუშესთან, ექიმთან, ყასაბთან, გამოყავით გამოყენებული გამოთქმები.
- დიდი ყურადღება გამოიჩინეთ ტელეფონზე საუბრის დროს, განსაკუთრებით ადმინისტრაციული საკითხების გადაჭრის დროს, წერილების წერისას ანდა ანკეტების შევსების დროს და სხვა.
- იქონიეთ დღიური და შეავსეთ უცხო ენაზე, აღწერეთ თავს გადამხდარი სიტუაციები.
- ხმამაღლა გააკეთეთ კომენტარი იმისა, რის გაკეთებასაც აპირებთ. მაგალითად: “ვჯდები მეტროში, ვსაუზმობ, პურის ყიდვა არ დამავიწყდეს და ა.შ.
- არ დაკმაყოფილდეთ ნასწავლი სიტყვებისა და გამოთქმების მხოლოდ გამეორებით, ყოველთვის სიტუაციაში გამოიყენეთ, გამოყავით ყველა შესაძლო ვარიანტი და მასზე პასუხის გაცემის ხერხები.
- ითვალეთ ყოველთვის უცხო ენაზე, როცა კი ამის საშუალება გექნებათ.

დასკვნა

- უცხო ენას სწავლობენ და სრულყოფენ არა აბსტრაქტულად, არამედ მაქსიმალურად შესაძლო სიტუაციაში.
- ყოველთვის იმოქმედეთ და ისაუბრეთ უცხო ენაზე, ნუ გამოიყენებთ მშობლიურ ენას, თუ ამის აუცილებლობა არ არის.

დასასრული

ნაწყვეტი სახელმწიფო მინისტრის ბოლო შეხვედრის მოხსენებიდან:

Bundeskanzler Gerhard Schröder hat nach seinem Wahlerfolg im Herbst 1998 den “Aufbau Ost” zur Chefsache erklärt und mir die Leitung der “Zentralstelle Zukunft Ost” im Kanzleramt übertragen. Wie Sie wissen, hat Ostdeutschland in den letzten Jahren enorme Fortschritte gemacht. Wir haben mittlerweile über 500 000 kleine und mittelständische Unternehmen, auch grössere sind dabei, die sich unter marktwirtschaftlichen Bedingungen ihren Platz erkämpft haben. Aber keine Frage: Wir brauchen weiterhin eine besondere Politik für den Aufbau Ost. Ostdeutsche Interessen müssen in der Bundesrepublik besonders unterstützt werden. Das ist meine Tätigkeit. Sie zieht sich durch alle Politikfelder, angefangen bei der Wirtschaftspolitik über Arbeitsmarktpolitik bis hin zu sozialpolitischen Fragen. Nach dem Regierungswechsel haben wir beschlossen, die Handlungsfähigkeit des Staates zu stärken. Daraus entstand das Zukunftsprogramm 2000, das auch für Ostdeutschland ganz wichtig ist. Wir stellen damit sicher, dass wir den Aufbau Ost auch in den nächsten Jahren mit voller Kraft fortführen können. Im Bundeshaushalt haben wir ein Gesamtvolumen von etwa 38 Milliarden Mark für den Aufbau Ost vorgesehen, fast drei Milliarden Mark mehr als unter der Vorgängerregierung 1998. Das macht deutlich, dass wir zwei Dinge parallel angreifen: Auf der einen Seite die Konsolidierung des Bundeshaushaltes und

auf der anderen Seite die Fortführung des Aufbaus in Ostdeutschland mit höchster Priorität.

Die neuen Länder haben zwei schwere Jahre hinter sich. 1997 und 1998 hatten wir in den alten Länder ein grösseres Wachstum als in den ostdeutschen Ländern. Jetzt haben wir das Herbstgutachten auf dem Tisch und die Institute prognostizieren uns, dass in diesem Jahr die Wachstumsraten des Ostens nicht mehr unter denen des Westens liegen. Das wäre eine ganz wichtige Trendwende. Übrigens eine, die aus der enormen Dynamik der Industrie und dem industrienahen Dienstleistungsbereich in Ostdeutschland erwächst.

Zur Zeit gehen wir neue Förderwege mit dem Programm InnoRegio. Ich versuche hier zu erklären, was sich hinter diesem Programm verbirgt.

ნაწყვეტი გეგმა კანონის მთხედვრით:

Die Vereinigung von Gemeinden, Städten und Landkreisen sind ein fester Bestandteil des politischen Lebens in Deutschland. Sie spielen eine bedeutende Rolle im Verhältnis von Staat und Kommunen. Die kommunalen Spitzenverbände sind in Deutschland früher entstanden als in anderen Staaten Europas. Der erste Verband wurde bereits im Jahre 1863 gegründet. Die kommunalen Spitzenverbände in Deutschland sind auch besonders starke Organisationen. In keinem anderen Land Europas ist ihre Position und ihre Funktion stärker ausgebildet als in Deutschland.

Die Stellung und die Funktion der kommunalen Spitzenverbände ist deswegen so bedeutend, weil die politische Stellung der Gemeinden, der Städte und der

Landkreise im Staatsgefüge der Bundesrepublik besonders stark ausgeprägt sind.

Ich will das erläutern: Die Bundesrepublik Deutschland ist ein föderaler Staat. Sie besteht aus Zentralstaat(Bund), und den Ländern(Einzelstaaten).

Die föderale Struktur ist in der Verfassung (Grundgesetz) der Bundesrepublik Deutschland festgeschrieben. Die Verfassung regelt auch, für welche Aufgaben der Bund und für welche Aufgaben die Länder zuständig sind. Die Außenpolitik und die Verteidigungspolitik zum Beispiel gehören in die Zuständigkeit des Bundes, die Schulpolitik und das Polizeiwesen z.B. aber in die Zuständigkeit der Länder.

Die Verfassung regelt aber auch die Stellung der Kommunen. Sie schreibt vor, daß das Volk nicht nur im Bund und in den Ländern, sondern auch in den Kommunen eine Vertretung haben muß, die aus allgemeinen, unmittelbaren, freien, gleichen und geheimen Wahlen hervorgegangen sein muß.

Darüber hinaus legt die Verfassung fest, daß den Kommunen das Recht gewährleistet ist, alle Angelegenheiten der örtlichen Gemeinschaft im Rahmen der Gesetze in eigener Verantwortung zu regeln. Mit dieser Bestimmung garantiert die Verfassung den Kommunen in Deutschland das Recht auf kommunale Selbstverwaltung.

ნაწყვეტი მოხსენებიდან ინგლისურ ენაზე:

Madam Chairman, Ladies and Gentlemen,

I really an very embarrassed and moved and not to say upset at having to speak today about the terrible subject of football hooliganism, particularly at this point in time

just after the absolutely atrocious incidents that occurred in Belgium a couple of weeks ago and must say that, speaking as a representative of my country Great Britain, I must begin by apologizing on behalf of those of my fellow countrymen who do not have the basic decency to respect other people, who get completely carried away as soon as they leave their home soil and who are, and I am not going to mince my words here, who are real disgrace to the nation. Please accept my apologies on their behalf. Unfortunately I do not think that those responsible for this despicable kind of behaviour, this drunkenness, rioting and worse will ever come to apologize to their victims.

But let us not dwell on a gruelling description of what happened in the football stadium in Brussels. I think we have all seen the terrible pictures that came over our television screens, they were quite horrifying and I don't think that we need to dwell on this. I think that any decent human being is shocked to the very marrow of their bones. But this is all very well but...what are the causes of this kind of despicable violence that...makes me absolutely ashamed to be a British citizen? And what are the possible cures? Because that's what we have to concentrate on here. How can we put this disgusting situation to right?

ნაწყვეტი პრეზიდენტ ბუშის გამოსვლიდან:

For too long, the citizens of the Middle East have lived in the midst of death and fear. The hatred of a few holds hopes of many hostage. The forces of extremism and terror are attempting to kill progress and peace by killing the innocent. And this casts a dark shadow over an entire

region. For the sake of all humanity, things must change in the Middle East.

Today, the elected Palestinian legislature has no authority, and power is concentrated in the hands of an unaccountable few. A Palestinian state can only serve its citizens with a new constitution which separates the powers of government. The Palestinian parliament should have the full authority of a legislative body. Local officials and government ministers need authority of their own and the independence to govern effectively.

The United States, along with the European Union and Arab states, will work with Palestinian leaders to create a new constitutional framework, and a working democracy for the Palestinian people. And the United States, along with others in the international community will help the Palestinians organize and monitor fair, multi-party local elections by the end of the year, with national elections to follow.

Today, the Palestinian people live in economic stagnation, made worse by official corruption. A Palestinian state will require a vibrant economy, where honest enterprise is encouraged by honest government. The United States, the international donor community and World Bank stand ready to work with Palestinians on a major project of economic reform and development. The United States, the EU, the World Bank, the International Monetary Fund are willing to oversee reforms in Palestinian finances, encouraging transparency and independent auditing.

ნაწყვეტი პრეზიდენტი შინაგნის მინისტრად:

Chers collègues,

Je voudrais tout d'abord exprimer toute ma reconnaissance à l'égard du Président du Conseil italien, qui nous reçoit avec beaucoup de générosité et avec une belle organisation. Je voudrais le féliciter également pour le niveau exceptionnel de qualité de ce sommet, de rapidité aussi, ce qui ne m'étonne pas de la part des italiens. Nous sommes heureux d'être ses hôtes aujourd'hui.

Dès l'effondrement du régime soviétique, la France a souhaité que la Russie, grande nation de l'histoire de l'humanité, retrouve toute sa place au sein du continent européen.

Le symbole le plus spectaculaire de rapprochement était la relation nouvelle qui pouvait s'instaurer entre la Russie et l'OTAN.

Rempart de la liberté de de la démocratie pendant cinquante ans, l'Alliance atlantique se devait d'évoluer: elle se devait d'ouvrir ses portes au vent nouveau de liberté et de démocratie qui soufflait en Europe.

C'est dans cet esprit que la France avait proposé d'associer la Russie à l'ensemble de nos travaux. Cette démarche a conduit à la signature de l'Acte fondateur, à Paris, en mai 1997.

Depuis lors, le monde a connu de profonds changements et la Russie a poursuivi avec beaucoup d'efficacité et d'intelligence son oeuvre de modernisation sous l'impulsion et la conduite du Président Poutine.

ნაწყვეტი შიშის გამოხდომად:

Mesdames, Messieurs, je voudrais d'abord exprimer la joie qui est la mienne d'avoir reçu dans le cadre de ces rencontres régulières le Chancelier Schroeder, ceci peu de temps avant le sommet de Séville.

Nous avons d'abord évoqué, bien entendu, les relations franco-allemandes? ou germano-françaises, pour souligner deux volontés importantes.

D'abord, nous avons décidé d'approfondir notre coopération pour la préparation de la Convention, de façon à arriver, dans toute la mesure du possible, au moment de la Convention avec une position commune sur l'essentiel entre l'Allemagne et la France.

Deuxièmement, nous avons conscience que le bon fonctionnement de la construction européenne suppose une entente profonde entre l'Allemagne et la France. Cette réalité sera encore plus évidente avec l'élargissement. Nous avons donc décidé d'approfondir notre coopération, notre relation, dans la plupart des domaines et de le faire à l'occasion du quarantième anniversaire du Traité de l'Élysée, du Traité germano-français. Nous allons donc faire en quelque sorte faire un nouveau pacte fondateur germano-français pour assumer nos responsabilités dans l'Europe de demain.

Nous avons également, mais le Chancelier donnera peut-être plus de détails, évoqué la préparation du sommet de Séville, notamment pour ce qui concerne l'élargissement, l'immigration, dont nous avons parlé, et certain nombre d'autres sujets.

Et puis nous avons évoqué les problèmes internationaux après la visite du Président américain en Allemagne et en

France, après l'accord américano-russe, le sommet de demain et le sommet Union européenne-Russie dans quelques jours.

Et nous avons enfin évoqué d'autres problèmes internationaux, notamment la situation en Afghanistan après, en particulier, les observations faites sur la place par le Chancelier.

Երեմիա Գրիգորյան:

Gute Vorbereitung-Carl Graf Hohenthal

Jahrelang ist vor dem Euro gewarnt worden. Dafür war fast jedes Argument recht: Mal wurde die enge Bindung der Bürger an die gute alte D-Mark beschworen, dann wiederum war von der mit Sicherheit zu erwartenden Schwäche des Euro die Rede. Jetzt kommt er, als ob das die normalste Sache der Welt wäre. In manchen Städten herrschte bei der Ausgabe der Euro-Münzen Partystimmung, in anderen Landesteilen ging es eher still zu. Von Sorge und Beunruhigung war nirgends etwas zu spüren.

Vielleicht hatte sich der eine oder andere mehr Aufregung bei der Euro-Einführung erwartet und ist nun enttäuscht. Dafür besteht freilich kein Grund. Die geschäftsmäßige Ruhe nicht nur in Deutschland zeigt, dass der Wechsel der Währung in Europa doch gut vorbereitet worden ist und dass es gelungen ist, die vielen offenen Fragen der Bürger weit gehend zu beantworten. Menschen haben eben doch ein pragmatisches und kein emotionales Verhältnis zu ihrem Geld. Sie wollen vor allem eine feste Währung.

Die Europäische Zentralbank hat in den vergangenen Jahren alles getan, um den Bürgern das Gefühl zu vermitteln, dass sie sich auf ihre Währung verlassen können.

Dabei ist sie offensichtlich erfolgreich gewesen. Wenn der Euro sich gegenüber dem Dollar schwach gezeigt hat , so ist das vor allem auf wirtschaftspolitische Fehler der europäischen Regierungen zurückzuführen. Sie hätten jede andere Währung ebenfalls geschwächt. Jetzt spricht vieles dafür , dass die letzten Sorgen gegenüber dem Euro bald verfolgen sein werden. Die Chancen für eine neue Erfolgsgeschichte stehen gut.

Referat:

- 1. Jahrelang ist vor dem Euro gewarnt worden.**
- 2. Jetzt kommt er, als ob das die normalste Sache der Welt wäre.**
- 3. Die geschäftsmäßige Ruhe nicht nur in Deutschland zeigt, dass der Wechsel der Währung in Europa doch gut vorbereitet worden ist.**
- 4. Die Europäische Zentralbank hat in den vergangenen Jahren alles getan, um den Bürgern das Gefühl zu vermitteln, dass sie sich auf ihre Währung verlassen können.**
- 5. Jetzt spricht vieles dafür , dass die letzten Sorgen gegenüber dem Euro bald verfolgen sein werden.**
- 6. Die Chancen für eine neue Erfolgsgeschichte stehen gut.**

qui ne peuvent bénéficier de certains avantages réservés jusque-là aux travailleuses.

(2) Les mesures ayant trait à la grossesse et à la maternité ainsi qu'à l'égalité des chances seront les seules à être réservées exclusivement aux femmes.

ბრუნების წესების ინგლისურ ენაზე:

Bending the rules.

A University education used to be the preserve of Britain's middle and upper classes. That has been changing slowly for decades, but the government is eager to speed things up. In his election manifesto, Tony Blair said he wanted 50% of Britain's young adults to have been in higher education within a decade with a large proportion coming from disadvantaged backgrounds.

In order to get universities to comply, the government exerts pressure on them through the Higher Education Funding Council for England. HEFCE sets "benchmark" targets for the proportion of state school applicants that universities should take, and ranks them accordingly. It is also responsible for the £41m "Postcode Premium" initiative, whereby any university is paid a 5% bonus for every student it takes from a "low participation" (ie, poor) postcode area. And together with influential private organisations such as the Sutton Trust, HEFCE energetically promotes the access cause in state schools. It recently implemented the "Aimhigher" scheme, for instance, part of a £190m Department for Education and Skills programme to tell children in poor inner-city areas that going to university is a good idea.

Summary

The government of Britain wants 50% of Britain's young adults to be in higher education and through Higher Education Funding Council for England exerts pressure on universities giving 5% bonus for every student from disadvantaged background. Due to this policy last year 63% of places went to state-school applicants at Britain's top six universities. Though in some cases state-school intake is brighter than independent school intake critics say that this policy will lower the standard of higher education and not compensate the state school pupils for the failings of their schools.

Annotation

The article deals with the problem of increasing the number of those with higher education in Britain. Tony Blair wants 50% of Britain's young adults to be in higher education within a decade. The Higher Education Funding Council for England pays 5% bonus for every student from poor background area. As a result 16 of the country's best universities offer places to state-school applicants with fewer predicted A- levels than the privately educated peers. The number of places at Britain's top universities increased from 59% in 1999 up to 63 last year (2001). Though there still remain the universities which come short of HEFCE state school benchmark. At Bristol 17% of students from state-schools turned to be brighter than those of the independent-school intake. The above policy has both opponents and proponents but the problem itself awaits its solution.

Descriptive annotations

1) The article deals with the problem whether it is right for universities to discriminate in favour of pupils from state school in Britain.

2) The article deals with positive discrimination in Britain in favour of those coming from disadvantaged backgrounds to have higher education.

3) The article is about the policy of Great Britain to raise the standards of education and the problems which arise in connection with this.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. Comment perfectionner ses connaissances linguistiques, ESIT, 1998.
2. Бархударов Л.С., Тетради переводчика. “Международные отношения”, Москва, 1971.
3. Lederer M. La traduction aujourd’hui, Hachette, 1994.
4. Миняй-Белоручев Р.К.-Последовательный перевод, Москва, 1969.
5. Рецкер Я. И. -Теория перевода и переводческая практика, Москва, 1974.
6. Seleskovitch D., Lederer M., Pédagogie raisonnée de l’interprétation, Didier Érudition, OPOCE, 1989.
7. სტატიები თანამედროვე უცხოური ჟურნალ-გაზეთებიდან.
8. Фудоров А.В., Основы общей теории перевода (лингвистический очерк)ю Издательство 3-е, Москва, 1968.
9. Ширяев А.Ф., Синхронный перевод: Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода. Москва. “Воениздат”, 1979.

სარჩევი

წინასიტყვაობა	3
თავი I. თარგმნის თეორიული ასპექტები	5
თავი II. თარგმნის სახეები	14
§1. რეფერატული თარგმანი	14
§2. თანმიმდევრული თარგმანი	30
ა) თანმიმდევრული თარგმნისათვის მოსამზადებელი სავარჯიშოები	38
ბ) სიმბოლოები	44
§ 3. სინქრონული თარგმანი	52
ა) სინქრონისტის მოღვაწეობის სტრუქტურის წინასწარი თეორიული ანალიზი	57
ბ) სინქრონული თარგმნის დინამიური ასპექტების ექსპერიმენტული კვლევის მეთოდика	60
გ) ამოსავალი ტექსტის აღქმისა და თარგმნის ენაზე ტექსტის წარმოშობის პროცესების პარალელურობა	64
დ) სინქრონისტის მოღვაწეობის ტემპორალური მახასიათებლები	66
ე) სინქრონული თარგმნის ლინგვისტური თავისებურებანი	68
ვ) დასკვნები	71
§ 4. მანქანური თარგმანი	78
თავი III. რამდენიმე რჩევა უცხო ენის სპეციალისტებს	81
დანართი	90